

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1927:22
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

UTREDNING

ANGÅENDE

DISPOSITION AV SKOGSAVKAST-
NINGEN VID BOSTÄLLEN ANSLAGNA
TILL KLOCKARE OCH LÄRARE
VID DE ALLMÄNNA
LÄROVERKEN

S T O C K H O L M

1 9 2 7

Statens offentliga utredningar 1927

Kronologisk förteckning

1. Betänkande angående åtgärder för tryggnad av skogs-vårdsstyrelsernas ekonomi m. m. Marcus. 109 s. **Jo.**
2. Utredning med förslag till ändrade bestämmelser rörande allmänna handlingars offentlighet. Av N. Herlitz. Norstedt. (2), 289 s. **Ju.**
3. Betänkande med förslag till lag om vissa av landsting eller kommuner drivna sjukhus m. m. Norstedt. 89 s. **S.**
4. Utredningar till belysande av arbetsfredsfrågan. Norstedt. 387 s. **S.**
5. Betänkande och förslag rörande den andliga vården vid armén. Norstedt. 51 s. **Fö.**
6. Supplement nr 3 till Sveriges familjenamn 1920. Stat. repr.-anst. 31 s. **Ju.**
7. Betänkande angående sjöfartsavgifter. Idun. 376 s. **H.**
8. 1926 års pensionsutredning. Betänkande med förslag till ny civil pensionslag m. m. Marcus. 165 s. **Fi.**
9. Hussvampen och konservering av trä mot röta. Kungl. Byggnadsstyrelsens meddelande nr 2. Tullberg. 68 s. 16 s. planscher. **K.**
10. Betänkande med förslag till lag om sinnessjuka och om 1926 undersökning angående sinnesbeskaffenhet m. m. års sinnessjukaakunnigas betänkande. 1. Norstedt. 128 s. **S.**
11. 1924 års bankkommitté. Betänkande med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 (nr 74) om bankrörelse m. m. Marcus. 228 s. **Fi.**
12. Betänkande med förslag angående den statsunderstödda egnaheverksamheten. Marcus. 269 s. **Jo.**
13. Betänkande med förslag angående vidgad rätt till utträde ur svenska kyrkan jämte därmed sammanhängande frågor. Norstedt. 428 s. **Ju.**
14. Yttrande angående allmänna principer för en ny gruvlagstiftning. Tiden. 175 s. **Fi.**
15. Yttranden i anledning av processkommissionens betänkande angående rättegångsväsendets ombildning. Norstedt m. fl. (4), 322 s. **Ju.**
16. Betänkande med förslag till åtgärder gentemot missbruk av alkoholhaltiga apoteksvaror m. m. samt av behörigheten att å recept utskrifta spritdrycker m. m. från apoteksinrättning. Marcus. 154 s. **Fi.**
17. Järnvägs- och automobiltrafikkonferensen i Stockholm den 23—25 maj 1927. Norstedt. 169 s. **K.**
18. Sinnessölvårdssakkunnigas betänkande. 2. Betänkande med förslag rörande ordnandet av vården av vuxna vanartade sinnesslöa (asociala imbecilla). Norstedt. 71 s. **S.**
19. Utlåtande angående tillverkning av alkoholsvaga extraktrika maltdrycker. Marcus. 95 s. **Fi.**
20. Betänkande med förslag till förordning med tulltaxa. Marcus. 516 s. **Fi.**
21. Betänkande med förslag till kungörelse angående anställande av kommissionärer hos statsdepartement och vissa ämbetsverk m. fl. myndigheter. Av K. A. Gislén. Beckman. 41 s. **S.**
22. Utredning angående disposition av skogsavkastningen vid boställen anslagna till klockare och lärare vid de allmänna läroverken. Av G. Thulin. Norstedt. 97 s. **E.**

Ann. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **Jo.** = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1927: 22

ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

U T R E D N I N G

ANGÅENDE

DISPOSITION AV SKOGSAVKAST- NINGEN VID BOSTÄLLEN ANSLAGNA TILL KLOCKARE OCH LÄRARE VID DE ALLMÄNNA LÄROVERKEN

EFTER OFFENTLIGT UPPDRAG UTGIVEN

AV

G A B R I E L T H U L I N

STOCKHOLM 1927

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

272582

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

U. T. R. N. I. G.

ALBANY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

AL

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
Inledning	5
I. Redogörelse angående vissa för utredning överlämnade oavgjorda ärenden	7
a) Klockarboställen	7
1. Hällefors	7
2. Los	11
3. Mora	16
4. Orsa	21
5. Rättvik	24
b) Boställen anslagna till lärare vid de allmänna läroverken	28
6. Norrby	28
II. Klockarboställen	34
1) Historisk utredning angående dispositionsrätten till skog å klockarboställen	34
a) Tiden intill 1910 års lagstiftning angående prästerskapets avlöning	34
b) Utvecklingen efter 1910 års lagstiftning angående prästerskapets avlöning	46
Sammanfattning	57
III. Boställen anslagna till lärare vid de allmänna läroverken	63
1) Historisk utredning angående bostälernas behandling vid lönerogleringar för lärarna	63
2) Historisk utredning angående dispositionsrätten till skog å till lärare vid de allmänna läroverken anslagna boställen	72
IV. Förslag till disposition av skogsavkastningen å boställen anslagna till klockare och lärare vid de allmänna läroverken	74
1) Klockarboställen	75
2) Boställen anslagna till lärare vid de allmänna läroverken	81
Sammandrag	82
Tabeller:	
Tab. A. Boställen, för vilka finnas fastställda skogshushållningsplaner	86
1) Klockarboställen	86
2) Boställen anslagna till lärare vid de allmänna läroverken	93
Tab. B. Av skogsmedel bildade fonder	95
1) Från klockarboställen	95
2) Från boställen anslagna till lärare vid de allmänna läroverken	96
Tab. C. Förskott åren 1915—1926 för skogsförvaltningskostnader	97

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Ecklesiastikdepartementet.

Sedan Statsrådet och Chefen för Kungl. Ecklesiastikdepartementet enligt bemyndigande av Kungl. Maj:t den 5 december 1924 tillkallat mig att såsom sakkunnig inom departementet biträda vid utredning av frågor om disposition av skogsavkastningen vid klockar- och lektorsboställen samt i anledning därav till mig överlämnats åtskilliga till departementet hörande oavgjorda ärenden av hithörande art, torde till en början en redogörelse böra lämnas för dessa ärenden samt därefter till behandling upptagas frågorna om skogsavkastningens disposition först vid klockarboställen och sedan vid boställen anslagna till lärare vid de allmänna läroverken (lektorsboställen m. fl.).

Der Staat und die Kirche in der Neuzeit

Sein Ziel ist es, die Kirche als eine der wichtigsten Säulen des Staates zu beschreiben. Er argumentiert, dass die Kirche nicht nur eine geistliche, sondern auch eine politische Institution ist, die sich an der Gestaltung des öffentlichen Lebens beteiligt. Er kritisiert die Trennung von Kirche und Staat, die in der Aufklärung entstanden ist, und fordert eine neue Verbindung an. Er sieht in der Kirche eine Quelle von Moralität und Ordnung, die für den Staat unverzichtbar ist. Er weist auf die Gefahr hin, dass der Staat ohne die Kirche zu einer reinen Machtmacht werde, die ohne ethische Bindungen agiert. Er fordert eine Zusammenarbeit zwischen Staat und Kirche, die die Interessen beider Seiten berücksichtigt.

I. Redogörelse angående vissa för utredning överlämnade oavgjorda ärenden.

a) Klockarboställen.

1. Hällefors. Klockarbostället nr 5 Hällefors.

Å allmän sockenstämma den 8 maj 1787 beslöt Hällefors församling att till boställe för klockaren för en köpeskilling av 2 450 daler kopparmynt, motsvarande vad ägaren själv erlagt för röjslen, inlösa ett torp å Hällefors sockens rekognitionsskog. Sedan köpeskillingen erlagts åren 1791 och 1792, utfärdades till församlingen upplåtelsebrev med de villkor, som vanligen åtföljde Hälleforsegendomarna. Av protokollet vid den år 1814 förrättade skattläggningen å Hällefors bruks rekognitionsskog inhämtas, att klockarbostället vore därå beläget samt att det därvid undantagits från skattläggning, oaktat församlingens ombud påyrkat sådan skattläggning med åtföljande rätt till skattelösen. Bostället tilldelades emellertid skogsanslag av rekognitionsskogen såsom därå anlagd stubbe- och röjseirättslägenhet, och upptogs bostället därefter i jordboken under benämningen nr 5 Hällefors såsom oskattlagt torp utan ränta.

Sedan genom försäljning av vindfälld och skadad skog å såväl klockar- som kyrkoherdeboställena i Hällefors influtit ett belopp av 1 972 riksdaler 94 öre, hemställde skogsstyrelsen hos Kungl. Maj:t, att detta belopp efter avdrag av indelningskostnaden skulle få användas vid reglering av prästerskapets inkomster. Församlingen och klockaren anhöllo i avgivna yttranden, att, efter det jämväl vissa skifteskostnader guldits, överskottet måtte avsättas till en fond att av församlingen användas vid kyrko- och prästgårdsbyggnader, varemot kyrkoherden föreslog, att överskottet skulle, på sätt församlingen och klockaren i andra rummet tillstyrkt, få användas till de ecklesiastika boställenas uppodling och förbättring. Intetdera av dessa förslag bifölls emellertid av Kungl. Maj:t, utan förordnades enligt Kungl. brev den 2 februari 1874, att, sedan indelnings- och skifteskostnaden guldits, återstoden av försäljningsmedlen skulle ingå till prästerskapets löneregleringsfond.

Efter det genom försäljning av vindfälld och skadad skog å klockarbostället ytterligare influtit ett belopp av 458 riksdaler 2 öre, hemställde skogsstyrelsen hos Kungl. Maj:t, att, sedan en sjättedel (med i jämnt tal 76 kronor) tilldelats boställshavaren, vilken gjort anmälan om den uppkomna virkestillgången, återstoden skulle få användas till bidrag vid regleringen av prästerskapets löneinkomster. Församlingen återopade, att den, på sätt ovan nämnts, av enskild person den 8 maj 1787 köpt ett torp till boställe åt klockaren, varför det vore obilligt, att någon del av skogsavkastningen användes till avlöning åt präster i andra församlingar, och yrkade, att såväl ifrågavarande som framdeles inflytande skogsförsäljningsmedel borde komma boställshavaren till godo, däri domkapitlet och Konungens befallningshavande instämde. Kammarkollegium anförde i underd. utlåtande den 5 oktober 1875, efter att hava redogjort för

boställets behandling vid skattläggningen å Hällefors bruks rekognitionsskog, att ingen anledning funnes betvivla socknemännens uppgift angående tillkomsten av klockarbostället, vilken omständighet förra gången, då dylika medel som de nu ifrågavarande från bostället disponerades, icke åberopades eller undersöktes, men att härvid förekomme, att boställets skogsmark helt och hållet blivit tagen från kronans å Hällefors bruk anslagna rekognitionsskog. Skäl saknades sålunda icke att liksom förra gången anslå överskottet av skogsmedlen till prästerskapets lönerogleringsfond, men ville collegium dock, med avseende å de härvid förekommande särskilda förhållandena, hemställa, att vederbörande boställshavare måtte tilläggas hälften av de å bostället belöpande medel och att endast andra hälften skulle ingå till nämnda fond. Enligt nåd. brev den 3 december 1875 fann Kungl. Maj:t emellertid gott medgiva, att de influtna skogsförsäljningsmedlen i deras helhet finge av boställshavaren uppbäras och till boställets förbättring användas mot redovisning vid blivande syn eller ekonomisk besiktning.

Under tiden hade år 1873 plan uppgjorts för ordnad hushållning å boställets skog, enligt vilken den husbehovet överskjutande virkesavkastningen beräknats endast till omkring 60.4 famnar årligen, och hemställde skogsstyrelsen, med erinran att bostället inköpts av församlingen för sitt nuvarande ändamål, att boställshavaren skulle få uppbära uppkommande behållningar för att användas till boställets förbättring mot redovisning vid blivande syner och ekonomiska besiktningar. Efter det vederbörande blivit hörda och bl. a. kammarkollegium — under åberopande av vad collegii underd. utlåtande den 5 oktober 1875 innehölle därom, att bostället blivit av församlingen för sitt ändamål inköpt — tillstyrkt bifall till framställningen under förbehåll dock, på sätt övriga vederbörande föreslagit, att församlingens rätt till erhållande efter vederbörlig utsyning av erforderligt virke från nämnda boställes skogstrakter vid såväl nybyggnader som reparationer å husen å bostället icke därigenom finge lida något intrång, biföll Kungl. Maj:t enligt nåd. brev den 11 maj 1877 skogsstyrelsens framställning, på sätt kammarkollegium tillstyrkt.

1877 års nåd. brev ägde tillämpning även sedan ny skogshushållningsplan av domänstyrelsen faststälts för tiden intill den 1 maj 1917.

Bostället innehades av klockaren Carl Johan Pihl från medlet av 1870-talet till hans död den 31 oktober 1911 samt därefter till den 1 maj 1913 av hans stärbhusdelägare.

Den 25 augusti 1913 hölls å bostället laga av- och tillträdessyn mellan Pihls stärbhusdelägare och hans efterträdare H. Westerlund. Därvid utreddes, att Pihl med stöd av 1877 års nåd. brev uppburit ännu oredovisade skogsförsäljningsmedel till ett sammanlagt belopp av 956 kronor 69 öre. Avträdaren yrkade, att av detta belopp 784 kronor 28 öre skulle få anses använda till boställets förbättring (525 kronor till uppförande av vissa byggnader, 145 kronor 50 öre för konstgödning, 9 kronor till reparation av källans pump, 20 kronor till omplanteringar i trädgården, 10 kronor för uppsättande av en flaggstång och 74 kronor 78 öre till reparationsarbeten å bostaden). Synerätten godkände endast posterna 525 kronor till uppförande av vissa byggnader och 20 kronor till omplanteringar i trädgården, och förpliktades i följd därav avträdarna att av uppburna skogsmedel till tillträdaren redovisa 411 kronor 69 öre.

I en till Kungl. Maj:t den 14 augusti 1914 inkommen skrift anhöllo där- efter Emilia Maria Pihl, Ellen Maria Hesser, född Pihl, Carl Isidor Pihl och Hildur Victoria Pihl såsom dödsbodelägare efter klockaren C. J. Pihl, att då besparade virkesförsäljningsbelopp intill den 1 maj 1913 uppkommit icke minst genom sparsamhet med det husbehovsvirke de ägt utbetomma, dessa medel, som efter boställets avträdande ej av dem kunde användas å bostället, måtte

i sin helhet eller till det belopp därav, som kunde anses skäligt, utan redovisningsskyldighet tillfalla sökandena. Ansökningen avstyrktes av samtliga vederbörande, av en del under återopande av synerättens beslut, och lämnade Kungl. Maj:t enligt nåd. brev den 6 oktober 1916 ansökningen utan avseende.

Den 7 november 1918 hölls ekonomisk besiktning å bostället. Därvid fanns, att, utöver det belopp om 411 kronor 69 öre, som Westerlund övertagit av sin företrädare, influtit år 1913 949 kronor 70 öre, för tiden $\frac{1}{5}$ 1913— $\frac{30}{4}$ 1916 1 177 kronor 2 öre samt för tiden $\frac{1}{5}$ 1916— $\frac{30}{4}$ 1917 986 kronor 61 öre, vadan boställshavaren hade att redovisa för 3 525¹ kronor 2 öre. I sparbank inestode 1 415 kronor 49 öre. Boställshavaren föredde verifikationer på förbättringar, som han verkställt å bostället, å tillsammans 1 136 kronor 47 öre. Återstoden 973 kronor 6 öre inestode hos boställshavaren. Av de poster, som upptogs å verifikationerna, blevo följande ej godkända av besiktningmännen: 77 kronor 68 öre, som skulle hava utgivits för iordningställande av gärdsgårdar och diken, enär detta arbete åläge boställshavaren att verkställa utan anlåtande av behållna skogsmedel, samt 20 kronor 95 öre för iordningställande av och reparation å en å bostället befintlig pump, vilket arbete ansågs åligga vederbörande byggnadsskyldig. Till redovisning upptogs därför i besiktningssinstrumentet 2 487 kronor 18 öre. Av instrumentet framgår, att bland utgifter, som godkänts till utbetalning ur skogsmedlen, ingingo 30 kronor 80 öre för anskaffande av elektrisk armatur till kontoret och sängkammaren samt c:a 600 kronor för uppförande av en iskällare. Instrumentet innehåller ej uppgift om de ändamål, varför återstående 407 kronor 4 öre använts.

Åren 1915—1916 hade ny skogshushållningsplan för utmarken till bostället upprättats, enligt vilken plan under tiden för dess tillämpning skulle uppkomma ett överskott av 3 459 kbm, med en behållning efter avdrag av kostnaden för skogens skötsel av 15 793 kronor (per år 789 kronor 65 öre). Skogen föreslogs skola ställas under skogsstatens vård och förvaltning. I yttrande över planen hemställde boställshavaren, att, som bostället av församlingen inköpts till klockarens avlönande, skogsavkastningen vid bostället måtte tillfalla boställshavaren utan redovisningsskyldighet. Då domänstyrelsen den 29 januari 1918 fastställde planen att gälla i 20 år, räknade från och med den 1 maj 1917, föreskrev styrelsen — som ej fann skäl att göra framställning om ändring av de i 1877 års nåd. brev givna bestämmelser om skogsavkastningens disposition, men ej heller tillsvidare om skogens ställande under skogsstatens vård och förvaltning — att skogen skulle stå under boställshavarens vård samt att skogsavkastningen vid bostället skulle disponeras enligt bestämmelserna i nämnda nåd. brev. Häröver anförde Westerlund besvär hos Kungl. Maj:t med yrkande bl. a., att skogsavkastningen vid bostället måtte såsom lön tillerkännas boställshavaren utan redovisningsskyldighet, men fann Kungl. Maj:t enligt utslag den 31 december 1920 ej skäl göra ändring i domänstyrelsens resolution, i vad den överklagats. I utslaget intogs kammarkollegii ovanberörda uttalande i underd. utlåtande av den 5 oktober 1875. I avgivna yttranden hade yrkanden framställts, att medlen borde ställas under kyrkorådets förvaltning samt, i den mån de ej användes, göras räntebärande.

Den 15 oktober 1923 hölls ny ekonomisk besiktning å bostället. Därvid uppgavs, att vid ekonomiska besiktningen 1918 hos boställshavaren inestätt 2 487 kronor 18 öre samt att därefter influtit under år 1919 för ecklesiastikåret $\frac{1}{5}$ 1917— $\frac{30}{4}$ 1918 3 134 kronor 71 öre och under ecklesiastikåret $\frac{1}{5}$ 1919— $\frac{30}{4}$ 1920 2 532 kronor 75 öre.² Sedan boställshavaren anmält, att han under tiden efter 1918 års ekonomiska besiktning för bostället utgivit ett belopp

¹ Rätteligen 3 565 kr.

² Enligt räkenskaperna i domänstyrelsen hade till boställshavare utbetalts d. 1 nov. 1919 3 134 kr. 71 öre, d. 11 okt. 1920 3 354 kr. 28 öre och d. 2 okt. 1922 2 532 kr. 75 öre. Anledningen till att beloppet å 3 354 kr. 28 öre ej upptagits i besiktningssinstrumentet framgår ej.

av 533 kronor 93 öre enligt verifikationer, som av synemännen granskades och godkändes, skulle till redovisning återstå 7 620 kronor 71 öre, vilket belopp innestode å sparkasseräkning. Hårtill komme den sammanlagda ränteinkomsten, vilken vid 1923 års slut beräknades uppgå till 1 510 kronor 43 öre. Av de vid synen företedda verifikationerna, som avse något högre belopp (566 kronor 13 öre), framgår, att för staket till klockargården använts 120 kronor, till reparationer å hönshuset 29 kronor 80 öre, till reparationer å iskällaren och gallring av träd i trädgården 45 kronor, för 1 äppelträd och klippning av häckar 9 kronor, för målning m. m. 32 kronor 46 öre, för tapeter 22 kronor 10 öre, för uppsättning av flaggstång 20 kronor, för vissa reparationer å bostället m. m. 48 kronor, för montering av elektriskt ljus i hönshuset 75 kronor 97 öre, för fönster till d:o 2 kronor, för gruskörning 133 kronor samt för vissa järnvaror 28 kronor 80 öre. Härav framgår, att skogsmedlen använts för ett flertal ändamål, som näppeligen kunna hänföras under boställets förbättring, och uttalade kommunalombuden vid besiktningen tillika, att de ansåge, att behållna skogsmedel av boställets skog ej använts till boställets förbättring i den utsträckning, som de funnit nödvändigt.

Redan förut hade i en till Kungl. Maj:t den 16 september 1922 inkommen skrift Westerlund, som den 1 maj 1913 tillträtt bostället, anhållit, att då till hans kännedom kommit, att den åsikt dåmera gjorde sig gällande, att innehavare av klockarboställen borde till fri disposition åtnjuta boställets hela behållna avkastning, Kungl. Maj:t täcktes befria honom från redovisningsskyldighet för de skogsförsäljningsmedel, som under hans tjänstetid kommit honom till del, samt förklara honom berättigad att för den tid, bostället fortfarande komme att av honom innehavas, utan dylik skyldighet åtnjuta dess hela behållna skogsavkastning.

De i ärendet hörda vederbörande hava avstyrkt bifall till ansökningen eller hemställt, att densamma icke måtte till någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd föranleda. Kyrkorådet har därvid framhållit, att de tjänsten tillhörande löneförmånerna i förhållande till tjänstegöromålen vore fullt tillräckliga. Skogsmedlen, som vederbörande innehavare av bostället, antagligen av skäl att han haft bostället utarrenderat, ej använt enligt Kungl. Maj:ts föreskrift, uppginge dåmera till över 10 000 kronor. Medlen, som borde användas till boställets förbättring och underhåll och i främsta rummet till underhåll och nybyggnad av boställets hus, borde ställas under kyrkorådets förvaltning. Kammarkollegium har, under åberopande i övrigt av vad collegium anfört i infordrat utlåtande beträffande ett annat klockarboställe (Orsa), framhållit, att collegium icke hade kännedom om de grunder, som skulle stödja den av sökanden omfattade åsikten, att innehavare av klockarboställen skulle hava genom skogsodningarna eller eljest tillagts en vidsträcktare rätt till skogsavkastningen vid sina boställen än det territoriella prästerskapet, och att några omständigheter av beskaffenhet att böra föranleda ändring i de beträffande vederbörande boställshavares rätt till skogsavkastningen vid ifrågavarande boställen tidigare meddelade beslut i förevarande ärende ej förebragts.

Lönen för klockaren och organisten utgjorde år 1919 400 kronor utom dyrtidstillägg, vartill kom nettoavkastning av boställsjord 1 110 kronor, däri ingingo, utom avkastningen av jorden 300 kronor, vissa belopp för tomt- och torgplatser samt ränta å expropriationsmedel. Församlingen har nybyggnadsskyldighet å bostället. Underhållsskyldigheten skulle enligt lämnad uppgift åligga boställshavaren, men den synes hava fullgjorts av församlingen.

Den 2 juni 1925 har klockaren ytterligare av skogsmedel uppburit 2 772 kronor 89 öre, vadan, i den mån ej efter sista ekonomiska besiktningen belopp nedlagts å bostället, utom räntor skulle (jfr s. 9 not 2) finnas en innestående behållning av 13 747 kronor 88 öre, därav 12 798 kronor 18 öre skulle belöpa

på Westerlunds tid. Ytterligare skogsmedel hava sedan influtit till domänstyrelsen men ännu ej redovisats.

2. Los. Klockarbostället 1/16 mantal nr 6 Kyrkbyn.

Ifrågavarande boställe utgör, på sätt framgår av den i ecklesiastika boställs-utredningen lämnade redogörelsen, ett av överloppsmark bildat krononybygge, därå församlingen fullgjort en del av odlingsskyldigheten. Klockaren är tillika organist och med klockarbefattningen är förenad folkskollärartjänsten. Bostaden om 4 rum anses gemensam för klockaren och skolläraren.

Sedan under åren 1881 och 1882 ett antal träd å Los församlings kyrkoherde- och klockarboställens då samfällda skog blivit skadade och vid försäljningen inbringat 31 833 kronor 16 öre, medgav Kungl. Maj:t den 27 oktober 1882, att kostnaden för laga skifte å boställena finge gäldas av dessa medel. Församlingen gjorde därefter hos Kungl. Maj:t framställning ej mindre att blivande skogsavkastning vid församlingens ecklesiastika boställen måtte tilläggas boställshavarna till förbättring av deras löneförmåner än även att de medel, som influtit för ovannämnda extra avverkning, efter avdrag av skifteskostnaderna, måtte avsättas till en fond, varav årliga räntan borde tillfalla boställshavarna. Kungl. Maj:t fann emellertid enligt nåd. brev den 27 mars 1885 ej skäl att härtill för det dåvarande lämna bifall utan förordnade, att sistnämnda skogsförsäljningsmedel skulle överlämnas till vederbörande domkapitel för att förvaltas och förräntas, till dess på skeende anmälan beslut rörande användandet av såväl den ordinarie som den extra skogsavkastningen å dessa boställen kunde varda meddelat. Ifrågavarande för kyrkoherde- och klockarboställena gemensamma försäljningsmedel utgjorde efter skifteskostnadernas gäldande vid tiden för deras överlämnande till domkapitlet den 29 september 1887 27 305 kronor 86 öre och vid sagda års slut 27 650 kronor 98 öre.

Sedermera uppgjordes förslag till skogshushållningsplan för klockarbostället. Ordinarie avverkning beräknades allenast från utskogen. Från hemskogen ifrågasattes endast extra avverkning. Den årliga skogsavverkningen angavs till 167 kbm, därav 4 kbm genom extra avverkning. Enligt planen skulle skogen stå under boställshavarens bevakning och skötsel. Indelningsförrättaren föreslog, att av den behållna ordinarie virkesavkastningen från utskogen hälften skulle tillfalla boställshavaren och återstoden ingå till prästerskapets löneruleringsfond samt att inflytande försäljningsmedel för den extra avkastningen från hemskogen skulle tillföras de ecklesiastika boställenas skogsfond. Boställshavaren gjorde gällande, att, om icke hela skogsavkastningen ansåges böra tillerkännas honom, han åtminstone utöver sin hälft i den ordinarie avkastningen från utskogen borde få åtnjuta hela den extra avkastningen å hemskogen. Församlingen yrkade, att hela skogsavkastningen skulle anslås till klockaren såsom löneförbättring. Konungens befallningshavande anslöt sig till indelningsförrättarens förslag. Även domkapitlet instämde däruti, så framt boställets kamerala natur ej föranledde, att hela avkastningen borde tillerkännas boställshavaren. Domänstyrelsen underställde därefter frågan om disposition av skogsavkastningen Kungl. Maj:ts prövning och hemställde därvid, att, enär Los församling till någon, ehuru ringa del bidragit till boställets uppkomst, samt boställshavaren således borde åtnjuta något större andel än den i skogsordningen medgivna hälft av behållna skogsavkastningen, fem åttendedelar av för boställets behov ej erforderlig behållna ordinarie avkastning, sedan därav guldits vissa kostnader, måtte tillfalla boställshavaren, dock med skyldighet för honom att vid syn eller besiktning redovisa två av dessa åttendedelar, att återstoden av den behållna ordinarie avkastningen skulle ingå till prästerskapets löneruleringsfond, samt att av såväl de å bo-

stället belöpande försäljningsmedel för redan försäld som under indelningsperioden beräknad extra avverkning en fjärdedel måtte avsättas till en fond, vars ränta skulle tillfalla boställshavaren, men återstoden därav tillföras de ecklesiastiska boställens skogsfond. I infortrat underd. utlåtande anförde kammarkollegium, att den omständigheten, att Los församling anskaffat en del av hemmanets inägojord, icke syntes kunna föranleda till avvikelser från de i fråga om disposition av skogsavkastningen vid de ecklesiastiska boställena i allmänhet följda föreskrifter, enär boställets skog, såsom varande efter avvittningen avsatt från överloppsmark, blivit i dess helhet upplåten av kronan, men att kollegium likväl på anförda skäl, och särskilt med hänsyn till boställets svaga beskaffenhet samt boställshavarens ringa löneinkomst, ville hemställa, att boställshavaren måtte tillerkännas hela den för boställets behov ej erforderliga ordinarie avkastningen av boställsskogen, varemot försäljningsmedlen för den extra avverkningen å samma skog, däri inberäknat en tredjedel av ovanberörda för dylik avverkning å församlingens kyrkoherde- och klockarboställens samfälliga skog till domkapitlet inleverade medlen, odelade skulle tillfalla de ecklesiastiska boställens skogsfond; och biföll Kungl. Maj:t enligt nåd. brev den 20 maj 1892 vad kammarkollegium sålunda hemställt. Enligt vad domkapitlets protokoll för den 8 februari 1893 utvisar, utgjorde den 31 december 1887 ovannämnda tredjedel 9 217 kronor samt den 31 december 1892 11 486 kronor 6 öre. Då 1892 års nåd. brev ej överlämnats till domkapitlet, hava nämnda medel ej ingått till de ecklesiastiska boställens skogsfond utan innestå fortfarande hos domkapitlet, och hade de den 30 juni 1926 vuxit till 43 498 kronor 4 öre.

Den 3 juni 1914 fastställde domänstyrelsen ny skogshushållningsplan för klockarbostället för tiden $\frac{1}{5}$ 1912— $\frac{30}{4}$ 1932, enligt vilken föreslagen extra avverkning överfördes till ordinarie och årsavverkningen beräknades utgöra 406 kbm, därav 71 kbm ansågos åtgå till boställets husbehov och 335 kbm utgöra överskott. Skogens årliga behållning, efter avdrag för kostnaderna för skogsskötseln, skulle utgöra i runt tal 2 240 kronor mot c:a 1 400 kronor under den föregående indelningsperioden, och hemställde styrelsen i underd. skrivelse, att Kungl. Maj:t måtte, med ändring av föreskrifterna i 1892 års nåd. brev, förordna, att skogen skulle från och med den 1 maj 1916 ställas under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning ävensom att boställshavaren av skogens ordinarie avkastning utöver husbehovet skulle tillerkännas ett årligt belopp av 1 400 kronor för ecklesiastikåren 1912—1916 samt för tiden efter den 1 maj 1916 under planens tillämpning 1 000 kronor för år. Domänstyrelsen utgick därvid från, att, enär skogsavkastningen under den gångna indelningsperioden vid försäljning givit ett betydligt högre värde än som kunnat beräknas vid den tidpunkt, då boställshavaren tillerkänts hela behållna ordinarie avkastningen, denne icke i ersättning för mistad inkomst från skogen vid dess ställande under skogsstatens förvaltning borde tilldelas högre belopp än 1 000 kronor årligen, varemot boställshavaren under ecklesiastikåren 1912—1916, varunder skogen skulle stå under hans bevakning, borde tillerkännas ett belopp motsvarande årliga medeltalet av vad han uppburit från skogen under 20-årsperioden 1892—1912 eller i runt tal 1 400 kronor om året. Boställshavaren avstyrkte skogens ställande under skogsstatens vård och förvaltning samt hemställde, att honom måtte tillerkännas antingen hela den för boställets behov ej erforderliga ordinarie avkastningen eller ock, om boställsskogen komme att ställas under skogsstatens förvaltning, ett belopp, motsvarande hela den beräknade behållningen å den ordinarie avverkningen. Han åberopade till stöd därför samma skäl som tidigare anförts, särskilt boställets svaga beskaffenhet och boställshavarens ringa löneinkomst; boställets jordbruk, som blott avkastade ett kofoder brutto, ginge snarare med förlust än

med vinst. Församlingen, med vilken domkapitlet instämde, förordade bifall till domänstyrelsens förslag, dock med hemställan tillika att av uppkommande överskott av skogsförsäljningsmedel, sedan ovanberörda belopp utgått till boställshavaren, måtte bildas en fond, som skulle ställas under kyrko- och skolrådets vård och förvaltning och vars ränteavkastning finge användas till reglering av det anslag, som boställshavaren ägde uppbära från skogen. Såsom skäl härför anfördes bl. a. den låga klockarlönen 380 kronor, att det ej för framtiden kunde påräknas, att klockarbefattningen skulle vara förenad med skollärartjänst i församlingen, samt att tveksamt vore, om för framtiden kunde beräknas så hög skogsavkastning, att det av domänstyrelsen föreslagna årliga anslaget till klockaren säkert kunde bliva täckt. Konungens befallningshavande förordade bifall till domänstyrelsens förslag. Kammarkollegium föreslog, att till den 1 maj 1916 skogens hela behållna ordinarie avkastning borde jämlikt 1892 års nåd. brev tillfalla boställshavaren samt att skogens extra avkastning enligt samma brev skulle ingå till de ecklesiastika bostälernas skogsfond intill den 1 januari 1914, då sistnämnda fond uppgått i kyrkofonden. Extra skogsavkastning, som därefter under indelningsperioden kunde uppkomma, ävensom behållen ordinarie avkastning från och med den 1 maj 1916 skulle tillsvidare inbetalas till domkapitlet, som borde få sig anbefallt avgiva underd. förslag angående dispositionen av de till domkapitlet sålunda ingående medlen. Såsom ersättning för mistad skogsavkastning under indelningsperioden, räknat från den 1 maj 1916, borde boställshavaren och hans rättsinnehavare, i den mån avkastningen uppginge till detta belopp, åtnjuta 1 400 kronor om året. Kungl. Maj:t förordnade enligt nåd. brev den 2 juli 1915, att hela den behållna ordinarie skogsavkastningen skulle i enlighet med bestämmelserna i 1892 års nåd. brev fortfarande för tiden intill den 1 maj 1916 tillfalla boställshavaren, att boställets skogsmark skulle från och med den 1 maj 1916 ställas under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning, att behållningen av den ordinarie skogsavverkningen efter denna tid skulle inbetalas till domkapitlet jämte den behållna extra skogsavkastningen för tiden från och med den 1 januari 1914, då de ecklesiastika bostälernas skogsfond överfördes till kyrkofonden. Domkapitlet skulle till Kungl. Maj:t inkomma med underd. förslag angående dispositionen av de jämlikt de sålunda meddelade bestämmelserna till domkapitlet ingående medlen, och förklarade Kungl. Maj:t sig vilja framdeles, sedan det visat sig, till vilket belopp den behållna ordinarie skogsavkastningen uppgått från och med den 1 maj 1912 till den 1 maj 1916, på särskild underd. framställning till prövning upptaga frågan om ersättning till dåvarande boställshavaren eller hans rättsinnehavare för mistad skogsavkastning från och med den 1 maj 1916.

I en till Kungl. Maj:t den 14 juni 1922 inkommen skrift anförde klockaren Konrad Sigurd Isaksson, att så vitt han hade sig bekant något förslag från domkapitlet ej inkommit om de dit levererade medlens disposition, samt att ej heller ersättning för mistad skogsavkastning blivit av Kungl. Maj:t bestämd för hans svärfader och företrädare i tjänsten O. F. Lundberg, vilken avlidit den 4 december 1917. Som emellertid till hans kännedom kommit, att den åsikt dämera gjorde sig gällande, att hela behållna skogsavkastningen från klockarboställen borde tillkomma boställets innehavare, anhölle Isaksson, att han, som den 1 september 1919 tillträtt befattningen såsom klockare i Los församling, måtte förklaras berättigad att under sin tjänstetid som klockare i församlingen, räknat från samma dag, komma i åtnjutande av hela behållna skogsavkastningen från bostället. Därjämte anhölle han *dels* för egen del och såsom ombud för övriga stärbhusdelägare efter ovanbemälda Lundberg, vilken tillträtt klockarbefattningen den 1 juli 1890, att få uppbära de skogsmedel, som under Lundbergs tjänstetid och under tjänsteåret den 4 december

1917—den 1 maj 1918 efter samma grund bort tillfalla Lundberg och hans stärbhus från bostället, men vilka icke kommit dem till del, jämte därå upplupna räntor, dels ock såsom ombud för sökandens svärmoder Hilda Lundberg, att hon, vilken från och med den 1 maj 1918 till den 1 maj 1919 under nådår innehaft bostället, måtte berättigas att för denna tid åtnjuta boställets hela behållna skogsavkastning med därå upplupna räntor. Församlingen har biträtt framställningen, i händelse icke avkastningen i annat fall skulle tillfalla församlingen. Kammarkollegium har i avgivet underd. utlåtande till en början erinrat, att Kungl. Maj:t hittills, med undantag möjligen för några under senare tid meddelade beslut, på klockarboställden tillämpat skogsordningarnas bestämmelser bl. a. i vad anginge boställshavarnas andel i skogsavkastningen, och att så skett även beträffande klockarbostället i Los, samt därefter anført: Några skäl, som kunde tänkas föranleda Kungl. Maj:t att ändra sina tidigare beslut rörande dispositionen av skogsavkastningen under klockaren Lundbergs tjänstetid, hade ej av sökanden åberopats. Framställningen grundades utslutande på att »den åsikt dämera gjorde sig gällande», att hela behållna skogsavkastningen från klockarboställden borde tillkomma boställets innehavare. Denna åsikts förhandenvaro och ännu mer dess riktighet ville collegium bestrida. Men även om nämnda åsikt verkligen omfattades på auktoritativt håll, skulle densamma — då till stöd för denna åsikt, collegium veterligt, ej kunde åberopas några positiva författningsbestämmelser utan endast en från forna tiders åskådning avvikande uppfattning, huru en lagstiftning på området efter nutida synpunkter syntes böra läggas — icke kunna grunda ett anspråk på att Kungl. Maj:ts förut meddelade klara och på dåtida praxis vilande beslut nu skulle av Kungl. Maj:t ryggas. Collegium ansåge för den skull, att ansökningen, såvitt den hänförde sig till den för tiden före den 1 maj 1916 härflytande skogsavkastningen, måtte lämnas utan avseende. Beträffande framställningen i vad anginge tiden den 1 maj 1916—den 30 april 1919, varunder klockaren Lundberg och hans rättsinnehavare innehaft bostället, syntes efter uttalandet i 1915 års nåd. brev vara av Kungl. Maj:t åsyftat, att indelningshavaren skulle av behållna årliga avkastningen efter den 1 maj 1916 årligen bekomma ett belopp motsvarande högst medeltalet av den ordinarie avkastningen för åren 1912—1916. Nämnda medeltal utgjorde 2 000 kronor 48 öre. Då emellertid den för åren 1916—1923 dittills influtna ordinarie avkastningen uppgätt till allena 2 477 kronor 46 öre eller i medeltal för år 353 kronor 92 öre, syntes Lundbergs rättsinnehavare endast böra berättigas att för ifrågavarande tid uppbära hela den behållna ordinarie avkastningen, dock högst 2 000 kronor för år. I fråga om Isakssons anhållan att under sin tjänstetid från den 1 maj 1919 komma i åtnjutande av hela behållna skogsavkastningen från bostället, ville collegium framhålla, att denne icke hade någon ovillkorlig rätt att tillgodonjuta hela behållna skogsavkastningen från bostället. Ätminstone kände collegium icke något förhållande, på grund varav klockares rätt i sådant avseende kunde anses erkänd. Framförallt gällde detta, då fråga, såsom här, vore om ett från kronomark upplåtet boställe. Ej heller torde från Isakssons sida kunna åberopas några billighetsskäl för en sådan förmåns beviljande, vare sig ur synpunkten av att bereda honom en efter omständigheterna som skälig ansedd lönefyllnad eller eljest. Hans avlöning å hans tjänster som klockare, organist och folkskollärare, som, med undantag av de 4 första månaderna, icke obetydligt överstigit 6 000 kronor för år (800 kronor beräknad ersättning för fri bostad, ved och boställets avkastning, 1 000 kronor klockar- och organistlön, ett belopp såsom ersättning för skrivgöromål åt skolrådet samt återstoden avlöning som lärare), kunde ingalunda anses som knapp. Collegium avstyrkte därför ansökningen i denna del.

Till boställshavaren har efter av domänstyrelsen den 19 april 1924 gjord be-

räkning för tiden 1892—1916 utbetalts 37 061 kronor 52 öre (i medeltal för 24 år 1 544 kronor 23 öre), därav under åren 1912—1916 8 001 kronor 91 öre (i medeltal för år 1 600 kronor 38 öre). Till de ecklesiastika bostälLENas skogsfond och prästerskapets lönerregleringsfond hava för åren 1892—1911 influtit 1 114 kronor 64 öre, därav till den förra 758 kronor 40 öre och till den senare 356 kronor 24 öre. Till den av domkapitlet enligt 1916 års nåd. brev förvaltade fonden hade till den 1 maj 1923 inbetalts 2 477 kronor 46 öre för behållen ordinarie avkastning för åren 1916—1923 och 4 591 kronor 30 öre (enligt domkapitlets uppgift 4 306 kronor 10 öre) för behållen extra skogsavkastning (därav för åren 1916—1918 1 702 kronor 77 öre samt för åren 1919—1922 2 888 kronor 53 öre). Ytterligare medel hava sedan influtit till domänstyrelsen men ännu ej redovisats.

Beträffande sistnämnda fond hava följande åtgärder vidtagits: Redan den 2 april 1919 anmodade domkapitlet ordföranden i Los församlings kyrkostämman att efter kyrkorådets och kyrkostämmans hörande till domkapitlet inkomma med förslag rörande disposition av de till domkapitlet inlevererade skogsmedlen. I de med anledning härav avgivna yttrandena anfördes huvudsakligen följande: Alltifrån boställets tillkomst till slutet av 1870-talet hade bostället benämnts och behandlats såsom ett klockar- och skolmästarboställe, och i ett den 31 maj 1870 givet utslag hade Konungens befallningshavande angivit boställets natur såsom ett klockar- och skolläraryboställe. Under laga skiftet på 1880-talet betraktades och behandlades det emellertid såsom ett klockarboställe. Det måste dock anses såsom tvivelaktigt, om laga skiftet kunnat medföra en förändring av boställets ursprungliga natur. Frågan härom skulle lagligen utredas, och kunde resultatet av denna utredning komma att inverka på rätten till disposition av skogsmedlen. Församlingen hade för ändamålet tillsatt en kommitté, och borde i avvaktan på resultatet av dess arbete medlen fortfarande förvaltas av domkapitlet, intill dess Kungl. Maj:t meddelat utslag angående såväl boställets natur som dispositionen av medlen. År 1918 hade å kyrkostämman beslutats, att ett lönetillskott å 1 000 kronor årligen skulle utgå till innehavaren av förenade klockar-, organist- och folkskollärarybottningarna, och skulle medel härför anskaffas genom uttaxering å de skattskyldiga, intill dess motsvarande eller högre belopp kunde erhållas från avkastningen av boställsskogen. Det syntes därför väl motiverat, att församlingen för berörda ändamål finge använda behållna, odisponerade skogsmedel.

Frågan vilade därefter av särskilda skäl hos domkapitlet till den 14 oktober 1925, då domkapitlet avlät skrivelse till kyrkoherden i Los församling med anmodan att inhämta kyrkorådets och kyrkostämmans förnyade yttranden beträffande dispositionen av de hos domkapitlet inestående skogsmedlen. Kyrkorådet hemställde, att medlen borde av församlingen få användas till avlöande av förenade folkskollärary-, klockar- och organistbottningarna. Kyrkostämman föreslog, att medlen i första hand borde få användas, på sätt kyrkorådet hemställt, men jämväl till vidmakthållande av klockarbostället ävensom till andra kyrkliga ändamål inom församlingen, i den mån medlen därtill lämnade tillgång. Kyrkoherden meddelade, att frågan om boställets natur icke blivit av kommitterade vidare behandlad, och uttalade som sin mening, att medlen borde fonderas och den årliga räntan därå användas, på sätt kyrkoråd och kyrkostämman föreslagit. För egen del har domkapitlet i underd. skrivelse den 16 december 1925 hemställt, att halva behållna skogsavkastningen borde tillerkännas vederbörande boställshavare samt att den andra hälften borde överföras till den under domkapitlets förvaltning enligt nåd. brev den 27 mars 1885 ställda klockarbostället tillhörande skogsmedelsfonden.

Över domkapitlets förslag har kammarkollegium anbefallts att efter veder-

börandes hörande avgiva underd. utlåtande. Sådant utlåtande har ännu ej avgivits, men av till kollegium inkomna yttranden framgår bl. a. följande:

Församlingen har framhållit, att, huru än skogsmedlen komme att disponeras, de till boställshavaren utgående medlen borde fonderas och endast rätten å kapitalet användas till avlönande av innehavaren av klockar- och organistbefattningarna, enär eljest framtida innehavare av dessa befattningar komme att bliva lidande, då skogsbeståndet starkt minskats genom avverkningar under de senaste åren. Församlingen har tillika yrkat, att någon utdelning av skogsmedlen ej måtte ske, förrän det utretts och fastslagits, av vilken natur bostället vore, och har församlingen jämväl vidtagit åtgärder för åstadkommande av erforderlig utredning härutinnan.

Boställshavaren har, under åberopande att bostället i dess helhet måste anses vara av skattenatur, fullföljt sin hos Kungl. Maj:t den 14 juni 1922 gjorda ansökan och förty bestritt bifall till domkapitlets förevarande förslag, under åberopande särskilt av de av Kungl. Maj:t beträffande skogsavkastningen vid klockarboställena i Rättvik, Torup, Loshult, Harplinge och Hova meddelade besluten. Han har tillika, under framhållande att inga andra än innehavarna av Los klockarboställe kunde vara berättigade till den av domkapitlet förvaltade fonden å »41 624 kronor 92 öre», anhållit, att han och kantor Lundbergs stärbhusdelägare samt dennes änka måtte förklaras berättigade erhålla de för tiden för deras innehav av bostället belöpande andelar av ränteavkastningen utav ifrågovarande medel. Beträffande församlingens tidigare gjorda uttalande, att inflytande skogsmedel i främsta rummet borde användas till avlönande av innehavaren av de förenade folkskolläro-, klockar- och organistbefattningarna, har boställshavaren framhållit, att detta stode i strid med 5 § i 1883 års förordning om klockarnas löneinkomster, däri stadgades, att den till klockare i penningar utgående lönen skulle av församlingen tillskjutas efter de grunder, som för kommunalutskylders utgörande i allmänhet vore stadgade.

Vederbörande jägmästare har föreslagit, att boställshavaren i stället för hälften av blivande behållning borde erhålla ett fast årligt penningbelopp, förslagsvis 1 000 kronor, motsvarande det årliga lönetillskott, som församlingen hittills beviljat boställshavaren.

Konungens befallningshavande och domänstyrelsen hava tillstyrkt bifall till domkapitlets förslag, därvid Konungens befallningshavande, med erinran att den av församlingen inköpta åkerjord, som tillagts bostället, syntes hava varit av mycket ringa omfattning samt att den skogsmark, som tillhörde bostället, upplåtits av kronan, framhållit, att sistnämnda förslag måste anses ur såväl det allmännas som boställshavarens synpunkt billigt och rättvist.

3. Mora. Klockarpräst- och skolmästarboställena.

Redan under medeltiden fanns en klockargård i Mora. År 1457 hölls sålunda lagting i klockargården med allmogen i Mora, och synes, på sätt framgår av visitations- och inventarieprotokoll från förra delen av 1600-talet, tidigt till klockargården hava hört viss jord.

På 1660-talet inrättades i Mora en skolmästarbeställning, som alltifrån början synes hava innehafts av skolpräst, och upptogs i inventarier från och med år 1670 under titel »Mora skolas» viss jord, som av socknen tillika med pastor beviljats skolan. Vissa anteckningar giva vid handen, att denna jord tidigare skulle hava innehafts av klockaren.

I början av 1700-talet förenades skolprästbeställningen med klockarbefattningen, och innehade skolprästen, som skötte klockarsysslan genom substitut

och bekostade gudstjänstringningarna, såväl klockar- som skoljorden, vilka jordar efter hand synas hava utökats och hoprevats.

I 1687 års reduktionsjordebok, liksom ock i de flesta därefter upprättade jordeböckerna, upptogs klockarjorden under benämningen Klockarbordet, till en början utan mantal såsom oskattlagt men från och med år 1725 med $\frac{1}{16}$ mantal under kronotitel, och torde däri även skoljorden hava ingått.

Vid 1868 års löneroglering för prästerskapet i Mora pastorat indrogs skolprästabeställningen, och väckte i anledning därav församlingen förslag att få till boställe åt en skollärare avsöndra så stor del av det dittillsvarande klockar- och skolmästarbostället, som församlingen möjligen kunde bevisa hava blivit särskilt åt skolmästaren upplåten, men detta förslag föranledde ej någon åtgärd.

Av de prästerliga befattningarna i pastoratet skulle emellertid enligt 1868 års löneroglering en fortfarande innehava egenskap av klockarprästabefattning, och skulle innehavaren av denna svara för alla en klockares åligganden samt för ringning till allmän gudstjänst. Tillika bestämdes, att till utvidgning av det förutvarande klockarprästabostället, som i handlingarna upptogs under olika benämningar (skolmästar- eller klockarboställe, skolmästarboställe), från pastorsbostället i Mora skulle få avsöndras ett tunnland 15.068 kappland reducerad jord. Avsikten därmed var, att klockarprästens boställe skulle få ungefär samma storlek som komministerns. Vid den egendomsreglering, som i anledning därav verkställdes år 1871 mellan de ecklesiastika boställena i Mora, föreslogs, att särskilda ägor skulle utläggas för det förutvarande av klockarprästen innehavda bostället och för tillökningen enligt 1868 års lönerogleringsresolution. Dessa fastigheter äro även i delningshandlingarna var för sig redovisade till såväl inägor som skog, och hava därvid boställena erhållit andelar även i den för de ecklesiastika boställena i Mora gemensamma Bösjö utskog. Med föranledande måhända delvis av församlingens anspråk på det förra klockarprästabostället såsom skoljord upptogs i delningshandlingarna det förut av klockarprästen innehavda bostället under beteckningen »Skolmästarbostället» och tillökningen enligt lönerogleringsresolutionen såsom »Klockarprästabostället», och denna terminologi har sedan följts i skogshandlingarna.

Vid mantalsfördelning å de ecklesiastika boställena i Mora, fastställdt av kammarkollegium den 5 mars 1907, blev mantalet för »Skolmästarbostället» (d. v. s. det gamla klockar- och skolmästarbostället) fastställt till 777/10000 och för »Klockarprästabostället» (d. v. s. den från prästabostället utbrutna delen) till 707/10000 mantal.

Vid ny löneroglering den 20 juli 1917, som trätt i kraft den 1 maj 1918, har klockarprästabefattningen förvandlats till komministratur och upphört att vara förenad med klockarbefattningen. Under förarbetena för lönerogleringen hade av församlingen bl. a. gjorts framställning, att församlingen i anledning av klockarprästabeställningens upphörande skulle få övertaga såväl klockarprästabostället som »den till skolmästarboställe inköpta, församlingens skolverk tillhöriga egendomen» med vad till denna hörde. Sedan emellertid kammarkollegium uttalat, att visserligen hemmanets ursprungliga egenskap av klockarbord ej vore utredd, men att det syntes kollegium osannolikt, att församlingen inköpt bostället först till boställe åt skolmästaren, föreskrevs i § 1 av lönerogleringsresolutionen, att prästerskapets löner skulle gäldas med bl. a. avkomsten av — jämte kyrkoherdebostället 1 mantal krono Prästgården och komministerns bostället $\frac{1}{8}$ mantal krono Kapellansbordet — tillsvidare och till dess annorlunda kunde vardt bestämt även nuvarande klockarprästabostället $\frac{1}{16}$ mantal krono Klockarbordet samt ränta å expropriations- och skogsmedel därifrån, men gjordes det förbehåll, att detta skulle ske allenast i den mån dessa senare avkomst- och räntemedel ej skulle tagas i anspråk för avlönande av

klockare i församlingen. I klockarprästbostället $\frac{1}{16}$ mantal krono Klockarbordet synes därvid, ehuru felaktigt, hava ansetts ingå jämväl den till klockarprästboställe från 1 mantal krono Prästgården utbrutna delen. Något förbehåll för församlingen beträffande skoljord intogs ej i löneregleringsresolutionen.

Efter vad pastorsämbetet meddelat, sköttes även efter det ny lönereglering trätt i kraft klockarsysslan av prästerskapet med biträde av kyrkvaktaren. Men ordnades från och med den 1 maj 1923 saken så, att den ordinarie organisten på tillförordnande anställdes som klockare, och har denne sedermera enligt av domkapitlet fastställd instruktion fullgjort klockarens åligganden mot lön, som efter noga avvägning av de tjänsteåligganden, vilka tillkomma klockaren enligt instruktionen, bestämts till 1 000 kronor per år att utgå av »f. d. klockarboställets» och dithörande fondmedels avkastning. Först sedan organisttjänsten blivit ledig, eller nuvarande prästlöneregleringsperiod i Mora utgått, skall en förenad ordinarie klockar- och organisttjänst inrättas.

Åtgärd för utbrytning av någon del av det förutvarande klockarprästbostället för klockaren har ej från församlingens sida vidtagits, men torde, sedan sådan utbrytning skett, för klockarens avlöning, åtminstone om inkomst från skogen medtages, kunna påräknas ett högre belopp än det som för närvarande för ändamålet toges i anspråk.¹

Sedan förslag till ordnad hushållning av skogarna till de ecklesiastiska boställena i Mora församling upprättats, underställde domänstyrelsen den 23 juni 1882 frågan härom Kungl. Maj:ts prövning. Av styrelsens skrivelse framgick bl. a., att samtliga boställenas hemskogar låge 2 mil från boställsjordarna, att »klockarprästboställets» hemskog beräknats lämna en mot husbehovet svarande ordinarie avkastning av 26.7 famnar och därutöver 1 240 timmerträd att på en gång uttagas genom beredningshuggning, att det med klockarprästbostället förenade »skolmästarboställets» hemskog beräknades lämna en årlig ordinarie avkastning av 52.8 famnar, varav 32.8 famnar ansetts utgöra överskott över husbehovet, samt 115 famnar och 1 899 timmerträd att på en gång

¹ Till grund för klockarlönens bestämmande låg efter vad pastorsämbetet meddelat följande:

»Utredning angående f. d. klockarboställets i Mora tillgångar i räntor och skogsavkastning.

I. Räntor:

Om av skogsmedelsfonden 81 000 kronor endast $\frac{1}{5}$ beräknas ha tillkommit från klockar-	
boställets skogsmark, blir det	Kr. 16 300:—
den $\frac{12}{10}$ inkommet direkt från samma boställes skog	» 2 688:—
andel i expropriationsfonden (från järnvägarna)	» 13 404:—
	S:a Kr. 32 392:—

Ränta: lägst $3\frac{1}{2}$ % å detta kapital utgör. . . . . Kr. 1 133:73

II. Skogsavkomst:

För åren 1923—1938 beräknar domänstyrelsen en avkomst av f. d. klockarboställets skog pr år av . . . . . Kr. 1 615:—

Härtill kommer den årliga avkastningen av den för alla prästboställena gemensamma Bösjöskogen, som icke är i förestående summa medräknad och som för alla tre boställena tillsammans beräknas utgöra för år Kr. 1 390:—, varav man kan förslagsvis beräkna för klockarbostället Kr. 278:—.

Alltså: Kr. 1 133:73
 » 1 615:—
 » 278:—

Summa pr år Kr. 3 026:73»

I detta belopp ingår emellertid även skogsavkastningen från den från Prästbordet utbrutna tillökningen till klockarbostället, vars avkastning ej kan tagas i anspråk för klockarens avlöning, vadan för detta ändamål endast bort beräknas c:a hälften av det angivna beloppet.

avverkas genom rensnings- och beredningshuggning. Den för de ecklesiastika boställena i Mora gemensamma Bösjö utskog, i vilken, på sätt förut nämnts, vid verkställda skiften även »klockarpräst- och skolmästarboställena» fått del, och som låg 7 mil från boställena, ansågs böra ställas under skogsstatens vård och förvaltning. Av utskogen beräknades ej under de närmaste 20 åren någon ordinarie utan allenast extra avverkning genom beredningshuggning. Då sålunda någon behållen avkastning från utskogen ej komme boställshavarna till del, ansåg domänstyrelsen, att de borde en var för sitt boställe få hela ordinarie avkastningen från hemskogarna, mot skyldighet att ombesörja deras bevakning och skötsel. Kyrkoherden, komministern och klockarprästen sökte visa, att boställena vore ej av krononatur utan upplåtna av församlingen eller enskilda personer, samt att för den skull såväl värden av alla skogarna som hela avkastningen borde åt dem överlämnas. Församlingen hade velat av utskogens avkastning bilda en fond för nybyggnad och reparationer å boställena.

Sedan kammarkollegium emellertid beträffande de ecklesiastika boställena i Mora i underd. utlåtande den 31 oktober 1884 uttalat, att kollegium ansett ådagalagt bl. a. dels att vissa byamän skänkt den huvudsakliga delen av komministersbostället, dels att församlingen inköpt och lagt under kyrkoherdebostället fåbodängar och tomter vid Bösjö fåbodrar, varemot kyrkoherdeboställets hemägor samt de egentliga skolmästar- och klockarboställena icke syntes hava tillkommit på sådant sätt, att därpå kunde grundas bestämmelser om annan rätt över hithörande skogar, än författningarna för vanliga ecklesiastika boställen och andra i avseende å dem jämväl förutsatta intressen avsåge, förordnade enligt nåd. brev den 17 juni 1887 Kungl. Maj:t, som fann församlingens och prästerskapets yrkanden ej böra vinna avseende, att Bösjö utskog skulle tillvidare ställas under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning, men boställenas hemskogar fortfarande förbli under boställshavarnas tillsyn, mot skyldighet för dem att bekosta skogarnas bevakning och skötsel; att samtliga boställsskogarnas indelning skulle bekostas av utskogens avkastning, att kyrkoherden och komministern skulle erhålla hela, men klockarprästen halva ordinarie avkastningen av de dem tillagda boställenas hemskogar, att återstående hälften av ordinarie avkastningen av förenade »klockarpräst- och skolmästarboställenas» hemskog skulle tillfalla prästerskapets löneregleringsfond, att hela behållna inkomsten av extra avverkningen å kyrkoherde- och komministersboställenas samt halva avkomsten av dylik avverkning å förenade »klockarpräst- och skolmästarboställenas» hemskogar ävensom halva behållna avkastningen å utskogen skulle överlämnas till församlingens kyrkoråd att, intill dess tillfälle till inköp av passande jordlägenhet yppade sig, förvaltas efter samma grunder, som för kyrkokassas medel vore vedertagna, med rätt för boställshavarna att under tiden uppbära räntan av det på varje boställe belöpande kapital, samt att med vissa angivna avdrag återstoden av den behållna avkastningen av den extra avverkningen såväl å »klockarpräst- och skolmästarboställenas» hemskogar som å utskogen skulle lika fördelas mellan prästerskapets löneregleringsfond och de ecklesiastika boställenas skogsfond.

Denna fördelning, liksom också medgivandet till viss fondbildning, berodde på den utredning, kammarkollegium lämnat om de olika boställenas tillkomst och husbehov. Innehavaren av kyrkoherdebostället fick hela avkomsten av den ordinarie avkastningen å hemskogen, då denna avkastning ej ansågs väsentligen överstiga husbehovet. Innehavaren av komministersbostället fick hela motsvarande avkomst med hänsyn till vad som upplysts om boställets tillkomst, men liknande förhållanden ansågos ej föreligga beträffande »klockarpräst- och skolmästarboställena».

Den 25 juli 1887 fastställde domänstyrelsen därefter för ifrågavarande skogar hushållningsplaner, vilka utgingo den 1 maj 1907. Nya planer för dessa

boställen, gällande för tiden $\frac{1}{5}$ 1907— $\frac{30}{4}$ 1927, fastställdes av domänstyrelsen den 14 juli 1908 för vartdera av »klockarpräst- och skolmästarboställena» samt den 25 februari 1908 för Bösjö utskog, därvid domänstyrelsen förklarade, att frågan om skogsavkastningens disposition samt väckt förslag att hemskogarna borde ställas under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning skulle underställas Kungl. Maj:ts prövning. Sedan sådan underställning skett, förordnades genom nåd. brev den 19 februari 1915, att jämväl hemskogarna till ovannämnda boställen skulle från och med den 1 maj 1915 ställas under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning, att intill sistnämnda dag fortfarande skulle gälla dispositionsbestämmelserna i nåd. brevet den 17 juni 1887, samt att såväl beträffande Bösjö utskog som nyssnämnda hemskogar de på tiden därefter löpande kostnaderna för skogsskötseln skulle gäldas och den behållna skogsavkastningen disponeras i enlighet med därom gällande bestämmelser i förordningen den 26 januari 1894 angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket med den förändring, som betingades därav, att prästerskapets löneregleringsfond och de ecklesiastika boställenas skogsfond dämera uppgått i kyrkofonden. I samband därmed förklarade sig Kungl. Maj:t vilja framdeles på därom gjorda ansökningar taga i övervägande, i vilken mån innehavarna av bl. a. »klockarpräst- och skolmästarboställena» kunde för tiden från och med den 1 maj 1915 till utgången av då löpande löneregleringsperiod eller till den 1 maj 1918 erhålla ersättning ej mindre för mistad andel i behållen skogsavkastning från bostället än även för virke, som inköpts eller använts för boställenas behov.

Intill den 1 maj 1915 gällde sålunda beträffande »klockarpräst- och skolmästarboställena», att innehavaren av hemskogarnas ordinarie avkastning hade hälften, varemot den andra hälften ingick till prästerskapets löneregleringsfond, att av den extra avverkningen halva avkomsten från såväl hemskogarna som utskogen skulle överlämnas till församlingens kyrkoråd för inköp av jord; men med rätt för boställshavaren att under tiden uppbära räntan, samt att den andra hälften skulle lika fördelas mellan prästerskapets löneregleringsfond och de ecklesiastika boställenas skogsfond. Efter den 1 maj 1915 har hela behållna avkastningen av såväl hemskogarna som utskogen med vissa avdrag ingått till kyrkofonden, varifrån, sedan den nya prästlöneregleringen trätt i kraft, vissa av Kungl. Maj:t bestämda belopp årligen utbetalas till prästerskapets avlöning.

Enligt Kungl. brev den 13 september 1918 fastställdes jämlikt 19 § 4 mom. i prästlöneregleringslagen dessa belopp för tiden den 1 maj 1918 till den 30 april 1923 för »klockarprästboställets» hemskogsskiften till 2 240 kronor och för det för samtliga ecklesiastika boställena gemensamma utskogsskiftet till 4 185 kronor, varvid förklarades, att i fråga om »klockarprästboställets» nyssnämnda avkastning skulle iakttagas vad som till förmån för klockaren föreskrivits i § 1 av prästlöneregleringsresolutionen. Enligt Kungl. brev den 4 april 1924 fastställdes motsvarande belopp för tiden till högst den 30 april 1927 till 1 615 kronor och 1 390 kronor. Enligt beräkningarna skulle av förstnämnda belopp 1 615 kronor c:a 545 kronor falla på »klockarprästboställets» och c:a 1 070 kronor på »skolmästarboställets» hemskog. Nya skogshållningsplaner hava av domänstyrelsen den 7 februari 1927 fastställts för vartdera av »klockarpräst- och skolmästarboställena», gällande för tiden $\frac{1}{5}$ 1927— $\frac{30}{4}$ 1947.

I skogsmedel har innehavaren av »klockarpräst- och skolmästarboställena» intill den 1 maj 1915 uppburit tillsammans c:a 20 000 kronor. Till den genom extra avverkning bildade, av kyrkorådet förvaltade fonden, som vid 1925 års slut uppgick till 85 189 kronor 81 öre, har efter uppgift från »klockarpräst- och

skolmästarboställena» influtit c:a 19 000 kronor.¹ Till de ecklesiastika skogsfonderna hava från dessa boställen influtit c:a 40 000 kronor. Huru stor del av dessa belopp, som fallit på vartdera av »klockarpräst- och skolmästarboställena», är, utan speciell utredning, svårt att angiva, då, ehuru skogshushållningsplaner fastställts för vartdera bostället, domänstyrelsens räkenskaper intill den 1 maj 1915 förts gemensamt för båda boställena, men torde ungefär hälften kunna beräknas på vartdera bostället.

I enlighet med föreskrifterna i 1915 års Kungl. brev tillerkände Kungl. Maj:t enligt nåd. brev den 6 februari 1920 innehavaren av »klockarpräst- och skolmästarboställena» komminister Reimers ersättning för förlorad inkomst av skogen $\frac{1}{5}$ 1915— $\frac{3}{4}$ 1918 med 2 700 kronor, beräknat efter halva behållna ordinarie skogsavkastningen åren 1907—1915.

Hos Kungl. Maj:t har nu bemälda Reimers i en till Kungl. Maj:t den 16 maj 1922 inlämnad skrift — med förmälan att han varit innehavare av Mora »klockarpräst- och skolmästarboställen» $\frac{1}{5}$ 1908— $\frac{3}{4}$ 1918 och att det kommit till hans kännedom, »att innehavare av klockarboställen, med vilka förevarande boställen måste anses vara likställda, böra komma i åtnjutande av boställenas hela behållna skogsavkastning» — anhållit, att de från Mora »klockarpräst- och skolmästarboställen» härrörande, å sökandens tjänstetid såsom klockarpräst i Mora belöpande skogsmedel, vilka dåmera ingått till kyrkofonden, måtte jämte därå upplupen ränta tilldelas sökanden. Ansökningen har tillstyrkts av kyrkoherden, församlingen och Konungens befällningshavande men avstyrkts av överjägmästaren, domkapitlet, domänstyrelsen och kammarkollegium. Kammarkollegium har framhållit, att av verkställd utredning torde framgå, att av det förutvarande klockarprästbostället endast viss del, vars omfattning icke läter kunna definitivt bestämmas annat än efter företagna rågångsutstakningar, skulle kunna anses hava klockarboställes natur, samt att i varje fall upplysning saknades, huruvida särskild redovisning ägt rum av avkastningen från de olika delarna av bostället hemskogar. En utredning häröver ansåge kollegium emellertid icke vara erforderlig. Kollegium hade nämligen icke kännedom om några grunder, som skulle kunna stödja den av sökanden anförda åsikten, att innehavare av klockarboställen skulle hava genom skogsordningarna eller eljest tillagts en vidsträcktare rätt till skogsavkastningen vid sina boställen än det territoriella prästerskapet. Då vidare vederbörande boställshavares rätt till andel i klockarboställen uppenbarligen icke, på sätt i avgivna yttranden framhållits, blivit reglerad genom 1883 års förordning angående allmänt ordnade av klockarnas löneinkomster, samt någon omständighet av beskaffenhet att böra föranleda ändring i de beträffande vederbörande boställshavares rätt till skogsavkastningen vid ifrågavarande boställe meddelade nåd. beslut icke förebragts, hemställde kollegium, att Kungl. Maj:t måtte finna ansökningen icke föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Till de ecklesiastika fonderna synas under sökandens tjänstetid från »klockarpräst- och skolmästarboställenas» skogar hava influtit c:a 14 000 kronor.

4. Orsa. Klockarbostället Skolgården.

Beträffande de ecklesiastika *prästaboställena* i Orsa synes man hava utgått från, att de bildats genom sammanskott samt därefter tillökats genom köp, gåvor eller uppodlingar. Det torde hava varit denna omständighet, jämte skogarnas avlägsna läge och därav följande svårigheter vid skötseln, som huvudsakligen bidragit till att enligt Kungl. brev den 6 december 1889 vederbörande prästerliga boställshavare tillerkändes större andel än hälften av ordinarie be-

¹ Dessutom finnes en för båda boställena gemensam expropriationsfond å 13 404 kronor 30 öre.

hållningen å skogsavkastningen (innehavaren av kyrkoherdebostället efter vissa avdrag två tredjedelar), och att den extra avverkningen disponerats på det sätt, att en tredjedel efter vissa avdrag överlämnats till församlingens kyrkoråd att, till dess tillfälle till inköp av passande jordlägenhet yppade sig, förvaltas efter samma grunder som för kyrkokassas medel vore antagna med rätt för boställshavarna att under tiden uppbära räntan av det på varje boställe belöpande kapital. Kammarkollegium hade framhållit, att den verkställda utredningen i fråga om bostälленas tillkomst icke syntes giva erforderligt stöd för framställt yrkande, att all bostälленas skogsavkastning borde användas utslutande för de ecklesiastika ändamålen inom församlingen, utan att något därav skulle tillkomma vederbörande ecklesiastika fonder, men att en fördelning enligt de grunder, som sedermera, på sätt ovan nämnts, fastställdes av Kungl. Maj:t, utgjorde en efter omständigheterna i det föreliggande fallet lämpad bestämning.

Då år 1889 reglering sålunda skedde beträffande skogsavkastningen å de ecklesiastika prästboställena i Orsa, berördes ej klockarbostället, å vars vid storskiftet bostället tilldelade skog ordnad indelning ännu ej införts. Enär klockarboställets hus bortförts och klockaren såsom skollärare hade bostad och vedbrand från församlingen, synes skogen ej heller vid denna tid hava tagits i anspråk från boställshavarens sida. Först den 1 december 1903 fastställdes för klockarbostället skogshushållningsplan, gällande tiden $\frac{1}{5}$ 1901— $\frac{30}{4}$ 1921. Bostället hade hemskog och utskog. Å hemskogen, belägen 2 km från bostället, beräknades ej någon avverkning, från utskogen, belägen 4 mil från bostället, beräknades däremot en ordinarie avverkning av 150 träd (dessutom viss extra avverkning). Församlingen hade bestritt fastighetens egenskap av boställe, men fastställde domänstyrelsen ändock hushållningsplan, därvid frågan om dispositionen av skogsavkastningen lämnades beroende på blivande beslut.

Redan år 1904 begärde dåvarande klockaren Eriksson, som tillträtt befattningen den 1 januari 1875, att, så länge han innehade bostället, få komma i åtnjutande av hela behållna skogsavkastningen enligt planen samt att därjämte i ersättning för vedbrand under den långa tid han innehaft bostället, utan att från dess skog någon utsyning eller avkastning kommit honom till del, erhålla tillstånd att å utskogskiftet få avverka alla skadade och övermogna träd. I fråga om detta senare yrkande voro meningarna bland de hörda myndigheterna delade, men i huvudsak avstyrkande. Beträffande dispositionen av skogsavkastningen för framtiden tillstyrktes, att boställshavaren skulle få — eventuellt jämte ersättning för av honom använt bränsle — hälften av den samma och att den andra hälften skulle ingå till prästerskapets lönerregleringsfond. Sedan under tiden avverkning ägt rum, förnyade Eriksson år 1911 sin framställning att utfå hela behållningen av skedd skogsavverkning. Även nu voro meningarna bland de hörda myndigheterna skiljaktiga, och blev Kungl. Maj:ts beslut den 31 januari 1919, att av såväl redan uppkommen som framdeles under tiden till den 1 maj 1921 blivande behållna ordinarie skogsavkastning vid bostället två tredjedelar skulle tillfalla vederbörande boställshavare, men att återstoden ävensom behållna försäljningsmedlen för den extra avverkningen, sålunda även för avverkning för tid, innan kyrkofonden bildats, skulle inbetalas till domkapitlet i Västerås, som skulle hava att till Kungl. Maj:t inkomma med underd. förslag angående dispositionen av de dit ingående medlen.

Av den utredning, som i ärendet verkställdes, hade ansetts framgå, att klockarbostället, benämnt Skolgården emedan bostället innehafts av skolpräst, måste betraktas såsom ett ecklesiastiskt boställe, därav avkastningen skulle disponeras enligt de för sådana boställen gällande regler. I fråga om tillkomsten av bostället hade närmare utredning ej vunnits, men ehuru särskilda uppgifter angående donationer ej lämnats, synes man hava utgått från att om detta boställe gällde

vad ovan anförts angående övriga ecklesiastika boställen, eller att det tillkommit genom sammanskott samt utökats genom köp, gåvor eller uppodlingar. Häri, ävensom i utskogens avlägsna läge, synes hava legat huvudsakliga anledningarna till att boställshavaren tillades, liksom förut medgivits beträffande kyrkoherdebostället, två tredjedelar av den ordinarie skogsavkastningen, dock att därtill måhända även bidragit, att skogen ej användes för husbehov.

I anledning av detta Kungl. brev uppbar såväl Eriksson, vilken innehaft bostället till den 31 december 1910 såsom ordinarie och såsom vikarie till den 1 juli 1911, som och hans efterträdare Erik Lindberg, vilken innehaft bostället från och med den 1 juli 1911, föreskrivna andelar av den ordinarie avkastningen, Eriksson 1 920 kronor 29 öre och Lindberg 7 154 kronor 71 öre. Övriga andelar jämte behållningen av extra avkastningen hava inbetalts till domkapitlet med 13 526 kronor 3 öre (rätteligen 12 748 kronor 10 öre¹). Med upplupen ränta utgjorde vid slutet av budgetåret 1924—1925 kapitalet 16 533 kronor 15 öre. Ytterligare belopp hava sedermera influtit till domänstyrelsen men ännu ej redovisats.

Ny skogshushållningsplan har av domänstyrelsen fastställts den 18 april 1922 för tiden $\frac{1}{5}$ 1921— $\frac{30}{4}$ 1941. Enligt denna har beräknats ett överskott utöver husbehovet av c:a 2 780 kbm, men planen innehåller ej någon bestämmelse om dispositionen av detta överskott.

I en den 15 april 1922 daterad, den 19 i samma månad till Kungl. Maj:t inkommen framställning hade sedermera Eriksson, under framhållande att det kommit till hans kännedom, att dåmera den åsikt gjort sig gällande, att hela behållna skogsavkastningen vid klockarboställen borde komma boställshavaren till del, anhållit att utöver det belopp, han enligt 1919 års nåd, brev bekommit, få uppbära de skogsförsäljningsmedel från boställets såväl ordinarie som extra avkastning, vilka belöpte å den tid bostället av honom innehafts ($\frac{1}{1}$ 1875— $\frac{1}{7}$ 1911), jämte upplupen ränta. Han uppgav, att i extra avverkning till domkapitlet skulle hava influtit 8 177 kronor 27 öre.

Av avgivna yttranden framgick emellertid, att någon extra avverkning ej ägt rum under Erikssons tjänstetid, och blev framställningen avstyrkt av samtliga i ärendet hörda. Församlingen erinrade särskilt, att då Eriksson tillträdde befattningen, storskiftet ej avslutats och bostället ännu ej tilldelats någon skog, vadan han ej vid tillträdet kunnat beräkna någon inkomst av skogsmedel, samt att det innebure en orättvisa mot efterträdarna i tjänsten, om den, som innehade tjänsten vid tidpunkten för en större skogsavverkning å »urskogen», skulle få uppbära hela försäljningssumman till förfång för efterträdarna. Kammarkollegium anförde, att kollegium icke hade någon kännedom om de grunder, som skulle kunna stödja den av sökanden omfattade åsikten, att innehavare av klockarboställen skulle genom skogsordningarna eller eljest hava tilllagts en vidsträcktare rätt till skogsavkastningen vid deras boställen än det territoriella prästerskapet, och att i förevarande ärende icke ådagalagts några omständigheter av beskaffenhet att föranleda ändring i de av Kungl. Maj:t genom nåd. brev den 31 januari 1919 härutinnan meddelade föreskrifter.

¹ Av de till domkapitlet redovisade medlen hava enligt jägmästarens redovisningsräkningar influtit:

av ordinarie avkastningen:

Under Erikssons tid $\frac{1}{5}$ 1901— $\frac{30}{6}$ 1911 . . . . . Kr. 960:14

Under Lindbergs tid:

$\frac{1}{7}$ 1911— $\frac{1}{5}$ 1914 . . . . . Kr. 644:35

$\frac{1}{5}$ 1914— $\frac{1}{5}$ 1920 . . . . . » 2 966:34 » 3 610:69

av extra avkastning:

$\frac{1}{5}$ 1917— $\frac{1}{5}$ 1919 . . . . . » 8 177:27

S:a Kr. 12 748:10

En motsvarande framställning gjordes i en till Kungl. Maj:t den 24 april 1922 inkommen skrift av Lindberg för den tid han innehåft eller komme att innehåva bostället, och blev jämväl denna framställning av de i ärendet hörda avstyrkt.

Under tiden hade domkapitlet till Kungl. Maj:t avgivit förslag till disposition av det till domkapitlet inlevererade beloppet och därvid anslutit sig till ett av församlingen framställt förslag, att medlen borde ställas under förvaltning av kyrkorådet i Orsa eller annan myndighet med rätt för vederbörande befattningshavare att årligen uppbära räntan å medlen. Detta förslag har tillstyrkts av flertalet av de i ärendet hörda, dock med vissa förbehåll. Nuvarande klockaren Göransson, som tillträtt sin befattning den 1 januari 1924 (platsen synes hava uppehållits av vikarie 31 december 1922—1 januari 1924), har uppställt det villkor, att tjänst innehavaren skulle äga uppbära jämte sin ordinarie lön hela den årliga räntan å de fonderade medlen, och v. pastor har gjort bl. a. det förbehåll, att räntan skulle utgå till tjänst innehavaren, även om beloppet skulle överstiga den av församlingen för klockaren och organisten bestämda lönen. Kammarkollegium har emellertid, under återopande av de av kollegiet tidigare gjorda uttalanden, framhållit, att, så länge boställsskogen förbleve under boställshavarens vård, någon anledning ej föreläge till frångående av den grund för boställshavarens delaktighet i skogsavkastningen, som bestämts år 1919, och därför hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes ej mindre förordna, att det till domkapitlet överlämnade beloppet jämte därå upplupen ränta skulle inlevereras till kyrkofonden, än även beträffande dispositionen av skogsavkastningen för tiden från den 1 maj 1921 föreskriva, att av från nämnda tidpunkt redan uppkommen såväl som framdeles blivande behållen skogsavkastning tillsvidare och till dess annorlunda kunde vardas av Kungl. Maj:t förordnat två tredjedelar skulle tillfalla vederbörande boställshavare, men återstoden ävensom behållna försäljningsmedlen för den extra avverkningen tillföras nämnda fond. Eriksson och Lindberg hava vidhållit sina tidigare framställda anspråk.

Lönen för innehavaren av den med skollärarybefattning förenade klockar- och organisttjänsten, vilken har bostad som skollärare, utgör enligt av pastor lämnad uppgift 1 200 kronor.

5. Rättvik. Klockarbostället 1/16 mantal.

Vid avvittningen tilldelades de ecklesiastika boställena i Rättviks socken, vilka då bestodo av kyrkoherdebostället $\frac{3}{4}$ mantal, komministersbostället $\frac{1}{8}$ mantal och skolprästbostället, numera klockarbostället $\frac{1}{16}$ mantal, en gemensam, fortfarande oskiftad utskog. Klockarbostället har jämväl en hemskog, för vilken hushållningsplan ej fastställdes.

År 1884 fastställdes av domänstyrelsen första gången plan för utskogen att gälla för tiden $\frac{1}{5}$ 1884— $\frac{30}{4}$ 1894. Ny plan fastställdes år 1894 för tiden till den 1 maj 1914. Skogen stod under boställshavarens vård.

Enligt domänstyrelsens resolutioner den 6 december 1884 och den 24 juli 1893 ägde boställshavarna att till fördelning dem emellan efter det resp. boställen åsatta mantal, enligt vilken grund en femtendedel skulle falla å klockarbostället, intill den 1 maj 1914 åtnjuta hälften av inlutna försäljningsmedel från utskogens skogsavkastning efter sedvanliga avdrag. Återstående försäljningsmedel skulle ingå till prästerskapets löneregleringsfond. Att hälften tillerkändes boställshavaren berodde på att, på sätt ovan nämnts, skogen stod under dennes vård.

Genom resolution den 13 december 1916 fastställde domänstyrelsen ny skogshushållningsplan för utskogen att gälla till efterrättelse intill den 1 maj 1918

— vid vilken tid ny lönereglering för prästerskapet skulle träda i kraft, varefter kyrkoherde- och komministersboställets andelar i utskogen författningenslignigt skulle bliva ställda under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning — samt till ledning för tiden $\frac{1}{5}$ 1918— $\frac{30}{4}$ 1934, under vilken senare tid domänstyrelsen beräknade, att jämväl klockarboställets andel i den oskiftade utskogen skulle lika med utskogen i övrigt stå under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning. Den årliga virkesavkastningen beräknades till 2 839 kbm. Beträffande skogsavkastningens disposition föreskrev styrelsen, att den ordinarie skogsavkastningen skulle intill den 1 maj 1918 disponeras enligt ovanberörda beslut den 6 december 1884 och den 24 juli 1893. För tiden efter den 1 maj 1918 synes domänstyrelsen hava utgått från, att avkastningen jämväl från klockarboställets andel skulle ingå till kyrkofonden.

Sedan för ecklesiastikåret $\frac{1}{5}$ 1918— $\frac{30}{4}$ 1919 från utskogen försålts virke för ett sammanlagt belopp av 27 098 kronor 40 öre, anhöll i en till domänstyrelsen ställd skrift, som av styrelsen överlämnades till Kungl. Maj:t, klockaren G. A. Sundell i egenskap av innehavare av ifrågakvarande boställe, att av de skogsmedel, som influtit för försäld avverkning från den för de ecklesiastiska boställena i församlingen gemensamma utskogen, erhålla på klockarbostället belöpande andel. Flertalet vederbörande tillstyrkte, att boställshavaren även efter skogens ställande under skogsstatens vård och förvaltning skulle åtminstone tillsvidare få andel efter förut gällande grunder. Kammarkollegium erinrade — under framhållande att vid företagen undersökning icke framkommit någon omständighet av beskaffenhet att motsäga antagandet, att bostället blivit för ändamålet av kronan upplåtet, samt att för skogens ställande under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning krävdes särskilt beslut av Kungl. Maj:t — bl. a. om sina uttalanden dels beträffande Drängsereds klockarboställe, dels i ett underd. utlåtande av den 7 maj 1917 angående disposition av skogslikvidmedel, vid ägoutbyte tillfallna vissa biskopen i Västerås stift å lön anslagna jordar. I detta senare utlåtande hade kollegium — med hänvisning till en av kammaradvokattfiskalsämbetet utförd omfattande rätthistorisk utredning i ämnet — bl. a. framhållit, hurusom förarbetena såväl till 1866 års skogsordning som till bestämmelserna i nåd. brevet till skogsstyrelsen den 31 mars 1876 angående förvaltningen av försäljningsmedel för virke från boställsskogar, vilket icke tillhörde dessas ordinarie avkastning, icke gäve anledning till annat antagande än att behållen skogsavkastning från ecklesiastiska boställen, såsom lektors-, klockar-, sysslomans- och det territoriella prästerskapets boställen, skulle tillgodoföras prästerskapets allmänna avlöningstillgångar, resp. de ecklesiastiska boställets skogsfond. Den omständigheten att 1910 års lagstiftning med tystnad förbigått spørsmålet om dispositionen av skogsavkastningen från de ovannämnda kategorier av ecklesiastiska boställen, vilka icke varit anslagna åt det territoriella prästerskapet, torde icke kunna tilläggas den betydelse, att med avseende å dessa någon ändring ägt rum av därför ut gällande grunder. Det vore olämpligt rubba dessa grunder, så länge från kyrkofonden alltjämt bestredes omkostnader för klockarboställets skogsförvaltning, omkostnader, vilka för övrigt, enligt vad kollegium inhämtat, avsevärt torde hava överstigit de relativt obetydliga belopp, som nu tillfördes nämnda fond av överskottsmedel från klockarboställen. Att en disposition av skogsavkastningen vid ett av kronan upplåtet klockarboställe, som stode i strid med berörda, såvitt kollegium kunde finna, alltjämt bestående grunder, i varje fall skulle påkalla medverkan av såväl riksdag som kyrkomöte, syntes kollegium självfallet. På grund härav hemställe kollegium, att Kungl. Maj:t — med förklarande att ifrågakvarande de ecklesiastiska boställena i Rättviks socken tillhöriga utskogsskifte skulle, till den del klockarbostället däri ägde del, anses vara från och med den 1 maj 1921 ställt under skogsstatens omedelbara

vård och förvaltning, samt att vid sådant förhållande frågan om dispositionen av skogsavkastningen från klockarboställets andel i skogen för tiden före nämnda dag icke föranledde något särskilt yttrande — måtte tillika förordna, att behållningen av den nämnda klockarboställe tillkommande skogsavkastningen från sagda utskog skulle från och med berörda dag tillföras kyrkofonden.

Enligt nåd. brev den 9 december 1921 biföll Kungl. Maj:t kollegii förslag om utskogsskiftets ställande under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning, dock att detta skulle räknas från och med den 1 maj 1918, och medgav Kungl. Maj:t innehavaren av klockarbostället rätt att för tiden från och med denna dag *tillsvidare* uppbära »den bostället tillkommande andel i behållna skogsavkastningen från utskogen». Av konceptet till det Kungl. brevet framgår, att fråga varit att nämnda andel i stället skolat *tillsvidare* fonderas.

Tvekan synes väl hava rätt, om med nämnda andel avsetts hela eller endast, i enlighet med vad tidigare gällt, halva avkastningen. Domänstyrelsen anslöt sig till en början till den senare tolkningen och utanordnade av behållna skogsavkastningen för ecklesiastikåret 1918—1919 till Sundell endast hälften med 880 kronor 41 öre, men ändrade, sedan Sundell hos Kungl. Maj:t gjort framställning i ämnet, domänstyrelsen sin mening och utanordnade till Sundell jämväl andra hälften med 880 kronor 41 öre (se Kungl. brev den 24 mars 1922).

Att boställshavaren, trots det skogen, emedan den låg oskiftad tillsammans med skog, som författningsenligt blivit ställd under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning, faktiskt undandragits boställshavarens vård, fortfarande skulle åtnjuta hälften av behållna avkastningen hade av alla vederbörande tillstyrkts, men framgår ej av handlingarna anledningen till att även den andra hälften skulle tillkomma honom, i den mån detta, på sätt antagligt är, varit av Kungl. Maj:t avsett.

Med tillkännagivande att klockarbostället i Rättvik nedannämnda år av utskogens avkastning tilldelats följande belopp: år 1915 2 960 kronor 90 öre, åren 1917—1928 33 172 kronor 35 öre och år 1919 17 659 kronor 93 öre, medan den andra hälften av sistberörda virkesförsäljningar med enahanda belopp tillförts kyrkofonden, samt att därav Sundell såsom innehavare av klockarbostället erhölet andel med en femtondel eller resp. 197 kronor 39 öre, 2 211 kronor 41 öre och 1 177 kronor 33 öre, sålunda tillhoppa 3 586 kronor 13 öre, under det lika stora på bostället belöpande belopp tillförts kyrkofonden, anhöll Sundell, att, då jämlikt 1921 års nåd. beslut innehavaren av klockarbostället vore berättigad till hela den på bostället belöpande andelen av skogsförsäljningsmedlen från utskogen, Kungl. Maj:t måtte förklara honom berättigad att ur kyrkofonden återfå till kyrkofonden felaktigt inlevererade 197 kronor 39 öre, 2 211 kronor 41 öre och 1 177 kronor 33 öre jämte 5 % ränta därpå med 508 kronor 45 öre. I särskild skrift begränsade Sundell sedermera sitt anspråk på ränta till tiden efter Kungl. Maj:ts beslut i ämnet. Ansökningen tillstyrktes av landsfiskalen och, under åberopande av 3 § i 1883 års förordning om allmänt ordnande av klockarnas löneinkomster, av Konungens befallningshavande, men avstyrktes av kontraktsprosten, domkapitlet, domänstyrelsen och kammarkollegium. Församlingen avgav ej bestämt yttrande i frågan. Kammarkollegium framhöll till stöd för sitt avslagsyrkande, utom vad förut anförts och med vidhållande av sin uppfattning, att ändrade grunder beträffande disposition av skogsavkastningen krävde riksdagens och kyrkomötets medverkan, att vid förnyad undersökning fortfarande icke ådagalagts något förhållande till stöd för antagandet, att bostället av menighet inköpts eller av enskild för ändamålet donerats. Vissa omständigheter kunde väl anses tala för antagandet, dels att ifrågavarande boställe upptagits av mark tillhörig kyrkoherdebostället i samma socken, dels ock att sistnämnda boställe tillkommit redan under me-

deltiden, men kollegium vore av den meningen, att prästbol, som kunde antagas hava under nämnda tid tillkommit genom böndernas s. k. skötning, icke vore att hänföra till den kategori av boställen, som, i den mening gällande skogsordning inlade i ordalagen, vore »av menighet inköpta eller av enskild donerade». Av Kungl. Maj:t dittills tillämpad praxis hade också, såvitt kollegium hade sig bekant, undantagslöst följt denna uppfattning. Då den genom 1921 års nåd. beslut vidtagna dispositionen förklarats skola gälla endast tillsvidare, hade kollegium även föreställt sig, att Kungl. Maj:t velat i annat sammanhang upptaga frågan om dispositionen av dessa skogsmedel till förnyad skärskådan. En ledamot av kollegium (Schalling) uttalade, efter en redogörelse för kyrkoherdeboställets tillkomst och klockarboställets sammanhang med detta boställe, att då kyrkoherdebostället uppenbarligen tillkommit under medeltiden såväl detta boställe som det därav uppkomna klockarbostället måste anses vara »av menighet inköpt», d. v. s. anskaffat eller av enskild donerat, samt att anledning saknades till antagandet, att boställena blivit av kronan reducerade och ända anslagna till sina gamla ändamål. På grund härav och ehuru Schalling funnit vissa skäl tala för att frågan om dispositionen av nu ifrågavarande del av skogsavkastningen från klockarboställen tillhörde ett område, som av skogslagstiftningen lämnats oreglerat, ansågo han sig med beaktande av Kungl. Maj:ts beslut den 9 december 1921 och med stöd av grunderna för § 28 i skogsordningen den 26 januari 1894 böra tillstyrka nåd. bifall till den föreliggande framställningen, dock icke i vad densamma avsågo utbekommande av ränta å medlen i fråga. I ärendet hade upplysts, att ovanberörda skogsmedel avsett skogsavkastning för tiden $\frac{1}{3}$ 1911— $\frac{30}{4}$ 1918.

Enligt nåd. brev den 26 januari 1923 förklarade Kungl. Maj:t sökanden berättigad att ur kyrkofonden utbekomma ersättning med så stort belopp, som svarade mot vad av den oförmålda klockarboställe tillkommande andel i behållna, på den tid varunder sökanden innehaft bostället belöpande skogsavkastningen från berörda utskog inlevererats till kyrkofonden jämte den sagda fond därå tillgodoförda ränta. I anledning därav utanordnades till Sundell medel, som direkt influtit till kyrkofonden, även där de avsett tid före kyrkofondens bildande, med 3 586 kronor 13 öre jämte ränta. Huruvida den av Schalling åberopade omständigheten inverkat på Kungl. Maj:ts beslut framgår ej av handlingarna.

Sedan Sundell avlidit den 21 februari 1923, har frågan ånyo upptagits av hans änka Julia Sundell. Under åberopande av Kungl. Maj:ts beslut den 9 december 1921 och den 26 januari 1923 samt under framhållande att, enligt vad hon hade sig bekant, flera innehavare av klockarboställen berättigats komma i ätnjutande av all den vederbörande fonder tilldelade skogsavkastningen från deras boställen under hela den tid, boställena av dem innehafts, jämte den fonderna därå tillgodoförda räntan, vadan samma förmån syntes böra komma jämväl hennes avlidne man och hans rättsinnehavare till del, har Julia Sundell i en till Kungl. Maj:t den 21 november 1923 inkommen skrift anhållit, att de måtte förklaras berättigade uppbära den del av den Rättsviks klockarboställe tilldelade andel i skogsförsäljningsmedlen från utskogen, som för tiden från och med den 1 maj 1877, då bostället av hennes man tillträdde, till den 1 maj 1915 inlevererats till prästerskapets löneregleringsfond och kyrkofonden (rätteligen de ecklesiastiska boställenas skogsfond), jämte den nämnda fonder därå tillgodoförda räntan.

Ansökningen har tillstyrkts av samtliga vederbörande, därvid kammarkollegium i utlåtande den 29 februari 1924 anfört, att, med den avfattning 1923 års nåd. beslut erhållit, sökanden utan någon ytterligare förklaring från Kungl. Maj:ts sida vore berättigad utbekomma den å bostället belöpande andelen i ifrågavarande skogsförsäljningsmedel, som inlevererats efter den 1 januari 1914,

då kyrkofonden bildades, men att kollegium hade fog för sitt antagande, att Kungl. Maj:ts nämnda beslut icke åsyftat att göra tidpunkten för löneregringsfondens uppgående i kyrkofonden till gräns för den Sundell förunnade retroaktiva ersättningen. På grund härav och då kollegii tidigare uttalade uppfattning rörande de grunder, som må anses gälla beträffande disposition av skogsavkastningen vid klockarboställen, torde hava blivit av Kungl. Maj:t såväl genom berörda beslut som genom andra under senare tid i liknande ärenden träffade avgöranden underkänd, hemställde kollegium, att Kungl. Maj:t ville lämna bifall till sökandens nu gjorda framställning i hela dess vidd.

Till stöd för ansökningen har sökanden jämväl åberopat vissa särskilt ömmande förhållanden.¹

På begäran har domänstyrelsen den 2 juni 1924 meddelat, att under tiden 1882—1 januari 1913 från den Rättviks klockarboställe åbelöpande andelen i Rättviks sockens ecklesiastika boställens gemensamma utskog under tiden 1882—1913 till prästerskapets löneregringsfond inlevererats 2 386 kronor 35 öre, avseende avkastning för ecklesiastikåren 1884—1911. Under samma tid hade till de ecklesiastika boställenas skogsfond inlevererats åren 1894 och 1896 2 320 kronor 6 öre. Inga medel hade sagda tid inlevererats till någon av fonderna från klockarboställets hemskog. Domänstyrelsen har tillika upplyst, att, om några medel influtit före 1882, dessa inbetalts till länsstyrelsen och uppdebiterats i landsboken.

b) Boställen anslagna till lärare vid de allmänna läroverken (lektorer m. fl.).

Beträffande ifrågavarande boställen hava till mig endast överlämnats handlingarna angående:

6. Lektorsbostället 1 mantal Norrby nr 2 i Strängnäs socken.

Detta hemman anslogs genom Kungl. brev den 12 augusti 1647 till lön åt en lektor vid Strängnäs allmänna läroverk.

Sedan interimshushållningsplan upprättats för hemmanets skog, som skulle stå under boställshavarens bevakning och skötsel, förordnade domänstyrelsen genom resolution den 28 november 1889, under åberopande av kungörelsen den 7 mars 1879 jämförd med § 24 i skogsordningen den 29 juni 1866, att under den tid planen komme att tillämpas eller till den 1 maj 1892 den ena hälften av behållna ordinarie skogsavkastningen skulle tillfalla hemmanets innehavare och den andra hälften prästerskapets löneregringsfond. Dåvarande innehavaren lektor Nordwall anförde däröver besvär hos Kungl. Maj:t med yrkande att undfå hela behållningen, men sedan domänstyrelsen anfört, att då ifrågavarande boställe utgjorde en Kungl. donation och vore av krononatur samt innehades av Nordwall såsom boställe, denne enligt styrelsens förmenande icke borde tillerkännas större andel i behållna skogsavkastning än andra innehavare av dylika boställen, samt att styrelsens förordnande därom att återstoden av behållningen å skogsavkastningen vid bostället skulle ingå till prästerskapets löneregringsfond stode i full överensstämmelse med av Kungl. Maj:t

¹ I brev från Julia Sundell anföres bl. a.: »Jag är 70 år och drabbades för ett år sedan av olyckan att mista synen på ena ögat, enligt Prof. Daléns utsago obotligt af gröna starren. Det andra ögat är också angripet, och får jag troligen underkasta mig en svår och dyrbar operation, för att om möjligen rädda synen å detta. Annan sjuklighet har även tillstött och är jag i stort behof af att utfå dessa penningar, helst som min yngsta dotter, förut musiklärarinna, sitter under observation för sinnessjukdom och jag troligen blir nödsakad underhålla henne en kanske lång tid framåt. Stora förluster har jag lidit genom denna hennes sjukdom förut.»

meddelade nåd. beslut rörande dispositionen av skogsavkastningen vid de åt lektorer anslagna boställen, fann Kungl. Maj:t enligt nåd. brev den 25 juli 1890 ej skäl göra ändring i domänstyrelsens resolution.

Motsvarande regler gällde angående boställets skogsavkastning enligt av domänstyrelsen intill den 1 maj 1912 fastställd skogshushållningsplan.

Sedan ny skogshushållningsplan uppgjorts för tiden $\frac{1}{5}$ 1912— $\frac{30}{4}$ 1932, fastställde domänstyrelsen den 17 april 1913 denna plan att gälla $\frac{1}{5}$ 1912— $\frac{30}{4}$ 1913 med förordnande tillika, att under denna tid behållningen å boställets skogsavkastning skulle disponeras på sätt genom ovannämnda resolution och Kungl. brev bestämts, men hemställde domänstyrelsen tillika i underd. skrivelse samma dag, att skogen, av vilken under indelningsperioden, bortsett från viss extra avverkning, beräknades en behållen inkomst av 15 915 kronor (i medeltal för år 795 kronor 75 öre), skulle ställas under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning med rätt för boställshavaren till för bostället erforderligt skogsfång m. m., samt att behållningen skulle ingå till prästerskapets löneregringsfond eller, sedan kyrkofonden bildats, till denna, för såvitt Kungl. Maj:t med hänsyn därtill att lärare vid allmänna läroverk avlönades med statsmedel ej skulle finna skäligt att behållningen tillfördes statsverket. Dåvarande boställshavaren eller hans rättsinnehavare borde från och med den 1 maj 1913, för den tid han eller de innehade bostället, ur fonden för den andel i behållna skogsavkastningen boställshavaren eljest skolat erhålla, därest utmarken stått under hans vård, tilldelas ett visst årligt, efter hans löneinkomster i övrigt lämpat belopp. Från läroverkskollegiets i Strängnäs sida gjordes gällande, att, om skogen ställdes under skogsstatens omedelbara bevakning och skötsel, den andel, som dittills tillkommit boställshavaren, borde tillkomma även efterföljande lärare, vari vederbörande lektorer och domkapitlet instämde. Kammarkollegium hemställde — under framhållande att, då hemmanet ej blivit till avlönande av prästerlig tjänsteman anslaget, det icke torde överensstämma med lagen om kyrkofond, att skogsförsäljningsmedel därifrån tillfördes denna fond — att behållningen skulle tillgodoföras statsverket samt att dåvarande boställshavaren eller hans rättsinnehavare måtte tillerkännas visst årligt belopp, förslagsvis med hänsyn till det medelbelopp, som för ekle-siastikåren 1905—1911 kommit hemmanets innehavare till del, 400 kronor. Statskontoret ansåg, att ingenting inträffat, som skulle vara ägnat att förändra den uppfattning angående ifrågavarande hemmans ekle-siastika natur, vilken tidigare hysts och funnit tydligt uttryck i Kungl. brevet den 25 juli 1890. Lagen om kyrkofond torde knappast kunna åberopas till stöd för att fränkänna hemmanet den natur av ekle-siastik egendom, som det tydligen dittills ansetts äga. Hade det varit riktigt, att prästerskapets löneregringsfond år 1890 i trots av däremot gjorda invändningar tillerkändes andel i hemmanets skogsavkastning, syntes det vara lika riktigt, att kyrkofonden tillades den andel i skogsavkastningen, som skolat tillkomma prästerskapets löneregringsfond, därest denna icke från och med år 1913 uppgått i kyrkofonden. Läroverksöverstyrelsen hemställde, att hälften av behållna skogsavkastningen fortfarande borde enligt 1890 års nåd. brev tillkomma ej endast, på sätt föreslagits, dåvarande boställshavaren utan även hans efterträdare, men yttrade sig ej om dispositionen av den andra hälften.

I förnyat yttrande frånträdde kammarkollegium sitt tidigare förslag och hemställde, att behållna skogsförsäljningsmedlen skulle tillföras kyrkofonden. Till stöd därför anfördes, att 1894 års skogsordning föreskrev beträffande de ekle-siastikstaten anslagna boställen, till vilka lektorsboställen otvivelaktigt vore att hänföra, att den av dem härflytande extra ordinarie skogsavkastningen skulle ingå till de ekle-siastika boställenas skogsfond samt den ordinarie avkastningen, där ej för särskilt fall annorlunda vore stadgat, till

prästerskapets löneregleringsfond. Lagen om kyrkofond föreskrev, att till kyrkofonden skulle överföras förenämnda skogsfond och prästerskapets löneregleringsfond samt att denna överföring skulle äga rum från och med den 1 januari 1914, varefter det ålåg kyrkofonden att svara för samtliga de utgifter, som enligt allmän författning eller särskilda i behörig ordning meddelade bestämmelser vid tiden för överföringen redan blivit anvisade till utgående från dessa tillgångar. Härav följde, att, så länge ovanberörda föreskrifter i 1894 års skogsordning ännu lände till efterrättelse, kyrkofonden hade att mottaga de intäkter, som skolat ingå till de ecklesiastika boställenas skogsfond och prästerskapets löneregleringsfond, därest dessa fonder ännu vore för sig bestående. Kollegium frånträdde likaledes på anförda skäl sitt förslag om tilldelande av visst belopp från kyrkofonden till dåvarande boställshavaren eller hans rättsinnehavare.

Läroverksöverstyrelsen avgav förnyat yttrande. Styrelsen ansåg, att det icke vore i överensstämmelse med gällande författningars anda eller med bilighet att låta den behållna skogsavkastningen från ett till lektorsboställe anslaget hemman, vilket alltjämt bibehölle denna sin natur, helt och hållet användas till ändamål, som, i och för sig aldrig så behjärtansvärda och, historiskt sett, aldrig så nära sammanhängande med läroverkens verksamhet, dock numera vore för denna fullkomligt främmande. Styrelsen uttalade sig därför, under åberopande av gällande lönebestämmelser för lektoreorna, för att de behållna skogsförsäljningsmedlen väl finge, allt efter vad Kungl. Maj:t kunde finna för gott föreskriva, ingå antingen till kyrkofonden eller till statsverket, men att ej endast dåvarande boställshavaren utan även blivande boställshavare skulle såsom ersättning för förlorad andel i skogsavkastningen av kyrkofonden eller resp. statsverket uppbära ett visst belopp, förslagsvis, på sätt kammarkollegium tidigare föreslagit, 400 kronor.

Kyrkofondskommittén åberopade en på deras föranstaltande gjord utredning i frågan om skogsavkastningen vid sådana ecklesiastika boställen, som icke vore anslagna åt det territoriella prästerskapet. Av denna utredning syntes kommitterade framgå, att till prästerskapets löneregleringsfond och de ecklesiastika boställenas skogsfond ansetts skola ingå den behållna avkastningen allenast från boställen, anslagna åt prästerskapet i de territoriella församlingarna, men icke från de lärare vid de allmänna läroverken sedan gammalt anslagna jordar och hemman, om ock så stundom skett. Till följd därav syntes icke heller kyrkofonden, i vilken nyssnämnda fonder uppgått, vara berättigad till andel i skogsavkastningen från ifrågavarande hemman och jordar. Å dessa skulle visserligen enligt 1894 års skogsordning regelbunden skogshushållning införas och skogens skötsel stå under skogsstatens kontroll, liksom även indelningshavaren kunde tillerkännas viss andel av skogens behållna avkastning, om han själv skötte skogen, men de bestämmelser, som nämnda skogsordning innehölle angående dispositionen av den behållna skogsavkastningen i övrigt och således även i det fall, då skogsstaten övertog skogens förvaltning, syntes icke kunna tillämpas å ifrågavarande hemman och jordar. Kommittén anförde vidare: Det vore icke nu möjligt utreda, huruvida lektoreornas dispositionsrätt till dem anslagna hemman och jordar, vid den tid 1723 års privilegier fastställdes, ansetts sträcka sig längre än prästernas, vilka icke ägde rätt att nyttja skogen å deras boställen mera än till husbehov, men kommitterade hyste den uppfattningen, att, därest man önskade reglera ifrågavarande förvaltningsområde, vilket måste anses som hittills oreglerat, föreskrifter i sådant hänseende icke kunde meddelas i administrativ ordning utan att härför erfordrades riksdagens och kyrkomötets medverkan. Givet vore, att den nu föreliggande frågan, liksom alla frågor av liknande art, enklast skulle lösas genom i vederbörlig ordning fattade beslut om upphörande av berörda särskilda förmåner

för lärarna vid de allmänna läroverken. Då emellertid svårigheter syntes möta att åtminstone för närvarande gå denna väg, syntes, utan att därmed bringa till definitivt avgörande frågan om dispositionen av möjligen uppkommande skogsavkastning utöver husbehovet från de lärarna vid de allmänna läroverken anslagna hemman och jordar och särskilt om lärarnas rätt därtill enligt prästerskapets privilegier, frågan kunna ordnas på det sätt, att man, jämväl sedan skogen blivit ställd under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning, låte vederbörande lärare fritt få disponera hela den behållna ordinarie skogsavkastningen, sådan den för varje år eller period utfölle, om nämligen samtidigt föreskrevs, att även denna förmån skulle, på sätt om avkomsten av jorden i kungörelsen den 22 juli 1918 föreskrevs, till sitt värde uppskattas och lärarens lön från statsverket till följd därav minskas jämväl med ett belopp motsvarande detta värde, liksom han lede minskning i lönen med belopp, vartill intäkt från hemmanet uppskattats. En sådan uppskattning kunde lämpligen ske i sammanhang med fastställande av hushållningsplan för hemmanets skog, varjämte med hänsyn till stegringen i virkespriserna ny uppskattning borde göras för återstående del av gällande indelningsperiod. Som emellertid värdet av behållna skogsavkastningen i förevarande fall bleve ganska avsevärt och därtill komme, att skogsförsäljningsmedlen icke redovisades förrän tidigast omkring ett år efter det utstämpling av virket ägt rum, vilket åter sannolikt icke kunde äga rum varje år, mötte vid denna lösning av frågan den olägenheten, att indelningshavaren på detta sätt skulle få vänta länge på ersättning för det betydande avdrag å lönen, som han under tiden finge vidkännas. Denna olägenhet kunde emellertid undanröjas genom att av redan influen odisponerad ordinarie avkastning samt eventuell extra avkastning bildades en av domkapitlet förvaltd fond, som kvartalsvis mot blivande avräkning kunde förskottera indelningshavaren det belopp för år räknat, vartill behållna skogsmedel från hemmanet uppskattats. Jämväl den å fonden uppkommande räntes avkastningen borde i behörig ordning uppskattas och indelningshavarens lön från statsverket minskas även med det belopp, vartill denna ränta sålunda uppskattats, mot det indelningshavaren finge uppbära det för året faktiskt utfallande räntebeloppet.

Under uttalande av önskvärdheten därav, att erforderliga bestämmelser angående disposition av behållna skogsavkastning utöver husbehovet icke blott vid de till lärarna vid de allmänna läroverken anslagna hemman och jordar utan jämväl vid biskoparnas boställen och klockarborden bleve meddelade, hemställde i enlighet härmed kommitterade, att en sådan anordning vidtoges, att redan influen, hos domänstyrelsen innestående odisponerad avkastning, liksom uppkommande extra avkastning, skulle gå till en av domkapitlet förvaltd fond, att uppkommande behållning av den ordinarie avverkningen skulle gå till boställshavaren jämte den faktiska räntan å fonden, samt att boställshavaren skulle vidkännas minskning i honom tillkommande lön med de belopp, till vilka berörda inkomst av behållna skogsavkastning och ränteinkomst, för år räknat, i behörig ordning uppskattats, samt att från berörda fond tillsvidare såsom förskott till vederbörande indelningshavare kvartalsvis skulle utbetalas det belopp för år, vartill behållna skogsmedlen uppskattats att sedermera avräknas å indelningshavaren tillkommande skogsmedel från hemmanet, vilka i följd därav borde tillhandahållas honom genom domkapitlet.

Under tiden hade dåvarande boställshavaren lektor J. af Sillén gjort framställning att för den tid han innehaft bostället få andel i behållna skogsavkastningen i enlighet med 1890 års nåd. brev. Justitiekanslersämbetet, vars yttrande infordrades, anförde: Enligt 1 § i lagen om kyrkofond skulle de i samma lag närmare angivna, »prästerskapet i territoriella församlingar anslagna avlöningsmedel» förvaltas under benämning kyrkofonden. Med hänsyn

till sålunda citerade uttryck torde berörda lag icke kunna åberopas till stöd för att tilldela kyrkofonden någon del av den alltsedan den 1 maj 1913 odisponerade behållna avkastningen från skogen å ifrågakavande boställe. Ämbetet funne intet att erinra mot vad kyrkofondskommittén anfört därom, att icke heller 1866 eller 1894 års skogsordningar innehölle bestämmelser till ledning för avgörandet av frågan, huru med berörda avkastning rätteligen borde förfaras, utan att frågan härom vore att anse såsom av vederbörande statsmakter icke närmare reglerad. Under sådana omständigheter syntes det ämbetet riktigast, att ifrågakavande behållna skogsavkastning användes för det ändamål, som angivits i nåd. brevet den 12 augusti 1647, och hade ämbetet därför icke något att erinra mot att lektor af Sillén, på sätt han begärt, tillerkändes hälften av berörda avkastning för tiden intill sin avgång ur tjänsten eller till den 1 maj 1920, samt att beträffande andra hälften av skogsavkastningen intill den 1 maj 1920 och hela den behållna skogsavkastning, som fölle efter den 1 maj 1920, meddelades bestämmelser i huvudsaklig överensstämmelse med kyrkofondskommitténs förslag. Ämbetet tillstyrkte likaledes, att skogen skulle ställas under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning.

Enligt nåd. brev den 18 mars 1921 förordnade Kungl. Maj:t — som redan förut enligt nåd. brev den 15 oktober 1920 medgivit, att vederbörande indelningshavare finge även för tiden efter den 30 april 1913, intill dess skogen bleve ställd under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning, uppbära halva den behållna ordinarie skogsavkastningen vid hemmanet — att utmarken till hemmanet från och med den 1 maj 1921 skulle ställas under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning, med rätt för hemmanets innehavare till för dess behov erforderligt skogsfång m. m., att de behållna odisponerade skogsmedlen från hemmanet för tiden intill den 1 maj 1921 skulle överlämnas till domkapitlet, som hade att göra medlen såsom en hemmanet tillhörande skogsfond medelst betryggande placering räntebärande, att det virkesöverskott å ordinarie virkesavkastning, som, efter det boställets behov av skogsfång blivit tillgodosett, kunde uppkomma för tiden efter den 1 maj 1921, skulle försäljas och behållningen därav, efter avdrag av kostnaderna för virkets avverkning och försäljning samt skogens indelning och skötsel, tillföras ovan omförmälda skogsfond, samt att behållnen inkomst av möjligen förekommande extra skogsavkastning utöver planen jämväl skulle tillföras fonden.

Domänstyrelsen fick tillika i uppdrag att inkomma med förslag å det belopp; vartill den efter den 1 maj 1921 uppgående inkomsten av behållnen skogsavkastning vid hemmanet må för år räknat kunna uppskattas, och förklarade sig Kungl. Maj:t vilja i samband med prövningen av detta ärende jämväl meddela beslut i fråga om användningen av ovannämnda fond.

Domänstyrelsen har numera till Kungl. Maj:t avgivit sådant förslag. Efter gjord beräkning hemställde domänstyrelsen till en början, att inkomsten av skogsavkastningen under återstående del av indelningsperioden måtte uppskattas till 2 200 kronor årligen, men sedan anmärkningar riktats mot att detta vore för högt och särskilt skolöverstyrelsen framhållit, att, om meningen vore, att boställshavaren skulle underkastas motsvarande minskning i sin inkomst från statsverket, åtgärder måste vidtagas i syfte att indelningshavaren vunne trygghet för att hans samtliga löneförmåner aldrig komme att understiga dem, som enligt gällande författningar eljest utginge till läroverkslärare i hans ställning, vilket kunde ske, antingen på det sätt att skogsavkastningen beräknades så lågt, att den verkliga inkomsten icke rimligen kunde komma att gå lägre, eller att möjlighet bereddes indelningshavaren att, för den händelse den verkliga avkastningen något år skulle understiga den beräknade, på annat sätt, t. ex. ur skogsfonden, få ersättning för sålunda förlorade medel, har domänstyrelsen låtit verkställa ny beräkning och

därvid kommit till ett belopp av i medeltal 1 150 kronor, därvid emellertid framhållits vanskligheten att lägga en sådan beräkning till grund vid bestämmande av indelningshavarens avlöningsförmåner.

Enligt från domkapitlet den 26 juni 1926 lämnad uppgift hava till domkapitlet överlämnats år 1921 4 724 kronor 98 öre och år 1922 1 414 kronor 17 öre eller tillsammans 6 139 kronor 15 öre. I räntor hava inlutit 932 kronor 63 öre. Till domänstyrelsen hava ytterligare skogsmedel inlutit, som ännu ej redovisats.

I gällande stat har boställets årliga inkomst upptagits till 151 kronor 20 öre, däri inkomst av skogen ej synes hava ingått i beräkning.

II. Klockarboställen.

1. Historisk utredning angående dispositionsrätten till skog å klockarboställen.¹

a) Tiden intill 1910 års lagstiftning angående prästerskapets avlöning.

Av gammalt har i vårt land med äganderätt till jord följt dispositionsrätt för ägaren till skog, jämväl till avsalu, om än på grund av den allmänna skogsrikedomen yrkesmässig avverkning mera sällan kom i fråga. Innehades jorden av landbo, hade denne emellertid, där ej annorlunda med ägaren avtalats, endast husbehovsrätt till skogen (rätt till vedbränsle och husbyggnad, se t. ex. skogsordningen den 22 mars 1647). Innehavare av boställe intog en mellanställning mellan ägare och landbo. Från det allmännas sida var väl — bortsett från den på regalrätt stödda inskränkningen beträffande bärande träd — ej någon inskränkning i dispositionsrätten stadgad för det rättssubjekt, bostället ansågs tillhöra, men den tillfällige innehavaren av bostället fick ej missbruka sin rätt till skogen, efterträdaren till förfång, och han var därutinnan underkastad överordnades kontroll. I 1647 års skogsordning, som utfärdades efter riksdagens prövning, heter det sålunda: »Präst må präste- och stomgårdsskog till husbehov nyttja, men ej för efterträdaren fördärva eller utöda, vid äventyr av böter och skadeståndsskyldighet.» Motsvarande stadgande upptogs i 1664 års skogsordning, och innehöllo ej heller prästerskapets privilegier någon särskild inskränkning härutinnan, utan stadgades allenast i 1650 års privilegier, utan att skogen särskilt nämndes, att boställshavaren fick bruka boställets ägor »till sitt hus behov», i 1675 och 1723 årens privilegier utbytt mot »till sitt underhåll». Givetvis var den rätt, som sålunda tillkom boställshavaren, vidsträcktare än landbons, då avsalu av skog kunde äga rum, i den mån boställsskogens bestånd ej äventyrades, men synes denna rätt ej i nämnvärd utsträckning hava tagits i anspråk.

Efter hand blevo såväl skatteböndernas jord som de ecklesiastika boställena förda in under den allmänna uppsiktsrätt, som vanliga kronohemman voro underkastade, i samband varmed staten även hävdade sin rätt till maste- och storverksträd, och boställshavarens skogsrätt blev därvid till skydd för skogen lika med landbons, med vissa undantag t. ex. för tjärtillverkning efter utsynning, begränsad till husbehovsrätt, se t. ex. husesynsordningen den 18 juli 1681 och Kungl. resolutionen på allmogens besvär den 17 september 1723 p. 48, vilken senare innehöll det första uttryckliga förbudet mot avverkning av skog till avsalu från boställen. I skogsordningen den 12 december 1734 stadgades i överensstämmelse därmed i p. 17: »Vad prästgårdar hava för särskilda ägor och skog, det står väl prästmannen fritt att nyttja till gårdens tarf (sålunda

¹ Se vidare en av Erik Schalling utarbetad historisk undersökning av »Rätten till skogsavkastningen vid ecklesiastika boställen», utgörande bilaga till kyrkofondskommitténs underd. utlåtande den 24 maj 1919 angående dispositionen av behållna skogsavkastningen vid lektorsprebendehemmanet Norrby nr 2 i Strängnäs socken.

ej till eget tarv), dock så att prästebordet eller stommen för den, som efterkommer, icke förringas eller förvärras vid böter och skadans ersättande.» Denna uppfattning fortlevde även sedan mot slutet av 1700-talet inskränkningen i skattebondens fria dispositionsrätt över skogen i huvudsak bortfallit. I 1793 års förordning om skogarna i riket, liksom i 1805 års skogsordning, meddelades sålunda gemensamma bestämmelser om boställs- och kronohemmans skogar, utvisande att boställshavaren, evad han vore militär, civil eller präst, lika med kronobonden hade skogsrätt till husbehov, men ej till avsalu, och gjordes därvid ej skillnad mellan boställen efter deras natur och tillkomst.

Vad sålunda anförts gällde, på sätt ovan antytts, ej endast ecklesiastika utan även civila och militära boställen. Vad de ecklesiastika boställena angår, avsågos väl efter ordalagen närmast prästgårdar och stomhemman, liksom också innehavaren merendels benämndes präst, men inbegrepos därunder givetvis alla dem, som ägde tillgodonjuta prästerskapets privilegier, sålunda jämväl klockare och lärare vid de allmänna läroverken för deras boställen.

Med det stigande värdet av skogsprodukter kunde denna ståndpunkt ej i längden vidmakthållas. Följden blev, att, där skogstillgången var knapp, skogen anlidades för husbehov utan jämförlighet med tillgången, under det att, där denna översteg behovet, boställshavaren, som icke hade något intresse att vårda skogen, då han ej därav ägde skörda någon inkomst, ej tog vård om densamma.

Redan tidigt hade, på sätt ovan nämnts, för vissa ändamål, såsom tjärtillverkning, kolning m. m., avsalurätt medgivits boställshavare, som hade ansenlig skog, utan eller vanligen efter utsyning, enligt Konungens befallningshavandes förordnande (se 1793 och 1805 årens skogsordningar). I militieboställsordningen den 23 januari 1836, i vilken föreskrifter meddelats om införande av ordnad hushållning å militieboställens skogar, tillades boställshavaren, där sådant boställe ägde större skogstillgång än som kunde anses behöfelig för boställets eller annat inom tre mils avstånd beläget militieboställes husbehov, med bifall av Konungens befallningshavande och regementschefen, rätt till avsalu efter föregången utsyning av årsavverkningsbeloppet. Med tillämpning av dessa föreskrifter medgävo vederbörande myndigheter i ej så få fall jämväl ecklesiastika boställshavare en större rätt till skogsavkastningen å deras boställen, än efter skogsordningen skulle tillkommit dem, och byggde man, då vid mitten av 1800-talet ny skogsordning skulle utfärdas, vidare på denna grund.

Uti underd. skrivelse den 5 december 1854 anhöllo rikets ständer, att ordnad skogshushållning skulle införas å alla »till civil-, militär- och ecklesiastikstaten hörande boställens skogar» samt att, sedan detta skett, boställshavaren skulle tillförbindas att, i enlighet med uppgjord och fastställd skogshushållningsplan samt under jägeribetjäningens tillsyn, vårda boställets skog, mot rättighet för boställshavare att av de årliga avverkningsarna å densamma avyttra vad som överstege boställets behov av skogsfång. En i anledning därav tillsatt kommitté avgav den 28 juni 1856 betänkande angående åtgärder för befrämjande av en förbättrad skogshushållning med förslag till förordning om skogarna i riket, vilken innehöll bestämmelser ej endast om de allmänna skogarna utan även om enskildas skogar. Beträffande boställen utgick kommittén från att, innan ordnad hushållning införts, boställshavare ej finge, utan särskilt tillstånd, begagna skogen annorledes än till husbehov, men att sedermera boställshavaren, om han efterlevde skogshushållningsplanen, skulle få fritt använda vad av skogens avkastning icke åtginge till boställets behov, men utsatte kommittén dock, till förekommande av alltför stor olikhet i den förmån, som härigenom skulle tillkomma innehavare av boställen med större skogstillgång mot dem, som hade ringare eller ingen, ett maximum i skogsvidd, varöver

boställshavare i intet fall finge på ifrågavarande sätt begagna skogen, be-
träffande vars överskjutande vidd det skulle ankomma på Kungl. Maj:ts pröv-
ning, huruvida den finge nyttjas till bostället eller borde särskilt såsom annan
kronoskog vårdas och förvaltas,¹ utan att därvid dock uttryckligen något ut-
sades om behållningens disposition. En reservant (Falkman) hade emellertid,
under åberopande bl. a. beträffande ecklesiastiska boställen av § 114 regerings-
formen, uttalat, att, sedan boställshavaren undfått vad honom lagligen till-
komme och kostnaderna för skogens vård och förvaltning betäckts, överskottet
skulle tillfalla de stater eller kårer, till vilka boställena hörde, för att till de
förras och sålunda alla boställshavares gemensamma nytta användas, såsom
till löneförbättringar eller pensioner och dylikt efter vad överenskommas kun-
de eller statsmakterna funne för gott förordna. Över detta 1856 års kommittés
förslag hördes högsta domstolen. Högsta domstolen, som avgav yttrande den
16 november 1856, ansåg det icke tillkomma domstolen att avgiva något om-
döme angående ändamålsenligheten eller lämpligheten av de i förslaget intagna
föreskrifterna rörande hushållningen med skogarna i riket, och fann sig förty,
vid granskningen av nämnda föreskrifter, endast böra tillse, bl. a., huruvida
genom desamma den enskildes rätt finge anses vara för nära träd, och gjor-
des ej av högsta domstolens ledamöter någon erinran i vad förslaget angick
boställen.

I en till rikets ständer vid 1856—58 årens riksdag avlåten proposition redo-
gjorde Kungl. Maj:t för de bestämmelser, som Kungl. Maj:t ansett böra läggas
till grund för ny skogslagstiftning, och uttalade Kungl. Maj:t därvid i över-
ensstämmelse med de sålunda yttrade åsikterna beträffande boställen, att sam-
ma rätt och förmån, som vad anginge kronohemman och lägenheter, vilka be-
sutes med stadgad åborätt, deras innehavare skulle äga — eller att, såframt
den vid indelningen föreskrivna hushållning iakttoges, fritt använda årliga
avkastningen av skogen, vilken, till dess indelning skett, finge endast till hus-
behov begagnas, samt, i händelse hushållsplanen överträdades, kunde på lämplig
tid sättas under förbud — även måtte tillkomma boställshavare, därest bostäl-
lets skog ej överstege 500 tunnland eller, ehuru mindre, likväl vid dess indel-
ning befundes i betydligare mån överstiga boställets behov av skogsfång, i vil-
ka fall det borde ankomma på Kungl. Maj:ts prövning, om och under vad vill-
kor skogen finge antingen av boställshavaren bibehållas och nyttjas eller ock
av skogsbetjäning särskilt vårdas och förvaltas, med iakttagande att av sko-
gens behållna avkastning i första rummet tilldelades boställshavaren vad ho-
nom skäligen borde tillkomma. Detta förslag vann emellertid icke rikets stän-
ders bifall. De skäl, som vid 1856—1858 årens riksdag mot detsamma anfördes,
voro huvudsakligen, såsom de av rikets ständer sammanfattades i deras nedan-
nämnda underd. skrivelse den 23 nov. 1863: att det vore mindre lämpligt att på
förhand genom en författning bestämma ett visst tunnlandtal, varav boställs-
havaren fritt finge använda avkastningen, emedan lokala förhållanden och
andra omständigheter gjorde ett sådant bestämmande i sin allmänna tillämpning
mindre rättvist och billigt; att i en skoglös ort, där skogsprodukterna stode i
högt värde, en skog av 500 tunnlands rymd lämnade en långt större avkast-
ning för boställshavaren än en skog av lika areal, belägen i en skogrik bygd,
varest skogens alster stode jämförelsevis lågt i pris och mängden gång rönte
trög avsättning; att, om det skulle bestämmas, i huru vidsträckt mån boställs-
havaren finge använda avkastningen av skogen, sådant borde bero av vederbö-

¹ Där skogen uppginge på kapteners, kyrkoherdars och med dem lika eller högre värdighet be-
klädda ämbetsmäns boställen till mera än 2 000 tunnland och på andra boställen till mera än 1 000 tunnland,
i de 6 norra länen samt till hälften av berörda vidder i de övriga länen, skulle det ankomma på Kungl.
Maj:ts prövning, om den överskjutna skogsvidden finge till bostället nyttjas eller borde särskilt såsom
annan kronoskog vårdas och förvaltas.

randes prövning i varje särskilt fall; att det föreslagna stadgandet icke allenast vore stridande emot boställshavarnas fördel utan även förnärmande såväl deras som församlingarnas och prästerskapets rätt, emedan de flesta prästebol, i synnerhet de, å vilka någon betydligare skog funnes, icke vore av kronanatur utan dels uppkomna genom sammanskott av församlingarna, dels donerade, vadan all inskränkning i rättigheten att begagna deras avkastning, som för det dåvarande, även där trakthuggning vore införd, fritt disponerades av innehavaren, vore att förlikna vid en ny andlig reduktion; samt slutligen att förslaget vore alltför svävande med avseende å bestämmandet av den andel i avkastningen, som borde tillkomma boställshavaren i de fall, då boställets skog ställdes under allmän vård. Av flera talare hade tillika betonats, att behållna skogsavkastningen borde på grund av de prästerliga privilegierna tillfalla boställshavaren, om ock vissa röster höjdes för att en del borde för framtiden reserveras till lindring i församlings eller boställshavares skyldigheter.

Den 9 maj 1859 avgav den dåmera inrättade skogsstyrelsen efter uppdrag ett förslag till ny förordning om skogarna i riket, som lika med det föregående förslaget avsåg jämväl enskildas skogar, och innehöll detta förslag beträffande »boställen av alla slag, vilka icke äro till kronan indragna» — jämte det föreskrift meddelades om införande, såvitt sådant av skogsstyrelsen prövades tjänligt, av regelbunden hushållning genom styrelsens försorg — att, innan sådan indelning skett, boställshavaren icke utan särskilt av Konungens befallningshavande efter skogsstyrelsens utlåtande erhållet tillstånd finge begagna skogen annorledes än till husbehov, men att, sedan indelningen skett, boställshavaren, emot skyldighet att vårda och nyttja skogen i överensstämmelse med fastställd plan för avverkning och återväxt, skulle vara berättigad att till hälften med kronan använda vad skogen utöver husbehovet avkastade. Till stöd för sistnämnda förslag anfördes, att någon laglig grund icke gäves för bestämmande av vem, som behållna avkastningen av boställsskog må till större eller mindre del tillkomma, utan att ett stadgande härom måste bliva helt och hållet konventionellt. Med avseende härå och för att icke lämna dylika frågor om avkastningens tillgodonjutande beroende av särskild prövning, hade i förslaget blivit antaget, att kronan skulle få den ena och boställshavaren den andra hälften av avkastningen, sedan boställshavaren först fått sitt husbehov. En sådan fördelning mellan den egentlige jordägaren och brukaren hade syntas vara billig och det jämväl på den grund, att kronans genom offentlig skogstjänsteman utövade tillsyn och kontroll sannolikt beträffande kostnaden bleve fullt jämförbara med boställshavarens uppoffringar i och för skötseln av boställets skog.

I de av Konungens befallningshavande avgivna yttrandena gjordes anmärkingar bl. a. mot den av skogsstyrelsen föreslagna ordningen för ej indelad skogs begagnande till annat än husbehov samt beträffande dispositionen av behållningen från indelad skog. I sistnämnda avseende framhöll Konungens befallningshavande i Kristianstads län, att det av skogsstyrelsen föreslagna stadgandet kunde tåla någon jämkning till boställshavarens fördel. Konungens befallningshavande i Nyköpings län uttalade, att i de flesta fall rättigheten för boställshavaren att få åtnjuta den behållna avkastningen oförminskad icke torde utgöra mera än skäligen ersättning för dennes på skogens skötsel nedlagda kostnader och möda, men att, om en boställsskog skulle vara av så stor vidd, att hela avkastningen ej skäligen borde åt boställshavaren överlätas, lämpligare syntes vara, att en viss areal av skogen särskilt avrösades för att i likhet med kronoskogarna förvaltas för kronans räkning. Konungens befallningshavande i Stockholms län ansåg boställshavare icke böra av skogen tillerkännas större vidd än som erfordrades för fyllande av hans husbehov, varemot överskottet borde avvittas antingen såsom kronopark eller till fördel för den kår eller kommun, varunder bostället lydde. Konungens befallningshavande i Värmlands

län uttalade, att boställshavaren borde åtnöjas med så stor andel i avkastningen, som utgjorde minst dubbel ersättning för besväret med hushållningens handhavande, varvid Konungens befallningshavande emellertid särskilt anmärkte, att inom länet funnes prästbord av frälse natur, över vilkas avkastning kronan icke torde kunna förfoga. Konungens befallningshavande i Kalmar län ansåg boställshavarens förmån av skogen böra inskränkas till 500 tunnland (överjägmästaren i samma län hade föreslagit begränsning till $\frac{1}{10}$ av behållna avkastningen). Konungens befallningshavande i Kronobergs län hemställde, att boställshavarens andel av behållna skogsavkastningen borde inskränkas till $\frac{1}{5}$, så vida ej vid hushållningsplanens prövning högre andel kunde anses böra honom tillerkännas. Konungens befallningshavande i Älvsborgs län ansåg det föreslagna stadgandet icke böra bliva allmänt utan erhålla det tillägg, att, där skogsstyrelsen ansåge undantag från regeln böra äga rum, sådant skulle ankomma på Kungl. Maj:ts prövning.

Kammarkollegium erinrade, att visserligen Konungens befallningshavande jämlikt § 23 i 1805 års skogsordning ägt tillåta boställshavare att verkställa kolning, men att eljest frågor om timmerhygge till avsalu bort underställas Kungl. Maj:ts, som det allena tillkomme att, då omständigheterna det tillåte, bevilja statens tjänstemän eller arrendatorer den förmån skogs begagnande utöver husbehov må medföra, varför collegium icke kunde tillstyrka, att, på sätt skogsstyrelsen ifrågasatt, varken Konungens befallningshavande, skogsstyrelsen eller annan ämbetsmyndighet skulle beträffande ej indelad skog få lämna sådant tillstånd. Vad indelad skog anginge, så ock då sålunda ingen boställshavare ditintills haft rätt att begagna skogen annat än till husbehov med undantag för några få, som enligt ovan nämnda paragraf i skogsordningen fått tillstånd till kolning, ansåge collegium, att löneregleringarna genom skogsstyrelsens förslag skulle rubbas till fördel för de ämbets- och tjänstemän, vilkas boställen voro försedda med överflödigt skog, utan motsvarande skyldigheter, enär deras tjänstgöring i allt fall bleve densamma. Någon åtskillnad häri borde ej uppkomma därav, att åtskilliga boställen ursprungligen varit av frälse natur, emedan dessa, såsom boställen, likväl ej mindre än de övriga stode under statens disposition och inseende. Särskild gottgörelse till boställshavaren för vården av skogen torde icke heller erfordras, enär denna huvudsakligen skulle besörjas av staten genom jägeristatens tjänstemän och betjäning. Å de boställen, vilkas skogar vore till trakthuggning indelade, borde alltså vid den årliga utsyningen först avsättas vad som erfordrades till boställshavarens husbehov för året och återstoden för kronans räkning försäljas, samt inkomsten därav, efter avdrag av vad som till bestridande av kostnaderna för skogens hushållning och vård åtginge, i behörig ordning levereras och redovisas. Dock borde även från boställen med betydligare skog den del, som för innehavaren ej erfordrades, kunna särskilt avrösas och såsom kronopark förvaltas.

Skogsstyrelsen, som därefter hördes, meddelade, att här och var tillåtelser till försäljningar av Konungens befallningshavande lämnats dels uteslutande till skogsinnehavarens särskilda fördel och dels under föreskrift, att försäljningsmedlen skulle användas till förbättring av innehavande boställe, men att, då sådana upplåtelser icke haft stöd i lag utöver vad § 23 1805 års skogsordning angåve, skogsstyrelsen icke hade något att erinra mot uteslutande av stadgandet härom. Under återopande i övrigt därav, att ett avsättande till kronopark av en del av boställets skog, som ej erfordrades för fyllande av husbehovet, finge antagas möta på bestående rättigheter grundat motstånd från de kårer och myndigheter, som disponerade över dessa, vidhöll skogsstyrelsen i övrigt i avgivet yttrande sitt förslag härutinnan, väsentligen allenast med ändring i syfte att, med hänsyn till vad i åtskilliga yttranden anförts, med Kungl. Maj:ts tillstånd större andel än hälften skulle kunna tillkomma boställshavaren.

Skogsstyrelsens förslag granskades, i sammanhang med behandlingen av vissa inom rikets ständer väckta motioner vid 1862—63 årens riksdag, av sammansatta stats-, lag- samt allmänna besvär- och ekonomiutskottet, och gjorde rikets ständer i huvudsaklig överensstämmelse med utskottets förslag uti underd. skrivelse den 25 november 1863 hemställa i syfte att därefter regelbunden hushållning skulle införas å alla boställsskogar, därvid de större boställsskogarna, då så tjänligt funnes, borde ställas under skogsstyrelsens omedelbara vård och förvaltning, men de övriga lämnas under boställshavarens vård under skogsstyrelsens uppsikt. Innan sådan regelbunden hushållning å skogen införts, skulle boställshavaren fortfarande endast äga husbehovsrätt, men efter införande av regelbunden hushållning skulle jämväl avsalu få äga rum.

Att boställen tillhörande klockare och lärare vid de allmänna läroverken därvid skulle intaga en undantagsställning, synes ej ens hava ifrågasatts. Ej heller gjordes någon skillnad mellan boställena allt efter deras olika jordnatur eller sättet för deras anskaffande. I sin underd. skrivelse uppkastade väl rikets ständer den frågan, huruvida staten vore befogad att oinskränkt disponera även över de boställen, vilka tilläventyrs vore av frälse- eller skattenatur och härledde sig från donationer, varigenom de blivit av enskilda eller menigheter till vissa tjänster anslagna. Rikets ständer ansåge emellertid, att jordnaturen icke härvid borde göra någon skillnad i statens rätt att förfoga över dessa boställen, enär denna senare berodde allenast av den omständigheten, att boställena vore anslagna till *statens* tjänstemän, varav följde, att staten ägde enahanda rätt att bestämma över dem som över själva de tjänster, vilka de åtföljde, och att således en förändring i dessa avseenden vore lika berättigad och kunde, under iakttagande av dåvarande tjänst innehavares rätt, åvägabringas på samma sätt som varje annan löneförändring. Rikets ständer ansåge sålunda obestriddligt, att staten kunde, utan intrång i enskildas rätt, fritt förfoga över hushållningen vid samtliga boställsskogarna.

Därvid synas rikets ständer väl närmast hava avsett det sätt, varpå skogarna skulle skötas. Delvis annorlunda ställde sig däremot rikets ständer, då det gällde att bestämma, huru boställsskogarnas skogsavkastning skulle disponeras. I detta avseende hade, på sätt av den föregående framställningen framgår, under de förberedande arbetena väsentligen olika uppfattningar gjort sig gällande. Till en början syntes man hava tänkt sig, att, liksom tidigare iakttagits där efter särskilt tillstånd försäljning till avsalu ägt rum, boställshavaren, som därför hade att bära all kostnad, jämväl skulle uppbära behållna försäljningsmedel, till stöd varför beträffande de ecklesiastiska boställena åberopades prästerskapets privilegier. Från andra håll hade gjorts gällande, att hela avkastningen, då boställshavaren endast hade husbehovsrätt, borde tillfalla staten. Men i regel hade förslagen utgått från en fördelning mellan boställshavaren och det allmänna, varvid till förmån för boställshavaren åberopats den vård, han hade över skogen, där den stode under hans skötsel, och från det allmännas sida det ökade värde, skogen finge genom införande på statens föranstaltande av ordnad hushållning, varvid emellertid olika fördelningsgrunder föreslagits.

I detta avseende framhöllo rikets ständer i sin underd. skrivelse, att skogslagstiftningen uteslutande hade till uppgift att å skogarna bereda en bättre vård och endast ägde ett yttre samband med reglerandet av tjänstemännens förmåner av deras boställen, vilket även borde innefattas i de särskilda boställsordningar, vilka dels redan förefunnes, dels torde vara att förvänta. Rikets ständer hade därför ansett, att man i allmänhet borde inom skogslagstiftningen endast så tillvida hava hänsyn till berörda ämne, att genom de i nämnda lagstiftning införda stadgandena om hushållningen med boställenas skogar hinder icke lades för tillämpningen av de särskilda föreskrifter om boställshavar-

nas rätt till andel i avkastningen, som antingen redan kunde vara meddelade genom militieboställsordningen och särskilda resolutioner eller ock framdeles komme att genom nya boställsordningar stadgas. Å andra sidan tillkomme det emellertid skogslagstiftningen att bestämma, huruledes kronan, i de fall, där hon toge befattning med själva skogshushållningen, skulle erhålla en skälig ersättning för sina därå nedlagda kostnader, så att icke vinsten därav utan motsvarande skyldigheter tillfölle boställshavaren och kronan utan motsvarande inkomst betungades med nya utgifter. Rikets ständer hade trots sig kunna antaga, att skogens avkastning genom dess regelbundna behandling och sorgfälliga vård skulle kunna i framtiden åtminstone fördubblas. Rikets ständer hade därför ansett det vara med alla billiga anspråk förenligt, att kronan, vare sig hon övertog skogshushållningen eller endast förbehölle sig kontrollen därå, tillerkände sig hälften av skogens avkastning såsom sin andel, över vilken icke genom boställsordningen finge förfogas.

Beträffande boställshavarens andel i skogsavkastningen anförde rikets ständer: »Om vården och förvaltningen av de mindre betydande boställsskogarna kommer att uppdragas åt boställshavarna, lärer därav böra bliva en följd, att dessa tilläggas sådan andel av skogarnas avkastning, som icke allenast motsvarar deras på förvaltningen nedlagda kostnader utan även innebär en lämplig uppmuntran till omsorg om skogens behöriga skötsel och bevakning mot åverkan. Av vad ovan blivit yttrat om kronans andel i alla boställsskogars avkastning följer, att härtill kan disponeras högst hälften, vilket maximum dock även måste överskridas för nuvarande innehavare, vilka genom särskilda resolutioner hava sig större rätt tillerkänd. Ehuru det visserligen vore till större enkelhet i föreskrifterna ledande, om allt vad som återstode av skogens avkastning, sedan kronan bekommit sin hälft, kunde tilläggas boställshavaren, och sålunda ett slags hälftenbruk mellan kronan och boställshavaren ägde rum, hava likväl, med avseende å den vid föregående riksdagar framställda anmärkningen, att en stor olikhet mellan förmånerna av de boställen, som hava t. ex. 500 tunnland skog, och de, som hava ringare eller ingen sådan, därigenom skulle uppstå, och när förhållandet mellan omkostnaderna för och avkastningen av särskilda boställsskogar, även utan avseende å skiljaktigheterna mellan deras areal, otvivelaktigt kan vara högst växlande och ombytligt, rikets ständer ansett, att för varje särskilt boställe, där skogen upplåtes åt boställshavarens egen förvaltning, bör av vederbörande myndighet prövas, huru stor del av den årliga avkastningen, efter uppgjord hushållningsplan, må årligen tillfalla boställshavaren såsom ersättning för skogens skötsel och uppmuntran till dess vårdande, och huru mycket utöver hälften bör till staten eller den korporation, som fått sig statens rätt med avseende å skogens avkastning upplåten, i vederbörlig ordning redovisas.»

Rikets ständer utgingo sålunda från, att boställshavaren, där ordnad hushållning införts å boställsskog och denna stode under hans vård och skötsel, skulle kunna, då icke viss dåvarande boställshavare fått sig tillerkänd större rätt genom särskilda resolutioner, efter myndigheternas prövning bekomma högst hälften av behållna skogsavkastningen, varemot återstoden därav från boställen, som stode under boställshavarens vård och skötsel, samt hela behållningen av boställsskogar, som ställdes under skogsstatens vård och förvaltning, skulle vara statens, varvid emellertid för hälften av avkastningen åberopades, att den utgjorde beräknad ersättning för statens åtgörande beträffande skogen.

Härvid synas emellertid rikets ständer beträffande vissa boställen hava ansett någon betänklighet möta, nämligen för ecklesiastiska och militära boställen, i det dels genom ett beslut att indraga någon del av de ecklesiastiska boställenas avkastning intrång skulle kunna synas hava skett i prästerskapets privilegier, dels enahanda åtgärd i avseende å militieboställena, vilka av ålder ansetts vara

genom indelningsverket för alltid anslagna till de särskilda regementena och kårerna, skulle synas förminska de militära ämbetsmäns rätt, vilka ingått i krigstjänst under förutsättning att löningsfonderna skulle vara bibehållna vid all den jordegendom, från vilken deras inkomster härflöte. Rikets ständer ansåge därför, att kronan borde till prästerskapet och militärkårerna avstå hela sin andel i de ecklesiastika och militära bostälernas avkastning till förbättrande av dithörande ämbetsmäns lönevillkor, helst åtgärder i sådan syftning ändock måste vidtagas och till en del vore under utförande. Ett sådant förfogande uteslöte emellertid icke möjligheten att framdeles, sedan de särskilda korporationernas eller kårernas behov av inkomster blivit på annan väg fyllda, i sammanhang därmed till statsverkets eller skogsstyrelsens omedelbara disposition indraga den kronan tillkommande andelen av boställsskogarnas avkastning, och syntes i så fall den ovan uttalade grunden för statens andel i nämnda avkastning framdeles kunna bliva i hela sin vidd tillämpad, varigenom en betydande tillgång för utgifternas bestridande komme att tillfalla statens skogsförvaltning.¹

I det förslag riksdagsutskottet uppgjorde, hade detta till en början den lydelse, att, sedan boställshavaren fått vad honom med avseende i dittills åtnjuten rätt eller för handen varande förhållanden skäligen borde tillkomma, återstoden skulle tillfalla Kungl. Maj:t och kronan, men vid militieboställen disponeras av vederbörande boställsdirektion och vid ecklesiastika boställen användas till bidrag vid reglerande av prästerskapets inkomster. Detta innebar en väsentlig förmån för prästerskapet, då det därigenom även finge tillgodonjuta hela det ej särskilt ersatta arbete, som av skogsstaten nedlades å boställssko-

¹ I 1870 års betänkande och förslag angående skogsförhållandena i Norrland gjordes gällande, att staten borde övertaga vården och förvaltningen av boställsskogar i de norrländska länen men ock å andra sidan i regel åtnjuta avkastningen. Till stöd därför anfördes: »Utgående härvid från det ostridiga förhållande, att boställena i allmänhet tillhöra kronan, fäster sig kommittén därjämte vid den omständighet, att, ehuru de blivit vissa ämbets- och tjänstemän till bruk och nyttjande för deras tjänstetid upplåtna, och kronans dispositionsrätt sålunda är inskränkt, detta dock icke ursprungligen gällt om den till boställe hörande skogen i vidsträcktare mån, än att boställshavaren tillförsäkrats rätt att därav taga vad till husbehov kunde erfordras. Det övriga av skogens avkastning var kronans tillhörighet, på vilken boställshavaren icke kunde hava något i lag eller sakens natur grundat anspråk att framställa; och de undantagsstadganden, i kraft av vilka boställshavare genom särskilda resolutioner, där skogstillgången varit ymnigare, fått sig tillagd rätt att under vissa villkor använda skogen även till avsalu, åsyftade egentligen endast att uppmuntra boställshavaren till iakttagande av en omsorgsfullare skogsvård och lära för övrigt icke kunna anses hava tillkommit annorledes än i följd därav, att under en tid, då kronan ännu ej hade tillfälle att genom skogsstaten omedelbarligen taga hand om kronoskogarnas avkastning, utväg saknades att på lämpligare sätt tillgodogöra den överflödiga skogstillgången. Så är emellertid numera icke förhållandet. Och då det oaktat, enligt nu gällande lagstiftning, icke någon del av den behållna avkastning utöver husbehovet, militie-, ecklesiastik- och landshövdingeboställena lämna, skulle ingå till statsverket, utan, jämväl där kronan ensam bekostar vården och förvaltningen, tillfalla boställsdirektioner och löningsfonder, av vilka dock, såvitt kommittén kunnat finna, ingendera har bättre grundad rätt därtill än boställshavarna, synes det kommittén, som statens tillgångar härigenom blivit disponerade på ett för ändamålet främmande sätt. För anskaffande av de medel, som för ifrågakommande lönerregleringar eller förstärkning av boställsskassar må vara erforderliga och skäligen kunna av staten begäras, torde, såsom kommittén föreställt sig, andra lämpligare utvägar kunna beredas.»

Förslaget tillstyrktes av skogsstyrelsen, därest det befunnas, att den behållna skogsavkastningen i dess helhet, jämväl vad militie- och ecklesiastika boställen anginge, kunde inflyta till statsverket och de större skogarna således ersätta förvaltnings- och avlöningskostnad, som föranleddes av de mindre skogar, vilka ej lämnade avkastning över husbehov. Då denna fråga behandlades i statsrådet den 30 januari 1874, uttalade statsrådet och chefen för finansdepartementet, efter att hava redogjort för tillkomsten av 1866 års skogsordning i denna del och rikets ständers skrivelse den 25 november 1863, bl. a.: Härav visade sig, att då rikets ständer ansett avkastning av berörda skogar böra å de särskilda kårerna anvisas, sådant skedde i det uttryckliga syftet att därmed förbättra dithörande ämbetsmäns lönevillkor och med uttalande därav, att denna inkomst endast i sammanhang med fyllande på annat sätt av kårernas behov av inkomster skulle kunna indragas. Det syntes honom därför ej böra ifrågakomma att nu utan någon ersättning avhända lantförsvaret och prästerskapet dem sålunda tillförsäkrade, väl behövliga inkomster av boställsskogarna.

garna, vilket uppgått till ej oväsentliga belopp.¹ Då det med hänsyn till prästerskapets privilegier ej torde kunna antagas, att man avsett att å bostäl- len för klockare och lärare vid de allmänna läroverken överskottet skulle till- falla staten, synes utskottet hava med ecklesiastika boställen avsett jämväl sist- nämnda boställen och med prästerskapet alla dem, som vore i åtnjutande av prästerskapets privilegier.

Utskottets förslag godkändes emellertid ej av samtliga stånden. Enligt ett av utskottet gjort sammanjämningsförslag insattes i rikets ständers skrivelse, att användningen såsom bidrag vid reglerande av prästerskapets inkomster skulle ske »i överensstämmelse med Kungl. förordningen den 11 juli 1862»;² varigenom utskottet ansett alla farhågor för någon kollision mellan den före- slagna fördelningen av prästbolsskogarnas avkastning och prästerskapets på privilegier grundade rätt till den avkastning, som enligt ekonomiska författ- ningar tillkomme boställshavaren, vara fullkomligt undanröjda; och i den så- lunda föreslagna lydelsen blev även betänkanDET bifallet av samtliga stånden, inom prästeståndet dock med knapp majoritet och under starka protester från minoritetens sida.

Något fullständigt förslag till författning hade ej uppgjorts av riksdagen, då hela detta lagstiftningsärende fortfarande vore föremål för beredning ge- nom vederbörande ämbetsmyndigheter. Rikets ständers beslut blev också på det sätt formulerat, att de uttalade sina åsikter i avseende å förändrade före- skrifter beträffande skogshushållningen i riket, därvid de huvudsakligen berörde de allmänna skogarna, och anhöllo de, att Kungl. Maj:t täcktes i över- ensstämmelse därmed dels vidtaga de åtgärder, som på Kungl. Maj:t berodde och kunde med de till Kungl. Maj:ts disposition ställda medel verkställas, dels ock för rikets näst sammanträdande ständer framlägga nåd. proposition i de delar av ämnet, där rikets ständers beslut kunde erfordras. Härvid synas rikets ständer företrädesvis hava åsyftat de delar av de uppgjorda förslagen till skogsordningar, som kunde anses hava civillags natur,³ och då Kungl. Maj:t inskränkte sig till att till en början behandla endast de allmänna sko- garna, utfärdade Kungl. Maj:t såsom ekonomisk lag, utan att ånyo hänskjuta frågan i dessa delar till rikets ständer, i överensstämmelse med de av rikets ständer i underd. skrivelser den 16 februari 1858 och den 30 november 1863 an- givna grunder, på egen hand förordningen den 29 juni 1866 angående hushåll- ningen med de allmänna skogarna i riket, allenast med det tillägg i förevarande delar, att behållen avkastning, som ej tillföle boställshavaren, skulle för lands-

¹ Enligt en av domänstyrelsen gjord beräkning skulle under tioårsperioden 1916—1925 gottgörelsen för domänverkets utgifter för de ecklesiastika skogarna rätteligen hava utgjort över 8 000 000 kronor, varav dock i verkligheten allenast ca 2 000 000 ersatts domänfonden av kyrkofonden. Här om, se vidare 1926 års statsrevisorers berättelse § 72, jämte däröver av myndigheterna avgivna ytt- randen.

² Utskottets förslag innebar, att »därvid böra iakttagas enahanda grunder, som i avseende å regle- ringen av prästerskapets inkomster i allmänhet blivit genom Kungl. förordningen den 11 juli 1862 fastställda».

³ Vid behandlingen av skogsstyrelsens förslag till skogsordning synes man hava tänkt sig, att de delar av förslaget, som svarade mot 10, 13, 14, 15 och 16 kap. B.B., skulle utbrytas och bliva före- mål för särskild lagstiftning, samt att Kungl. Maj:t, där så nödigt prövades, skulle till ständernas ut- låtande överlämna en framställning av de grunder, varefter bl. a. kronans samt bostälernas skogar skulle förvaltas och vårdas. I en anteckning i akten heter det: »Någon ny framställning om grunder torde ej böra ske, utan ett fullständigt förslag rörande övriga delar av skogslagstiftningen, eller den egentliga skogsordningen uppgöras, och därefter antingen direkt (såsom ekonomisk lag) av Kungl. Maj:t utfärdas eller ock i anseende till ämnets vikt och sammanhang med skogsstatens organisation o. s. v. först till ständerna meddelas.» Vid 1856—58 årens riksdag framställde Kungl. Maj:t vissa sådana grunder för rikets ständer, som emellertid ej i allo gillade dem, och då frågan sedan upptogs vid 1862—63 årens riksdag, var det på grund av enskilda motioner.

hövdingeboställen ingå till landshövdingelöneregleringsfonden,¹ men för övriga ej eklestiastika boställen tillfalla skogsplanteringskassan, och meddelades tillika föreskrifter om förskott av allmänna medel för skogs indelning, där sådana erfordrades, samt om sättet för dessas ersättande. Därvid utgick Kungl. Maj:t givetvis från att, ehuru rikets ständers beslut ej formulerats i lagtext, beträffande skogsavkastningens disposition beslut av rikets ständer meddelats i den för privilegieändring stadgade ordning.²

Då det ej torde hava varit avsett, att överskottet vid bl. a. boställen för klockare och lärare vid de allmänna läroverken skulle ingå till den statsverket tillhöriga skogsplanteringskassan, synes även skogsordningen hava utgått från, att avkastningen från sistnämnda boställen skulle, liksom från andra eklestiastika boställen, användas till bidrag vid reglerande av prästerskapets inkomster. Därvid synas väl ordalagen närmast angiva, att nämnda medel endast skulle disponeras för prästerskapet i egentlig mening, men utgöra de ej hinder för en sådan tolkning, att dessa medel skulle få disponeras för prästerskapet i vidsträckt mening, sålunda även för klockare och lärare vid de allmänna läroverken, eller med andra ord, att rikets ständer i den för privilegieändring gällande ordning medgivit, att medlen finge användas till förbättring av lönevillkoren ej endast för prästerskapet i egentlig mening utan även för bl. a. klockare och lärare vid de allmänna läroverken, men att å andra sidan Kungl. Maj:t med hänsyn till föreliggande behov kunde disponera medlen allenast för viss grupp av prästerskapet i vidsträckt mening, givetvis med särskilt tagen hänsyn till vad från de till denna grupp hörande boställens skog influtit.

Vad prästgårdar och stomhemman angår, har tillägget »i överensstämmelse med Kungl. förordningen den 11 juli 1862» tolkats på det sätt, att skogsöverskottet, där prästboställe av menighet inköpts eller av enskild donerats, ej finge användas till avlöning av prästerskapet i annat pastorat, utan skulle tillfalla boställsinnehavaren, och har en liknande tolkning gjort sig gällande beträffande övriga boställen, som ansetts äga eklestiastik natur.

Då Kungl. Maj:t sedermera den 14 februari 1868 meddelade föreskrift om överförande till en särskild av statskontoret utan sammanblandning med statsmedel förvaltd fond, »prästerskapets löneregleringsfond», av de medel, som under pågående lönereglering för prästerskapet i riket blivit eller bleve från vissa prästerliga beställningar avskilda men icke till statsverket indragna, bestämdes tillika beträffande de inkomster av eklestiastika boställens skogar, som, i enlighet med stadgandet i § 24 av 1866 års skogsordning eller till följd av särskilda nåd. beslut, borde, i överensstämmelse med skogsordningen, användas till bidrag vid reglerande av prästerskapets avlöning, att i fråga om dessa föreskrifterna om till prästerskapets löneregleringsfond ingående medel av angivet slag i tillämpliga delar skulle lända till efterrättelse. Härvid gjordes ej undantag för de eklestiastika boställen, som voro anslagna till klockare och lärare vid de allmänna läroverken. Till följd därav hava jämväl inkomster från boställen för klockare och lärare vid de allmänna läroverken, för vilka särskilda fonder ej bildades, ingått till prästerskapets löneregleringsfond, i ett stort antal fall efter särskilda beslut av Kungl. Maj:t.

¹ På sätt handlingarna utvisa infördes landshövdingelöneregleringsfonden vid ärendets behandling i statsrådsberedningen. Någon upplysning om anledningen till, att den år 1861 bildade biskopslöneregleringsfonden ej upptogs, angavs ej.

² I sitt betänkande över domänstyrelsens förslag till förordning angående de allmänna skogarna i riket av år 1917 framhöllo kyrkofondskommittéerna (s. 8), att då riksdag och kyrkomöte godkänt grunderna för ändringar i lagstiftningen om eklestiastika boställsskogar, något hinder ej föreläge mot utfärdande i administrativ ordning av ny skogsordning, däri sagda grunder bleve behörigen iakttagna och tillämpliga. Angående lagar beslutade av riksdagen utan lagform, se vidare Herlitz, Om lagstiftning genom samfälliga beslut av Konung och riksdag, Sthlm 1927, s. 229 f.

På samma sätt har även, sedan Kungl. Maj:t, efter riksdagens men ej kyrkomötets hörande, den 31 mars 1876 förordnat, att försäljningsmedel av viss extra avverkning vid ecklesiastika boställen, som icke utgjorde någon viss församlings enskilda egendom, skulle ingå till en fond under benämning »de ecklesiastika bostälernas skogsfond», vilken skulle användas till bekostande av skogsindelning och erforderliga skogsarbeten å andra ecklesiastika boställsskogar eller till ersättande av därtill möjligen från anslaget till skogsväsendet lämnade förskott, detta stadgande så tillämpats, att jämväl från boställen för klockare och lärare vid de allmänna läroverken dylika medel ingått till de ecklesiastika bostälernas skogsfond, och att från denna utbetalningar gjorts för sådana boställen. I propositionen till 1876 års förordning anfördes, att ingrepp i annans rätt ej kunde ligga i att dylika skogstillgångar, i vilka varken boställshavaren eller prästlöneregleringsfonden hade författningsenlig rätt, användes till befrämjande av ordnad hushållning ej blott å de boställen, varå behållningen uppstått, utan även å andra tillhörande den stat eller tjänstemannakår, till vilken boställena vore anslagna, utan att därvid angavs att därmed beträffande ecklesiastika boställen endast avsetts det territoriella prästerskapets.

Av den redogörelse, som ovan lämnats, torde framgå, att rikets ständer genom beslut av samtliga stånd förklarar, att prästerskapets privilegier ej kränktes genom ett beslut, varigenom, med behållen husbehovsrätt för boställshavaren och rätt för honom till ersättning för hans vård om skogen, uppstående behållning å ordinarie avkastning från ecklesiastika boställen finge användas såsom bidrag till prästerskapets avlöning, där ej med hänsyn till boställets natur eller tillkomst eller andra förhållanden boställshavare kunde anses äga bättre rätt, och torde, ehuru kyrkomötet ej hörts, hinder ej hava ansetts möta för Kungl. Maj:t att för ovan angivna ändamål av extra avkastning bilda en särskild fond, de ecklesiastika bostälernas skogsfond, som jämväl skulle användas endast till förmån för andra ecklesiastika boställen, tillhörande vederbörande stat eller kår.¹

Av den föregående framställningen torde ock framgå, att det ej varit i strid mot utan i överensstämmelse med meddelade bestämmelser som behållning från klockarboställets skogar ingått till prästlöneregleringsfonden och de ecklesiastika bostälernas skogsfond samt medel från den sistnämnda disponerats för bestridande av vissa skogsförvaltningsutgifter för klockarboställen.²

Den 26 januari 1894 utfärdade Kungl. Maj:t utan riksdagens och kyrkomötets hörande en ny förordning angående de allmänna skogarna i riket, däri emellertid — bortsett från ändringen att behållen skogsavkastning från andra än ecklesiastika boställen ej skulle ingå till landshövdingelöneregleringsfonden eller skogsplanteringskassan utan till statsverkets skogsmedel, numera domänfonden, samt att de i ovanberörda författningar meddelade bestämmelser om prästlöneregleringsfonden och de ecklesiastika bostälernas skogsfond fått sin plats i ifrågavarande förordning — i de avseenden, varom nu är fråga, ej intogs några nya bestämmelser utan allenast gjordes vissa ändringar och förtydliganden, föranledda av gällande praxis.

I överensstämmelse härmed ansågos beträffande boställen för klockare och lärare vid de allmänna läroverken enligt 1894 års skogsordning intill tiden före

¹ Att riksdagen hördes föranleddes, efter vad i propositionen angavs, av att den ifrågasatta utvägen berodde på en tolkning av den på rikets ständers beslut vid 1862—1863 årens riksdag grundade § 24 i 1866 års skogsordning. Sedan denna tolkning gillats av rikets ständer, synes Kungl. Maj:t ej hava ansett behov föreligga att underställa frågan jämväl kyrkomötet.

² Jfr kammarkollegii underd. utlåtande den 7 maj 1917 angående disposition av skogslikvidsmedel vid ägoutbyte tillfallna vissa biskopen i Västerås på lön anslagna jordar. En motsatt uppfattning har uttalats bl. a. av Schalling i hans historiska undersökning, s. 70, samt av Tigerschiöld i hans arbete »Rätten till skogsavkastningen å biskoparnas sätesgårdar och löningshemman», s. 9 f., samt av kyrkofondskommittéerna.

1910 års prästlönelagstiftning gälla i huvudsak följande bestämmelser: Om boställets virkesavkastning i betydligare mån överstege dess behov av skogsfång, skulle skogen, efter Kungl. Maj:ts förordnande, i dess helhet eller lämplig del därav ställas under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning. Avkastningen skulle i detta fall ingå till prästerskapets lönerogleringsfond. Vore skogen av mindre omfång, åläge det boställshavaren att bevaka och sköta skogen med iakttagande av vederbörligen fastställd hushållningsplan. I sådant fall skulle boställshavaren, närmast såsom gottgörelse för besväret med skogens vård, erhålla viss andel i avkastningen, i regel hälften därav. Aterstoden skulle ingå till lönerogleringsfonden. Extra avverkning av skogen, som uppstode genom s. k. berednings- eller rensningshuggning eller då skog blivit genom eld eller storm skadad, skulle ingå till en särskild fond, »de ecklesiastiska bostälленаs skogsfond», och användas till gäldande av diverse omkostnader för skogsvården. Dessa stadganden skulle dock ej gälla i fråga om boställe, som av menighet inköpts eller av enskild donerats, utan skulle frågan om dispositionen av skogsavkastningen vid sådant boställe alltid underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Beträffande klockarbostälленаs skogar lämnades i 1919 års klockarutredning följande redogörelse:

»Ehuru av klockarbostälлена sammanlagda areal, c:a 6 394 hr, över hälften är att hänföra till avrösningsjord eller impediment, är det dock allenast vid ett mindre antal boställen, å vilka skog finnes i avsevärd omfattning.

Endast för 72 bostälлена finnas skogshushållningsplaner, fastställda av domänstyrelsen. Den sammanlagda arealen av dessa bostälлена skogar utgör (bortsett från vissa med andra fastigheter gemensamma skogar) 2 046.27 hr, därav 1 244.24 hr produktiv skogsmark, 249.39 hr kal skogsmark, 59.97 hr skogbeväxt hagmark, 6.05 hr kal hagmark samt 486.62 hr impediment. Flertalet av dessa skogar stå under boställshavarens vård och bevakning, och hava endast 4 (boställsskogarna i Los, [Mora] och Drängsered samt utskogen till de ecklesiastiska bostälлена i Rättvik) ställts under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning. Vid flertalet av dessa bostälлена understiger avkastningen virkesbehovet, vid många väsentligt, för ett par förekommer under gällande indelningsperiod ej någon avverkning. För 7 har uppgivits, att avkastningen och virkesbehovet ungefär motsvara varandra, och endast för 17 har under indelningsperioden överskott beräknats. Där detta angivits, är det för ett boställe 16 kbm, för 2 mellan 50—200, för 3 mellan 200—500, för 1 866, för 4 mellan 1 000—1 500 och endast för ett boställe (Los) högre, 5 840 kbm. Vid en del av de bostälлена, för vilka överskott beräknats från den under boställshavarens vård och bevakning stående skogen, har denne med hänsyn till sättet för boställets tillkomst eller av annan anledning, t. ex. på grund därav att boställshavaren nedlagt kostnader å bostället, tillerkänts hela behållningen av den ordinarie avkastningen, i ett fall för användning till boställets förbättring. Men i regel tillkommer honom, där bestämmelse därom meddelas, endast halva behållna avkastningen. Den andra hälften jämte avkomsten av extra avverkning ävensom avkastningen från de skogar, som ställts under skogsstatens vård och förvaltning, skulle, på sätt ovan nämnts, efter tidigare föreskrifter tillfalla prästerskapets lönerogleringsfond eller de ecklesiastiska bostälленаs skogsfond, till vilka fonder och åtskilliga belopp efter hand inbetalts. Å andra sidan hava emellertid från de ecklesiastiska bostälлена skogsfond bestritts åtskilliga omkostnader för klockarbostälлена skogsförvaltning, vilka ej av uppkommen behållning kunna ersättas.

Utöver ovanberörda 72 bostälлена, för vilkas skogar hushållningsplaner faststälts av domänstyrelsen, skulle efter lämnade uppgifter skog finnas å 119

boställen, å ett utöver husbehovet, å 30 till husbehov (9 knappt) samt å 88 otillräckligt (c:a $\frac{1}{3}$ obetydligt).

Dessutom hava en del boställen rätt till skogsfång å enskilda hemmans mark eller å prästerskapets boställen, från vilka de anses upplåtna, eller å hä-radsallmänning.»

b) Utvecklingen efter 1910 års lagstiftning angående prästerskapets avlöning.

Enligt 1910 års lagstiftning angående prästerskapets avlöning hava de i 1894 års skogsordning intagna regler i huvudsak förlorat betydelse för de prästerskapet i territoriella församlingar anslagna löneboställen. Skogs- och hagmark å dessa boställen skola ställas under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning. Behållningen, sedan bl. a. vederbörandes husbehov blivit fyllt, skall ingå till kyrkofonden, som lämnar på särskilt sätt bestämda årliga belopp av skogsförsäljningsmedel till prästerskapets avlöning i vederbörande pastorat. Kyrkofonden bestrider kostnaderna för skogsvården, däribland jämväl ersättning i viss omfattning för skogsstatens bestyr med sådana boställsskogar. Undantag härutinnan utgöra allenast boställen, vilkas avkomst skall tillgodokomma tjänstinnehavare utöver lönen. När sådant löneboställe icke lämnar så stort virkesöverskott, att därav kunna bestridas kostnader, som omförmälas i 4 mom. kungörelsen den 9 december 1910 angående grunder för ändringar i lagstiftningen om ecklesiastika boställsskogar, samt nödiga medel icke genom vederbörandes försorg tillhandahållas, har skogsstaten icke att taga befattning med de arbeten, åtgärder eller anstalter, som i avseende å dylikt boställes skog må finnas erforderliga, och må sådana kostnader ej heller gäldas av kyrkofonden.

I samband med nämnda ändringar förordnades enligt lagen om kyrkofond, att till kyrkofonden skulle överföras prästerskapets lönerogleringsfond och de ecklesiastika bostälernas skogsfond. Överföringen skulle ske från och med den 1 januari 1914, varefter det skulle åligga kyrkofonden att ansvara för samtliga de utgifter, som enligt allmän författning eller särskilda, i behörig ordning meddelade bestämmelser vid tiden för överföringen blivit anvisade till utgående från dessa tillgångar. Härvid synes man ej hava vederbörligen beaktat, att icke samtidigt med 1910 års lagstiftning någon ändring gjorts i 1894 års skogsordnings bestämmelser beträffande boställen för klockare och lärare vid de allmänna läroverken, enligt vilka bestämmelser från dessa boställen skogsmedel jämväl inlutit till prästerskapets lönerogleringsfond och de ecklesiastika bostälernas skogsfond, i följd varav även vissa förpliktelser mot sistnämnda boställen ansetts påvåla fonderna. Det synes väl ej på allvar hava ifrågasatts, att icke även efter 1910 års lagstiftning angående prästerskapets avlöning 1894 års skogsordnings bestämmelser om ecklesiastika boställen fortfarande skulle gälla beträffande själva skogsförvaltningens ordnande vid ifrågavarande boställen, men tvekan har uppkommit, om detta även skall gälla skogsavkastningens disposition och särskilt om, sedan prästerskapets lönerogleringsfond och de ecklesiastika bostälernas skogsfond ingått i kyrkofonden, skogsavkastning från boställen för klockare och lärare vid de allmänna läroverken bör ingå till sistnämnda fond, samt om skogsförvaltningskostnader för dessa boställen få bestridas från denna.

För bedömande av dessa frågor torde vara lämpligast att först lämna en redogörelse för det sätt, varpå Kungl. Maj:t efter år 1914 ställt sig till ifrågavarande spörsmål, och därvid till en början redogöra för de av Kungl. Maj:t beträffande särskilda boställen av ifrågavarande slag efter denna tid meddelade beslut om skogsavkastningens disposition.

På sätt ovan anförts, voro år 1919 skogshushållningsplaner fastställda endast

för 72 klockarboställen. Sedermera hava (se Tab. A 1) hushållningsplaner fastställt ytterligare 7 boställens skogar, och stå samtliga dessa under boställshavarens vård och bevakning. Fortfarande understiger vid flertalet klockarboställen avkastningen virkesbehovet. För 12 har uppgivits, att avkastningen och virkesbehovet ungefär motsvara varandra, och endast för 19 har under nu gällande indelningsperiod överskott beräknats. Där detta angivits, är det för ett boställe 80 kbm, för 2 mellan 100—200, för 2 mellan 200—500, för 1 900 för 4 mellan 1 000—2 000, för 2 mellan 2 000—3 000, för 2 mellan 3 000—4 000 och endast för 1 boställe (Los) högre, 5 840 kbm.

Beträffande nedannämnda boställen har efter år 1914 frågan om skogsavkastningens disposition varit föremål för särskilda beslut av Kungl. Maj:t.

1. Drängsered. Klockarbostället $\frac{1}{4}$ mantal Skogsgård nr 1.

Enligt nåd. brev den 22 september 1893 fann på ansökning av Drängsereds och Kroksereds församlingar, för vilka klockar- och organistbefattningen dittills varit gemensam, Kungl. Maj:t hinder icke möta för nämnda församlingar att inom vardera församlingen anställa särskild klockare och organist, varjämte medgavs, att klockarbostället $\frac{1}{4}$ mantal Skogsgård nr 1, då särskild klockare bleve inom vardera församlingen anställd, finge utarrenderas genom Konungens befallningshavandes och domkapitlets försorg, samt att av arrendesumman, på sätt överenskommet blivt, tre femtedelar skulle tillfalla Drängsereds församling och två femtedelar Kroksereds församling att användas såsom bidrag till klockarnas och organisternas avlöning, vilken icke finge understiga vissa angivna belopp, 150 kronor i Drängsered och 125 kronor i Kroksered. År 1916 utgjorde klockar- och organistlönen i Drängsered 250 kronor och i Kroksered 125 kronor. Arrendet utgjorde då 85 kronor, sedermera höjt till 175 kronor.

Sedan den 1 januari 1925 äro klockar- och organistbefattningarna äno gemensamma för båda församlingarna, och uppbär innehavaren, bortsett från boställets avkastning, en avlöning av 1 700 kronor, därav 1 000 kronor från Drängsered och 700 kronor från Kroksered. Från och med den 1 maj 1927 kommer bostället att övertagas av befattningshavaren själv.

Den 22 februari 1906 hade domänstyrelsen fastställt skogshushållningsplan för bostället för tiden $\frac{1}{5}$ 1905—³⁰/₄ 1925. Av planen framgick, att under perioden skulle uppstå ett virkesöverskott av 1 050 kbm.

Sedan domänstyrelsen, jämte meddelande att, enligt vad Konungens befallningshavande anmält, utarrendering av ifrågavarande boställe jämlikt 1893 års nåd. brev förestode ävensom att enligt förenämnda hushållningsplan virkesavkastningen beräknats överstiga boställets behov av skogsfång, underställt frågan om disposition av boställets utmark Kungl. Maj:ts prövning, fann Kungl. Maj:t enligt nåd. brev den 13 oktober 1916 gott dels förklara, att boställets utmark skulle, räknat från och med den 1 maj 1916, ställas under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning med rätt för arrendatorn bl. a. till för bostället behövt skogsfång enligt bestämmelse i arrendekontraktet, samt att det överskott å virkesavkastningen, som, efter det förenämnda virkesbehov blivt tillgodosett, kunde uppkomma för tiden från och med den 1 maj 1916, skulle försäljas och behållningen därav efter sedvanliga avdrag inbetalas till domkapitlet, dels ock anbefalla domkapitlet att inkomma med underd. förslag angående dispositionen av dessa medel.

Efter det Drängsereds och Kroksereds församlingar i infortrat yttrande hemställt, att behållningen skulle tillfalla församlingarna med tre femtedelar till den förra och två femtedelar till den senare, tillstyrkte domkapitlet i underd. skrivelse detta av kontraktsprosten biträdda förslag. Häri instämde Konungens befallningshavande och domänstyrelsen. Kammarkollegium däremot uttalade, att, intill dess ändrade bestämmelser kunde varda i ämnet meddelade, i

fråga om klockarboställets skogsavkastning, de i 1894 års skogsordning beträffande ecklesiastika boställen i allmänhet givna stadganden fortfarande vore att tillämpa, vid vilket förhållande och då skogen till förenämnda boställe, som icke vore av sådan natur, att därav kunde föranledas avsteg från de i nämnda stadgande innefattade vanliga reglerna om skogsavkastningens disposition för den tid, till vilken nu ifrågavarande skogsavkastning skulle hänföra sig, ställts under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning, kollegium hemställde, att de i Kungl. brevet den 13 oktober 1916 omförmälda skogsmedel från bostället måtte förklaras skola ingå till kyrkofonden. Enligt nåd. brev den 22 april 1921 fann Kungl. Maj:t emellertid gott föreskriva, att behållna skogsavkastningen vid ifrågavarande boställe skulle tillsvidare och intill dess Kungl. Maj:t annorlunda förordnade inbetalas till domkapitlet, som hade att såsom en särskild fond förvalta nämnda medel, vilka genom betryggande placering skulle göras räntebärande, och skulle ränteavkastningen läggas till fonden.

Den 10 februari 1925 har domänstyrelsen fastställt ny skogshushållningsplan, enligt vilken beräknats en väsentligen ökad skogsavverkning.

Den 26 maj 1926 hava i anledning av 1921 års nåd. brev till domkapitlet överlämnats 31 068 kronor 62 öre, utgörande behållna skogsmedel för tiden efter den 1 maj 1916. I medeltal för år hava sålunda influtit över 3 000 kronor.

2. Grimeton. Klockarbostället $\frac{3}{16}$ mantal Grimeton Per Eriksgård.

Enligt den 6 augusti 1908 fastställd skogshushållningsplan för bostället, gällande för tiden $\frac{1}{5}$ 1907— $\frac{30}{4}$ 1927, uppgick den årliga skogsavkastningen till 32.7 kbm, vilken avkastning ansågs understiga boställets behov av skogsång. Sedan emellertid genom boställshavarens sparsamhet med husbehovsvirke uppkommit ett överskott, så att under åren 1920 och 1921 virke kunnat försäljas för 1 356 kronor 10 öre, medgav Kungl. Maj:t enligt nåd. brev den 7 augusti 1925, att innehavaren av klockarbostället O. Strömberg finge uppbära vad som av ifrågavarande skogsförsäljningsmedel återstode, sedan därifrån avdragits kostnaderna för virkets utsynning och försäljning samt skogens skötsel. Enligt en den 7 september 1926 fastställd ny skogshushållningsplan, gällande för tiden $\frac{1}{5}$ 1927— $\frac{30}{4}$ 1947, har den årliga skogsavkastningen ökats till 79 kbm, vadan överskott torde kunna beräknas uppstå, men har någon bestämmelse om dispositionen av blivande behållning ej meddelats.

3. Habo. Klockarbostället $\frac{1}{8}$ mantal nr 1 Björstorp.

Enligt den 11 april 1907 för tiden $\frac{1}{5}$ 1907— $\frac{30}{4}$ 1927 fastställd skogshushållningsplan för bostället beräknades den årliga virkesavkastningen från detta av församlingen inköpta klockarboställe till 47 kbm, vilket belopp ansågs överstiga boställets virkesbehov. Sedan vid försäljning av virke medel influtit, medgav Kungl. Maj:t enligt nåd. brev den 30 juli 1915, att vederbörande boställshavare finge tillsvidare åtnjuta såväl hela den därå då uppkomna odisponerade behållningen å skogsavkastningen vid bostället som ock behållningen å medel, som för överskott å skogsavkastningen framdeles kunde inflyta genom försäljning i laga ordning, dock först sedan kostnaderna för försäljningen även som för skogens skötsel och indelning blivit guldna.

4. Harplinge. Klockarbostället $\frac{1}{4}$ mantal Harplinge Klockargård nr 2.

Genom resolution den 19 oktober 1895 fastställde domänstyrelsen plan för skogshushållningen å bostället för tiden $\frac{1}{5}$ 1895— $\frac{30}{4}$ 1915. Den årliga avverkningen beräknades till 22.9 kbm. Under tiden $\frac{1}{5}$ 1898— $\frac{30}{4}$ 1915 hade sålunda kunnat uttagas 377.4 kbm. Då endast 100 kbm uttagits, fanns enligt uppgift vid sistnämnda tid ett ej avverkat överskott å 277.4 kbm.

Ny plan fastställdes den 8 juli 1916 för tiden $\frac{1}{5}$ 1915— $\frac{30}{4}$ 1935. Den årliga skogsavkastningen beräknades till 71.9 kbm, eller för hela perioden till 1 438 kbm. Ett husbehovet överstigande virkesöverskott av 459 kbm skulle sålunda uppkomma med en beräknad nettoavkastning av 1 774 kronor 80 öre.

Uti en till Kungl. Maj:t den 26 juni 1922 inkommen skrift anhöll musikdirektören Oskar Mellander — under förmälan att han från och med den 1 maj 1898 till och med den 30 april 1918 innehaft bostället samt att det till husbehov anslagna virket under den tid bostället av honom innehafts endast obetydligt tagits i anspråk — då till hans kännedom kommit, att den åsikt dåmera gjorde sig gällande, att hela behållna skogsavkastningen vid klockarboställen borde tillerkännas boställets innehavare, att för den tid bostället av honom innehafts komma i åtnjutande av boställets hela behållna skogsavkastning jämte därå upplupna räntor. Sedermera upplyste han, att han jämväl haft utgifter för inköp av byggnadsvirke. Församlingen, med vilken kontraktsprosten instämde, hemställde, att sökanden måtte komma i åtnjutande av den andel av överskottet, som Kungl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma, med tagen hänsyn därtill att han under flera år ej begagnat sig av det utstämplade husbehovsvirket, då han haft sin bostad å annan plats. Domkapitlet och Konungens befallningshavande tillstyrkte bifall till framställningen. Domänstyrelsen tillstyrkte likaledes bifall till ansökningen i vad den avsåge tiden före den 1 maj 1915, då skogsavkastningen varit så ringa, att överskott utan sträng sparsamhet ej gärna kunnat uppkomma, men hemställde, att boställshavaren för tiden därefter borde nöjas med hälften av behållningen å boställets skogsavkastning, sedan kostnaderna för virkets försäljning samt skogens indelning och skötsel guldits, vilken förmån borde tillkomma ej blott sökanden utan tillsvidare även hans efterträdare. Kammarkollegium instämde i domänstyrelsens förslag med tillägg, att andra hälften av den efter den 1 maj 1915 uppkommande behållningen vid bostället borde tillsvidare och intill dess Kungl. Maj:t annorlunda förordnade inbetalas till domkapitlet i Göteborg för att förvaltas såsom en särskild fond och genom betryggande placering göras räntebärande, därvid räntan borde läggas till fonden. Sedan det upplysts, att någon försäljning av virke från bostället ej ägt rum förrän år 1917, då 101 kbm rotstående skog försålles för 3 620 kronor, medgav enligt nåd. brev den 16 februari 1923 Kungl. Maj:t — som ej yttrade sig över dispositionen av skogsavkastningen efter den 30 april 1918 — att sökanden finge åtnjuta hela den för tiden $\frac{1}{5}$ 1898— $\frac{30}{4}$ 1918 belöpande behållna skogsavkastningen av bostället, i anledning varav Konungens befallningshavande ägde att till sökanden ur kyrkofonden utbetala så stort belopp, som motsvarade vad av behållna skogsavkastningen för nyssnämnda tid inlevererats till kyrkofonden jämte fonden därå tillgodoförd ränta. I anledning därav hava till sökanden utbetalts 3 588 kronor 92 öre jämte 5 % ränta å beloppet med 870 kronor 31 öre för tiden från den 29 juli 1918, då försäljningsmedlen tillgodofördes fonden (se Kungl. brev den 26 oktober 1923).

En väsentligen bidragande anledning till Kungl. Maj:ts beslut synes hava varit, att behållningen huvudsakligast uppkommit genom besparing å husbehovsvirke under sökandens tjänstetid, men torde även principiella skäl därvid hava medverkat.

5. *Hova. Klockarbostället $\frac{1}{4}$ mantal Klockarbolet nr 8.*

Den 4 september 1890 fastställde domänstyrelsen för tiden $\frac{1}{5}$ 1891— $\frac{30}{4}$ 1911 skogshushållningsplan för boställets utmark, enligt vilken den årliga skogsavkastningen uppskattats till 55.63 kbm. Sedan innehavaren av bostället Olof Tidblad anhållit att utfå honom tillkommande andel av försäljningsmedlen för försålt virke från bostället, avseende nämnda hushållningsperiod, anförde kronofogden i avgivet yttrande bl. a.: Sökanden, som innehaft bostället sedan den

1 maj 1865, hade i början av sin tjänstetid vid då pågående laga skifte fått vidkännas ganska dryga kostnader för flyttning av boställets åbyggnader. För ändamålet erforderligt virke hade nämligen ej kunnat erhållas från boställets skog utan sökanden hade nödgats själv för lånade medel av omkring 3 000 kronor anskaffa virke m. m. Kronofogden ansåge därför, att sökanden, som ditills ej kommit i åtnjutande av några försäljningsmedel från bostället, borde få sig tillerkänd hela försäljningssumman efter avdrag av försäljningskostnaderna, helst sökanden, som uppnått en ålder av 80 år, befunde sig i knappa omständigheter och för övrigt genom sin hedrande vandel och tjänstgöring gjort sig förtjänt av att erhålla medlen i fråga. Efter det såväl domkapitlet och Konungens befallningshavande som ock domänstyrelsen, som underställt frågan Kungl. Maj:ts prövning, tillstyrkt, att hela behållningen av ordinarie avkastningen för tiden intill den 1 maj 1911 skulle tillerkännas boställshavaren, lämnade Kungl. Maj:t enligt nåd. brev den 16 maj 1913 därtill sitt bifall. Anledningen därtill synes huvudsakligen hava varit de av boställshavaren å bostället nedlagda kostnaderna. Den odisponerade behållningen utgjorde 2 837 kronor 91 öre.

Den 11 februari 1915 fastställde domänstyrelsen ny skogshushållningsplan för bostället för tiden $\frac{1}{5}$ 1911— $\frac{30}{4}$ 1931, därvid beräknades en årlig virkesavkastning av 116.6 kbm eller under perioden tillsammans 2 332 kbm, vilket ansetts överstiga boställets virkesbehov, och förordnade domänstyrelsen genom resolution den 27 januari 1916, att vederbörande boställshavare finge tillsvare åtnjuta hälften ej mindre av då uppkommen odisponerad behållning å ordinarie skogsavkastningen vid bostället än även å behållningen av medel, som för överskott å sådan skogsavkastning framdeles, under den tid gällande skogshushållningsplan för bostället ägde tillämpning, kunde inflyta genom försäljning i laga ordning, dock först sedan kostnaderna för försäljningen ävensom för skogens skötsel och indelning blivit guldna. I enlighet härmed utbetalades till Tidblad för tiden $\frac{1}{5}$ 1911— $\frac{30}{4}$ 1920 resp. 382 kronor 21 öre och 4 396 kronor 76 öre, under det kyrkofonden tillfördes motsvarande belopp.

Uti särskilda till Kungl. Maj:t den 4 maj 1922 ingivna ansökningar anhöll sedermera klockaren E. Löfstrand — under åberopande att till hans kännedom kommit, att den åsikt dåmera gjorde sig gällande, att innehavare av klockarboställen borde komma i åtnjutande av boställets hela behållna skogsavkastning — dels för egen del och i egenskap av ombud för övriga medarvingar av Tidblad, att arvingarna måtte för den tid bostället innehafts av Tidblad tillerkännas hela behållna skogsavkastningen därå jämte upplupna räntor, dels ock att han, som från och med den 1 maj 1921 såsom boställe innehaft hemmanet, måtte från nämnda tid, så länge bostället av honom innehades, få åtnjuta hela behållna skogsavkastningen vid detsamma. Ansökningen avstyrktes av överjägmästaren och domänstyrelsen men tillstyrktes av övriga vederbörande. Kammarkollegium framhöll i den 8 mars 1923 avgivna utlåtanden, att av förefintliga uppgifter ej framginge, att bostället inköpts av menighet eller donerats av enskild, men att, då Kungl. Maj:t under liknande förhållanden i senare tid tillerkänt innehavare av klockarboställen hela behållna skogsavkastningen, kollegium utginge från, att Kungl. Maj:t även i förevarande fall ville lämna motsvarande medgivande. Genom särskilda nåd. brev den 4 maj 1923 medgav Kungl. Maj:t, dels att Tidblads vederbörande stärbhusdelägare finge för den tid från och med den 1 maj 1911, ifrågavarande boställe innehafts av Tidblad och hans stärbhusdelägare, uppbära hela behållna skogsavkastningen vid bostället, i anledning varav Konungens befallningshavande ägde att till stärbhusdelägarna ur kyrkofonden utbetala så stort belopp, som motsvarade vad av behållna skogsavkastningsmedel vid bostället för ifrågavarande tid inlevererats till prästerskapets lönerogleringsfond och kyrkofonden jämte fonderna därå

tillgodoförd ränta, dels ock att dåvarande innehavaren av klockarbostället E. Löfstrand finge, räknat från och med den 1 maj 1921, så länge han innehade bostället, åtnjuta hela behållna skogsavkastningen vid detsamma, i anledning varav Konungens befallningshavande, därest till kyrkofonden redan inlevererats för tiden från och med den 1 maj 1921 belöpande skogsavkastningsmedel från bostället, finge till sökanden ur nämnda fond utbetala motsvarande belopp jämte fonden eventuellt å medlen tillgodoförd ränta. För tillerkännande av ökad andel av skogsavkastningen åt boställshavaren hade ej såsom år 1911 anförts några särskilda omständigheter, utan torde åtminstone huvudsakliga skälet varit det av kammarkollegium anförda.

I anledning därav utanordnades till Tidblads stärbhusdelägare från kyrkofonden 4 778 kronor 97 öre jämte i ränta 892 kronor 98 öre. Till Löfstrand hava sedermera från domänstyrelsen utbetalats 5 411 kronor 40 öre.

6. *Hällefors*, se Avd. I.

7. *Leksand. Klockarbordet* $\frac{1}{16}$ mantal.

Till detta boställe hör dels en hemskog och dels en 7 km från bostället belägen fåbodskog. Enligt en av domänstyrelsen fastställd hushållningsplan för tiden $\frac{1}{5}$ 1891— $\frac{30}{4}$ 1911 beräknades årsavverkningen till 45 kbm, därav endast 2 kbm från hemskogen. Enligt Kungl. brev den 2 november 1900 medgavs, att dåvarande boställshavaren klockaren Manfred Wallgren tillsvidade finge efter vederbörlig utsyning fritt disponera virkesavkastningen å boställets fåbodskog. Värdet av fåbodskogens avverkningsbelopp, 43 kbm, hade antagits ej överstiga kostnaden för inköp av erforderligt virke för boställets behov utöver från hemskogen erhållna 2 kbm. årligen. Ny skogshushållningsplan har fastställts för tiden $\frac{1}{5}$ 1911— $\frac{30}{4}$ 1931. Enligt denna utgör årsavverkningen från hemskogen 12 kbm och från fåbodskogen 43 kbm. I en till domänstyrelsen ingiven och av styrelsen till Kungl. Maj:t överlämnad ansökning anhöll sedermera Wallgren, att då den årliga avkastningen å boställets hemskog, vilken avkastning enligt gällande hushållningsplan finge av boställshavaren avverkas och till husbehov användas, bestode av god timmerskog, sökanden måtte tillerkännas rätt att efter vederbörlig utsyning få försälja jämväl ifrågavarande skogsavkastning för att använda försäljningsmedlen till inköp av husbehovsbränsle. Domänstyrelsen, som beräknade boställets virkesbehov, bortsett från byggnadsändamål, till 30 kbm å 4 kronor å rot och förty ansåg, att värdet av den årliga avverkningen (320 kronor) avsevärt överstege kostnaden för inköp av virke, även om boställshavaren hade någon byggnadsskyldighet, hemställde, med åberopande jämväl därav att skogsskötseln med 1900 års dispositionsbestämmelse måste bekostas av kyrkofonden, att Kungl. Maj:t, med upphävande av nämnda dispositionsbestämmelse, måtte förordna, att boställshavaren finge tillsvidade under den tid gällande indelningsplan tillämpades få utbyta sin rätt till virke in natura från boställsskogen för annat än byggnadsbehov mot ett kontant belopp av 120 kronor om året att utgå av försäljningsmedel från bostället, som inflöte genom försäljning av uppkommande virkesöverskott, samt att boställshavaren måtte tillerkännas hälften av därefter å dessa medel uppkommande behållning, efter avdrag av sedvanliga kostnader. Sedan emellertid kammarkollegium meddelat, att boställets virkesbehov av domänstyrelsen tidigare beräknats till 61 kbm årligen, medgav Kungl. Maj:t enligt nåd. brev den 25 maj 1917, att sökanden finge under den tid nu gällande skogshushållningsplan för bostället tillämpades efter vederbörlig utsyning fritt disponera virkesavkastningen jämväl å boställets hemskog.

8. *Los*, se Avd. I.

9. *Loshult. Klockarbostället $\frac{1}{8}$ mantal Loshult.*

Den 28 november 1894 fastställde domänstyrelsen plan för skogshushållningen å bostället för tiden $\frac{1}{5}$ 1893— $\frac{30}{4}$ 1913. Därvid beräknades en årlig avverkning av 28 kbm. Skogen skulle stå under boställshavarens vård och förvaltning. Den 25 maj 1898 förordnade domänstyrelsen på därom gjord framställning, att boställets innehavare jämlikt § 20 i skogsordningen skulle äga rätt att åtnjuta hälften ej mindre av då uppkommen odisponerad behållning å ordinarie skogsavkastningen vid bostället än även, under den tid gällande skogshushållningsplan ägde tillämpning, av behållningen å medel, som för överskott å sådan skogsavkastning framdeles komme att inflyta genom försäljning i laga ordning. Ny plan fastställdes av domänstyrelsen den 26 februari 1914 att gälla $\frac{1}{5}$ 1913— $\frac{30}{4}$ 1933. Enligt denna plan beräknades en årlig skogsavverkning av 48.95 kbm och föreskrevs därvid, att behållningen av eventuellt blivande överskott av virkesavkastningen tillsvidare under den tid för Loshults pastorat gällande lönereglering ägde tillämpning (skulle rätteligen vara intill den 1 maj 1933), dock endast så länge skogen stode under indelningshavarens vård, skulle disponeras, på sätt föreskrivits i domänstyrelsens resolution den 25 maj 1898.

Till boställshavaren hava i enlighet härmed för tiden $\frac{1}{5}$ 1881— $\frac{30}{4}$ 1919 utbetalts 3 862 kronor 96 öre.

Sedan kantor Per Wiberg, som innehaft bostället från år 1866, avlidit den 12 februari 1922, anhöll hos Kungl. Maj:t Axel Wiberg för egen del och i uppgiven egenskap av ombud för övriga medarvingar, att, då till deras känedom kommit, att dåmera den åsikt gjorde sig gällande, att innehavare av klockarboställe borde komma i åtnjutande av boställets hela behållna skogsavkastning, arvingarna måtte tillerkännas hela behållna skogsavkastningen vid bostället jämte å densamma upplupna räntor under den tid Wiberg innehaft densamma. Den 13 januari 1923 beviljade Kungl. Maj:t Per Wibergs änka ett extra nådår vid den av hennes man innehavda befattningen. Ansökningen tillstyrktes av samtliga vederbörande med undantag av kammarkollegium, av domänstyrelsen med tillägg att motsvarande förmån efter sedvanliga avdrag även borde tillerkännas den, som efter Wiberg komme att innehava bostället. Domkapitlet, som hållit före, att behållen skogsavkastning från klockarbostället ej borde tillföras prästerskapets löneregleringsfond eller kyrkofonden, hade särskilt åberopat, att stärbhuset, enligt vad upplyst blivit, befunde sig i små förhållanden. Kammarkollegium anförde, att vid verkställd undersökning icke framkommit någon omständighet till antagande att bostället av menighet inköpts eller av enskild för ändamålet donerats. I ärendet hade ej heller i övrigt ådagalagts några förhållanden, som kunde berättiga boställshavaren till större andel av den behållna skogsavkastningen från bostället än den hälft, som jämlikt § 20 i 1894 års skogsordning redan tillfallit honom, och hemställde kammarkollegium för den skull, under åberopande av Kungl. Maj:ts beslut beträffande Drängsereds klockarboställe, att Kungl. Maj:t täcktes, med avslag å ansökningen, förordna, att behållna skogsavkastningen från ifrågavarande boställe skulle tillsvidare för tiden från och med den 1 maj 1919 under innevarande skogshushållningsperiod sålunda disponeras, att vederbörande boställshavare erhöle hälften av den ordinarie avkastningen, samt att avkastningen i övrigt skulle inbetalas till domkapitlet för att såsom en särskild fond förvaltas och genom betryggande placering göras räntebärande. Enligt nåd. brev den 26 januari 1923 medgav Kungl. Maj:t emellertid, utan att yttra sig, huru det skulle förhållas för framtiden, att Wibergs vederbörande stärbhusdelägare finge för tiden från och med den 1 maj 1919 till och med den 30 april 1922 samt änkan Wiberg tillsvidare för tiden från och med den 1 maj 1922 till och med den

30 april 1924 åtnjuta hela behållna skogsavkastningen vid ifrågavarande boställe, med rätt för stärbhusdelägarna att ur kyrkofonden utbekomma ersättning med så stort belopp, som motsvarade vad av behållna skogsavkastningen vid ifrågavarande boställe för den tid intill den 1 maj 1919 Wiberg innehaft detsamma inlevererats till prästerskapets lönerogleringsfond och kyrkofonden jämte därå nämnda fonder tillgodoförd ränta. I anledning härav hava till dem utbetalts tillsammans i kapital 3 862 kronor 96 öre samt i ränta 960 kronor 38 öre. I vad mån stärbhusets dåliga ställning inverkat på Kungl. Maj:ts beslut framgår ej, men torde till grund för detsamma väsentligen hava legat en ändrad uppfattning hos Kungl. Maj:t om disposition av skogsavkastning å klockarboställen.

10. *Mora*. Se Avd. I.

11. *Nederluleå*. $\frac{1}{8}$ mantal *Gamla staden nr 4*.

Den 1 oktober 1912 fastställdes för tiden $\frac{1}{5}$ 1909— $\frac{30}{4}$ 1929 plan för skogshushållningen å boställets skog, som utgjordes av två skiften, hemskitet och det flera mil från boställshavarens hemvist belägna Junköskiftet, därvid det årliga avverkningsbeloppet bestämdes till 45 kbm, ungefärligen motsvarande boställets virkesbehov, och medgav Kungl. Maj:t, sedan år 1913 utsyning av besparat husbehovsvirke skett från Junköskiftet, enligt nåd. brev den 6 augusti 1915, att vederbörande boställshavare finge under tiden för gällande hushållningsplan efter utsyning av vederbörande skogstjänsteman fritt disponera husbehovsavkastningen från Junkö skogsskifte. I ärendet hade upplysts, att virke ej utan ekonomisk förlust kunde transporteras från detta skifte till klockarbostaden samt att klockaren tidigare, med stöd av ett Kungl. brev den 7 oktober 1881, försålt husbehovsvirke från detta skifte och inköpt bränsle.

12. *Ora*, se Avd. I.

13. *Osby*. *Klockarbostället* $\frac{1}{4}$ mantal *nr 2 Osby*.

Den 29 juni 1895 fastställde domänstyrelsen hushållningsplan för skogen till klockarbostället i Osby att gälla intill den 1 maj 1913. Den årliga virkesavkastningen utgjorde 45.5 kbm, vilken under vanliga förhållanden ansågs motsvara boställets husbehov.

Ny plan fastställdes den 4 december 1913 för tiden $\frac{1}{5}$ 1913— $\frac{30}{4}$ 1933. Enligt denna har något överskott utöver husbehovet ej beräknats.

Enligt nåd. brev den 24 mars 1916 medgav Kungl. Maj:t, att dåvarande klockaren A. Blennow, som den 1 maj 1900 tillträtt klockarbeställningen, finge av uppkomna försäljningsmedel för 374.1 kbm rotstående virke, sedan avdrag skett för kostnaderna för försäljningen samt skogens indelning och skötsel, utbekomma dels vad som belöpte på 182 kbm rotstående virke, utgörande en boställets husbehov motsvarande årsavkastning åren 1909—1913 av 45.5 kbm, som ej av honom tagits i anspråk, samt därjämte, då skogen stått under boställshavarens bevakning och skötsel, hälften av de återstående försäljningsmedlen. Beträffande den andra hälftens disposition skulle domkapitlet inkomma med underd. förslag. Sedan sådant avgivits, tillerkändes Blennow enligt Kungl. brev den 12 december 1919 jämväl sistnämnda hälft. Det hade upplysts, att behållningen uppkommit successivt under tiden $\frac{1}{5}$ 1903— $\frac{30}{4}$ 1913 genom att husbehovsvirke ej uttagits, då boställshavaren bott i förhyrd lägenhet och inköpt virke för reparation av bostället. Hela försäljningssumman utgjorde 3 202 kronor jämte ränta 6 kronor 37 öre eller efter avdrag av kostnaderna 2 836 kronor 78 öre (enligt domänstyrelsen 2 791 kronor 4 öre).

14. *Rättvik*, se Avd. I.

15. *Stora Skedvi. $\frac{5}{16}$ mantal nr 1 Klockarbostället.*

Utmarken till klockarbostället är fördelad å hemskogsskifte och utskogsskifte, det senare beläget på ett avstånd av omkring 20 km från bostället. Hemskogsskiftet om c:a 0.46 hr är icke indelat till ordnad skogshushållning. Virkesavkastningen å utskogsskiftet uppgår enligt den för tiden $\frac{1}{5}$ 1913— $\frac{30}{4}$ 1933 fastställda skogshushållningsplanen av den 2 maj 1917 till 13.5 kbm årligen, vilken avkastning icke ansetts tillräcklig för tillgodoseende av boställshavarens virkesbehov, även om denne kunde erhålla något virke från hemskogsskiftet. Då på grund av utskogsskiftets avlägsna belägenhet det ur ekonomisk synpunkt vore olämpligt att därifrån föra virke till bostället samt sagda skiftes virkesavkastning till stor del utgjordes av timmerdugligt virke, som helst icke borde apteras för bränsleändamål, och det sålunda från alla synpunkter vore mera ändamålsenligt, att boställshavaren inköpte erforderligt husbehovsvirke från annat håll och att utskogsskiftets virkesavkastning i stället försålles, vilket borde ske ej, på sätt boställshavaren yrkat, av denne utan genom skogsstatens försorg, gjorde domänstyrelsen uti skrivelse den 2 maj 1917 framställning i ämnet hos Kungl. Maj:t. Efter det vederbörande blivit hörda, därvid boställshavaren vidhållit sitt yrkande om fri disposition till det utstämplade virket, mot erläggande av å skogen belöpande omkostnader, medgav Kungl. Maj:t enligt nåd. brev den 22 februari 1918 i huvudsaklig överensstämmelse med domänstyrelsens förslag, att skogsavkastningen vid ifrågavarande boställes utskogsskifte finge under innevarande skogsindelingsperiod, i den mån densamma icke användes till boställets husbehov, försäljas genom skogsstatens försorg, med rätt för boställshavaren att åtnjuta hela behållningen därav, efter avdrag av kostnaderna för virkets försäljning, vederbörlig andel av skogsindelingskostnaden samt kostnaderna för skogens skötsel och vård.

16. *Säters stad. $\frac{1}{3}$ av tomten nr 12 med därtill enligt privilegierna hörande skogsmark.*

Den 30 december 1916 fastställde domänstyrelsen plan för skogshushållningen i ifrågavarande boställes skogsmark för tiden $\frac{1}{5}$ 1906— $\frac{30}{4}$ 1926, därvid den årliga skogsavkastningen, utom viss mindre extra avverkning, uppskattades till 13 kbm, vilken ansetts erforderlig för boställets husbehov. Därefter anhöll innehavaren av ifrågavarande boställe C. Chronvall, att hela den behållna avkastningen av skogen måtte tillfalla honom i egenskap av boställshavare. Till stöd härför anfördes, att sökanden allt sedan sitt tillträde av tjänsten den 1 maj 1906 icke till vedbrand använt något av skogen, utan i stället inköpt ved till gårdens behov. Enligt nåd. brev den 12 september 1919 medgav Kungl. Maj:t i enlighet med vad samtliga vederbörande tillstyrkt, att vad av ifrågavarande boställes ordinarie skogsavkastning icke användes för boställets behov finge, under den tid gällande hushållningsplan ägde tillämpning, i vederbörlig ordning försäljas och behållningen därav, sedan kostnaderna för virkets försäljning ävensom skogens indelning och skötsel blivit guldna, tilldelas boställshavaren. Medgivandet grundades utslutande därpå, att virkesöverskott ej beräknats och att boställshavaren ej tagit i anspråk skogen för husbehov.

17. *Torup. Klockarbostället $\frac{1}{6}$ mantal Djäknebol nr 1.*

Den 1 maj 1909 fastställde domänstyrelsen skogshushållningsplan för ifrågavarande boställe att gälla för tiden $\frac{1}{5}$ 1907— $\frac{30}{4}$ 1927. Enligt denna skulle skogen stå under boställshavarens skötsel och vård. Virkesavkastningen under perioden beräknades uppgå till 1 269 kbm och boställets virkesbehov till 969 kbm. Under sagda tid skulle uppstå ett överskott av 747 kbm timmer-

virke och en brist av 447 kbm vedvirke. Då det ansågs ur såväl boställshavarens som boställets synpunkt vara uppenbar misshushållning att upphugga timmerdugligt virke till ved, medgav Kungl. Maj:t enligt nåd. brev den 15 december 1911, att vad av boställets skogsavkastning av timmer ej användes för dettas behov av dylikt virke finge i vederbörlig ordning försäljas och därvid inflytande försäljningsmedel tillsvidare under skogsindelningsperioden sålunda disponeras, att, sedan kostnaderna för försäljningen därav gottgjorts, ersättning skulle tilldelas boställshavaren för värdet på rot av det virke, som av den för boställets behov beräknade kvantiteten besparats, samt att vad som av behållningen därefter kunde återstå finge, sedan kostnaderna för skogens skötsel och indelning guldits, lika fördelas mellan boställshavaren och prästerskapets löne-regleringsfond.

Uti en den 4 mars 1922 till Kungl. Maj:t inkommen skrift anhöll kantor L. E. Andrén — med bifogande av en den 17 mars 1919 upprättad redovisningsräkning angående försäljningsmedel för ordinarie avkastning för bostället för tiden 1907—1917, utvisande att dessa uppgått till 6 100 kronor samt att, sedan därifrån avräknats kostnader för skogsindelning och ersättning till statsverket med tillhopa 39 kronor 46 öre, återstående beloppet lika fördelats mellan honom och kyrkofonden med 3 030 kronor 27 öre till vardera — att då till hans kännedom kommit, att dåmera den åsikt gjorde sig gällande, att hela behållna skogsavkastningen vid klockarboställen borde komma boställshavare till del, Kungl. Maj:t täcktes förklara honom berättigad uppbära det till kyrkofonden inlevererade beloppet, 3 030 kronor 27 öre jämte ränta därpå efter 5 % under den tid han därav varit i mistning, samt att han måtte förklaras berättigad att, under den tid bostället fortfarande av honom innehades, åtnjuta hela behållna skogsavkastningen därifrån. Till ytterligare stöd härför åberopade han, att han av sin knappa lön, som, bostället oberäknat, med dyrtidstillägg uppginge till endast 900 kronor, måst, sedan han den 1 maj 1896 tillträtt bostället, vidkännas stora utgifter för underhåll av dess hus, vilka utgifter åsamkat honom stora skulder.

Ansöknigen tillstyrktes av församlingen, kontraktsprosten, landsfiskalen, jägmästaren, domkapitlet och Konungens befallningshavande. Jägmästaren åberopade därvid, att blivande inkomst av skogsförsäljningsmedel icke torde uppgå till så stora belopp, som uppnåddes under de höga virkeskonjunkturerna år 1917. Domänstyrelsen och kammarkollegium avgåvo däremot avstyrkande utlåtanden. Domänstyrelsen åberopade, att bostället vore av krononatur och att någon särskild anledning att vid bestämmande av den boställshavaren tillkommande andelen av boställets skogsavkastning tillämpa annan grund än den, som angivits i § 20 1 st. av 1894 års skogsordning, ej föreläge. Kammarkollegium framhöll, att icke vare sig utredningen i ärendet eller vad eljest däri förekommit ådagalagt, att bostället blivit av menighet inköpt eller av enskild för ändamålet donerat, att väl vid olika tillfällen under senare år ifrågasatts, huruvida i anseende till de särskilda bestämmelser, som meddelats beträffande kyrkofondens disposition för prästerskapets avlöning, skogsavkastning från klockarboställen fortfarande borde ingå till nämnda fond, men att några allmänna föreskrifter härom ej givits samt att i ärendet antydda förhållande icke syntes kunna giva anledning till att boställshavare tillerkändes större andel i den behållna skogsavkastningen än som eljest på grund av stadgandena i 1894 års skogsordning må tillkomma honom och som för ifrågavarande boställe fixerats genom 1911 års nåd. brev. I ärendet hade ej heller ådagalagts, att några omständigheter i övrigt inträffat, som kunde berättiga boställshavaren att emot redan meddelade föreskrifter erhålla mera än hälften av behållna skogsavkastningen.

Enligt nåd. brev den 26 januari 1923 medgav Kungl. Maj:t emellertid, att

sökanden finge tillsviare från och med den 1 maj 1917, så länge han innehade bostället, åtnjuta hela behållna skogsavkastningen av detsamma, och förklarade Kungl. Maj:t tillika sökanden berättigad att ur kyrkofonden åtnjuta ersättning med så stort belopp, som motsvarade vad av behållna skogsavkastningen vid bostället för tiden $\frac{1}{5}$ 1907— $\frac{30}{4}$ 1917 inlevererats till prästerskapets lönerregleringsfond och kyrkofonden jämte nämnda fonder därå tillgodoförd ränta. I anledning därav hava till sökanden utbetalts 3 030 kronor 27 öre samt ränta därå efter 5 % från och med den 11 september 1919 — då det för kyrkofonden den 17 därförutgången mars å domänstyrelsens räkning insatta belopp från styrelsen levererades till statskontoret — med 555 kronor 56 öre (jfr Kungl. brev den 12 oktober 1923). Utöver vad som anförts om klockarens ringa lön och de omkostnader, han haft för boställets hus, synas några särskilda omständigheter ej hava förekommit, som kunnat föranleda avvikelse från förut tillämpade grunder för disposition av skogsavkastning från klockarboställen. Beslutet, i vad angår framdeles inflytande skogsmedel, gäller emellertid endast tillsviare.

Enligt den 7 oktober 1926 fastställd ny skogshushållningsplan för tiden $\frac{1}{5}$ 1927— $\frac{30}{4}$ 1947 har beräknats en väsentligen ökad skogsavkastning (per år 118 kbm eller för hela perioden 2 360 kbm).

År 1926 hava ytterligare i skogsmedel till domänstyrelsen influtit 2 510 kronor, som ännu ej redovisats.

18. *Visseltofta. Klockarbostället $\frac{1}{8}$ mantal Visseltofta nr 2.*

Den 5 januari 1911 fastställde domänstyrelsen plan för skogshushållningen å ifrågavarande boställe för tiden $\frac{1}{5}$ 1910— $\frac{30}{4}$ 1930. Enligt planen hade den årliga virkesavkastningen uppskattats till 10 kbm, vilket ansetts understiga boställets virkesbehov, 34.5 kbm.

Sedan en besparad virkesmängd om 50 kbm försålts till innehavaren av bostället klockaren Carl J. Carleman, anhöll denne i en till domänstyrelsen ställd, av styrelsen till Kungl. Maj:t överlämnad ansökning av den 18 december 1917 att bliva tillerkänd dispositionsrätten till virkespartiet mot skyldighet att ersätta endast kostnaderna för virkets utstämpling och försäljning, därvid han åberopade de avsevärda uppföringar han haft för anskaffande av bristande husbehovsvirke. Ansökningen tillstyrktes av domänstyrelsen under vitsordande, att den besparing av virke, som uppstått, möjliggjorts därigenom, att boställshavaren i stället för att avverka den grova barrskogen till ved inköpt en del ved ävensom annat virke. Sedan Carleman i en till domänstyrelsen den 20 november 1918 inkommen skrift förnyat sin anhållan, underställde styrelsen frågan om disposition av skogsavkastningen vid ifrågavarande boställe Kungl. Maj:ts prövning och hemställde därvid, att Kungl. Maj:t måtte förordna, att vederbörande boställshavare tillsviare skulle äga åtnjuta hälften ej mindre av då uppkommen behållning å boställets ordinarie skogsavkastning, vilken behållning beräknades till 1 484 kronor 79 öre, än även av behållningen av framdeles möjligen uppkommande överskott av sådan avkastning samt att den andra hälften tillsviare skulle tillföras kyrkofonden. Enligt nåd. brev den 17 oktober 1919 föreskrev emellertid Kungl. Maj:t, som fann domänstyrelsens hemställan, i vad anginge dispositionen av framdeles möjligen uppstående behållning av skogsavkastningen vid bostället, icke föranleda något Kungl. Maj:ts yttrande, i enlighet med vad flertalet myndigheter tillstyrkt, att sökanden skulle äga uppbära köpeskillingen för det försålda, besparade virket med avdrag av stämplings- och försäljningskostnaderna. Domkapitlet hade i sitt utlåtande uttalat, att det ej ansåge domänstyrelsens förslag om tillförande åt kyrkofonden av skogsförsäljningsmedel från ett klockarboställe äga stöd i gäl-

lande författningar. I anledning av nämnda Kungl. brev utanordnades till sökanden av köpeskillingen, 1 520 kronor, ett belopp av 1 509 kronor 85 öre.

Enligt nåd. brev den 18 augusti 1922 lämnades av Kungl. Maj:t motsvarande medgivande beträffande ett belopp om 150 kronor, som influtit vid försäljning av virkesöverskott om 10 kbm å ordinarie avverkningen vid bostället för tiden $\frac{1}{5}$ 1917— $\frac{30}{4}$ 1920.

Dessa medgivanden grundade sig uteslutande därpå, att behållning uppstått på grund av sparsamhet från boställshavarens sida med husbehovsvirke.

Av de sålunda lämnade redogörelserna framgår, att då, efter det kyrkofonden bildats, fråga hos Kungl. Maj:t uppstått om disposition av skogsavkastning från klockarboställen, vilken eljest skolat ingå till prästerskapets lönerregleringsfond eller de ecklesiastiska boställenas skogsfond, Kungl. Maj:t till en början i tveksamma fall slagit in på den vägen, att föreskrift lämnades, att inkomst av sådan skogsavkastning i stället skulle inbetalas till vederbörande domkapitel, som skulle hava att inkomma med underd. förslag angående dispositionen av sålunda inflytande medel. Så skedde genom Kungl. brev den 2 juli 1915 angående klockarbostället i Los, Kungl. brev den 24 mars 1916 angående klockarbostället i Osby, Kungl. brev den 13 oktober 1916 beträffande klockarbostället i Drängsereds och Kroksereds församlingars pastorat samt Kungl. brev den 31 januari 1919 i avseende å klockarbostället i Orsa. Beträffande samtliga dessa boställen hava sådana förslag avgivits av vederbörande domkapitel. I fråga om Los och Orsa äro dessa förslag fortfarande beroende på prövning av Kungl. Maj:t. De från klockarbostället i Osby influtna medlen hava tillerkänts vederbörande boställshavare, emedan de uppkommit genom besparing i husbehovsvirke. Vad angår klockarbostället i Drängsered och Kroksered, har Kungl. Maj:t enligt nåd. brev den 22 april 1921 förnyat sitt tidigare beslut, att behållna skogsavkastningen vid bostället skall, tillsvidare och intill dess Kungl. Maj:t annorlunda förordnar, inbetalas till domkapitlet, som har att såsom särskild fond förvalta nämnda medel, vilka genom betryggande placering skola göras räntebärande, varvid räntavkastningen skall läggas till fonden, och häri har sedermera ej gjorts någon ändring.

I flertalet fall har Kungl. Maj:t emellertid, utan att tillgripa sådan åtgärd, omedelbart upptagit till prövning frågan om medlens disposition, därvid desamma i regel tillerkänts boställshavaren.

I en del av dessa fall — därvid bortses från de fall, då det endast varit fråga att giva boställshavaren fri disposition över virkesöverskott, som eljest skolat tillfalla honom in natura för husbehov (Leksand, Nederluleå), eller om försäljning av för husbehov avsett virke, som lämpligare ansetts bära användas för andra ändamål (Stora Skedvi) — har till stöd därför huvudsakligen åberopats särskilda skäl, vilka, liksom det beträffande klockarbostället i Osby ovan anförda, varit av beskaffenhet att på grund därav Kungl. Maj:t även före kyrkofondens tillkomst kunnat tillerkänna boställshavaren större andel i skogsavkastningen än den vanliga, såsom sättet för boställets tillkomst (Habo), å bostället nedlagda kostnader (Hova, Kungl. brev den 16 maj 1913) eller att skogsmedel influtit på grund av sparsamhet från boställshavarens sida med husbehovsvirke (klockarboställena i Grimeton, Sätters stad, Visseltofta och delvis Harplinge).

I andra fall åter synes åtminstone huvudsakliga anledningen därtill hava varit att söka i, att den uppfattning hos Kungl. Maj:t börjat göra sig gällande, att innehavare av klockarboställen vore berättigade uppbära hela behållna skogsavkastningen från dessa boställen och att detta kunde givas tillämpning även för tiden före kyrkofondens tillkomst.

Ovisst är, om, på sätt gjorts gällande, en sådan uppfattning legat till grund redan för Kungl. brevet den 9 december 1921, varigenom innehavaren av klockarbostället i Rättvik för tiden från och med den 1 maj 1918, då utskogen ställdes under skogsstatens omedelbara vård, tillerkändes rätt uppbära den bostället tillkommande andelen i behållna skogsavkastningen från nämnda utskog, vilket medgivande tolkats så, att han skulle erhålla ej endast, på sätt myndigheterna tillstyrkt, halva utan hela behållna skogsavkastningen. Anledningen till Kungl. Maj:ts beslut, om det sålunda rätt tolkats, framgår nämligen ej av handlingarna. En väsentlig anledning till Kungl. Maj:ts beslut kan i varje fall hava varit, att skogen ställts under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning allenast emedan den låg oskiftad tillsammans med skog, som enligt de nya prästlöneregleringslagarna skulle stå under sådan förvaltning.

Men från och med år 1923 träder ovannämnda uppfattning tydligare fram i en del beslut, för vilka den sålunda ändrade uppfattningen synes hava varit åtminstone den huvudsakliga anledningen. Enligt Kungl. brev den 26 januari 1923 förklarades innehavaren av Rättviks klockarboställe berättigad utbetomma ersättning ur kyrkofonden med så stort belopp, som svarade mot vad av den bostället tillkommande andelen i behållna, för den tid, varunder han innehåft bostället, belöpande skogsavkastningen från utskogen inlevererats till kyrkofonden jämte den sagda fond därå tillgodoförda ränta. Möjligen har dock därvid även inverkat vad i reservation hos kammarkollegium anförts om boställets tillkomst, varom vid det förra beslutet av den 9 december 1921 ej förelagat utredning. — Enligt Kungl. brev av samma dag angående klockarbostället i Loshult tillerkändes förutvarande klockarens stärbhusdelägare och nådårsberättigade hela behållna skogsavkastningen från bostället med ränta. Möjligen har dock även stärbhusets dåliga ställning inverkat. — Enligt Kungl. brev jämväl av samma dag angående klockarbostället i Torup tillerkändes boställshavaren behållna skogsavkastningen såväl med ränta för förflutna tiden som ock *tillsvidare*, så länge han innehade bostället. Möjligen hava dock klockarens ringa lön och de omkostnader, han uppgivits hava nedlagt å bostället, även inverkat. — Enligt särskilda Kungl. brev den 4 maj 1923 angående klockarbostället i Hova tillerkändes dels förutvarande klockarens stärbhusdelägare hela behållningen å skogsavkastningen intill den 1 maj 1921 med ränta, dels ock nuvarande klockaren hela behållna skogsavkastningen från och med den 1 maj 1921, så länge han innehar bostället. — Sannolikt har en ändrad uppfattning hos Kungl. Maj:t väsentligen inverkat även i fråga om dispositionen av skogsavkastningen från klockarbostället i Harplinge (se ovan).

Huru hava nu myndigheterna, särskilt kammarkollegium, ställt sig till denna ändrade uppfattning?

Redan i ett underd. utlåtande den 7 maj 1917 framhöll kammarkollegium, hurusom förarbetena såväl till 1866 års skogsordning som till bestämmelserna i nåd. brevet till skogsstyrelsen den 31 mars 1876 angående förvaltningen av virke från boställsskogar, vilket icke tillhörde dessas ordinarie avkastning, icke gäve anledning till annat antagande än, att behållen skogsavkastning från bl. a. klockarboställen skulle tillföras prästerskapets allmänna avlöningstillgångar, resp. de ecklesiastiska boställes skogsfond. Den omständigheten att 1910 års lagstiftning med tystnad förbigått spörsmålet om disposition av skogsavkastningen från dessa boställen, vilka ej varit anslagna åt det territoriella prästerskapet, torde icke kunna tilläggas den betydelse, att med avseende å dessa någon ändring ägt rum av därförut gällande grunder. Det vore efter kollegii mening olämpligt rubba dessa grunder, så länge från kyrkofonden alltjämt bestredes omkostnader för klockarboställes skogsförvaltning, omkostnader, vilka för övrigt, enligt vad kollegium inhämtat, avsevärt torde hava överstigit de relativt obetydliga belopp, som tillförts samma fond av överskotts-

medel från klockarboställen. Att en disposition av skogsavkastningen vid ett av kronan upplåtet klockarboställe, som stode i strid med berörda, såvitt kollegium kunde finna, alltjämt bestående grunder, i varje fall skulle påkalla medverkan av såväl riksdag som kyrkomöte, syntes kollegium självfallet. Den sålunda uttalade uppfattningen vidhöll kollegium även tiden därefter, under framhållande i allmänhet, att kollegium icke hade kännedom om de grunder, som skulle stödja åsikten att innehavare av klockarboställen skulle hava genom skogsordningarna eller eljest tillagts en vidsträcktare rätt till skogsavkastningen vid sina boställen än det territoriella prästerskapet. I ett fall (Los) påpekade kollegium särskilt, att, även om den åsikt dåmera verkligen omfattades på auktoritativt håll, att hela behållningen från klockarboställens skog borde tillkomma boställets innehavare, vilket kollegium ville bestrida, dock då för denna åsikt kollegium veterligt ej kunde åberopas några positiva författningsbestämmelser utan endast en från forna tiders åskådning avvikande uppfattning, huru en lagstiftning på området efter nutida uppfattning syntes böra läggas, densamma icke kunde grunda ett anspråk på att Kungl. Maj:t förut meddelade klara och på dåtida praxis vilande beslut nu skulle av Kungl. Maj:t ryggas. Endast i två fall (Rättvik och Hova) har kollegium sedermera tillstyrkt ansökningar av förevarande art, under åberopande att kollegii tidigare uttalade uppfattning rörande de grunder, som må anses gälla beträffande disposition av skogsavkastningen vid klockarboställen, torde hava blivit av Kungl. Maj:t genom under senare tid i liknande ärenden träffade avgöranden underkänd, men synes kollegii huvudsakligen i det ena av dessa fall (Rättvik) dock hava varit, att ett bifall allenast innebure en av Kungl. Maj:t avsedd tillämpning av tidigare beträffande samma boställe meddelade beslut.

Mot en allmän tillämpning beträffande klockarboställen av en sålunda ändrad uppfattning angående skogsavkastningens disposition har, på sätt ovan erinrats, särskilt framhållits de svårigheter, som skulle uppkomma att erhålla medel för bestridande av vissa skogsförvaltningsutgifter för dessa boställen, och torde därför redogörelse böra lämnas, huru med dylika utgifter i senare tid förfarits.

Sedan kyrkofonden bildats, har domänstyrelsen varje år till Kungl. Maj:t inkommit med förslag till förvaltningsåtgärder, avsedda att under året företagas å sådana skogar till boställen för klockare och lärare vid de allmänna läroverken, vilka beräknats icke lämna virkesöverskott utöver husbehovet, med anhållan att erforderligt belopp härför måtte ställas till styrelsens disposition. Med anledning av det förslag, domänstyrelsen i detta syfte avgav för år 1915, anförde i gemensamt underd. utlåtande av den 20 januari 1915 kammarkollegium och statskontoret: Ifrågavarande fastigheter vore icke att hänföra till de löneboställen, varom förmåles i 6 § 3 mom. av lagen om kyrkofond den 9 december 1910, och skulle således icke på grund av stadgandena i nyssberörda paragraf kyrkofonden vidkännas de kostnader, vilka i den föreliggande framställningen avsåges. Emellertid hade kostnaderna för skogsförvaltningsåtgärder å sådana skogar intill år 1914 i vissa fall blivit bestridda med medel från de ecklesiastiska boställenas skogsfond, liksom å andra sidan skogsmedel från dylika skogar i vissa fall tillgodokommit skogsfonden och prästerskapets lönerogleringsfond, numera kyrkofonden. Jämlikt 5 § i ovan åberopade lag finge det förty anses tillkomma kyrkofonden — till vilken från och med den 1 januari 1914 skolat överföras de ecklesiastiska boställenas skogsfond med skyldighet för kyrkofonden att därefter svara för samtliga de utgifter, vilka enligt allmän uppfattning eller särskilda i behörig ordning meddelade bestämmelser vid tiden för överföringen redan blivit anvisade till utgående från de ecklesiastiska boställenas skogsfonds tillgångar — att från och med den 1 januari 1914 och intill dess annorlunda bleve förordnat svara för skogsförvaltningskostnaderna

å ifrågavarande hemman och boställen i samma omfattning, som dittills tillkommit skogsfonden. Då det emellertid måste anses önskvärt, att kyrkofonden befriades från nämnda för dess uppgift främmande skyldighet, något som givetvis förutsatte, att fondens rätt till avkomst från skogar av ifrågavarande slag tillika upphörde, hemställde ämbetsverken, huruvida icke Kungl. Maj:t skulle finna skäl uppdraga åt vederbörande myndighet att därutinnan uppgöra och till Kungl. Maj:t inkomma med utredning och förslag. Utan att i ärendet vidtaga särskilda åtgärder anbefalldes Kungl. Maj:t enligt nåd, brev den 26 mars 1915, med godkännande av det ingivna förslaget till förvaltningsåtgärder, statskontoret att, i den mån inflytande skogsmedel vid de särskilda boställena av domänstyrelsen prövades icke lämna tillgång till bestridande av ifrågavarande utgifter, till styrelsen förskottsvis utbetala det för ändamålet därutöver erforderliga belopp, med åläggande för statskontoret att efter årets utgång hos Kungl. Maj:t anmäla vad av statskontoret blivit för berörda ändamål förskjutet, och lämnades, likaledes efter tillstyrkande av myndigheterna, motsvarande medgivanden för åren 1916—1923.

I underd. utlåtande den 24 januari 1924, med anledning av liknande förslag från domänstyrelsens sida för år 1924, intog kammarkollegium en delvis annan ställning. Kollegium anförde därvid, att kollegium tidigare icke haft något att erinra mot att kostnader, som i domänstyrelsens framställning avsåges, bestredes med anlitande av kyrkofondens medel. Detta hade grundat sig på den, även genom långvarig, av Kungl. Maj:t tillämpad praxis bestyrkta uppfattningen, att skogsordningarnas bestämmelser angående förvaltningen av skogarna vid ecklesiastika boställen och om boställshavares rätt till avkomst därifrån vore gällande även för skogarna vid boställen för klockare och lärare vid de allmänna läroverken. Endast under den sålunda angivna förutsättningen vore det nämligen, på sätt framhållits i kammarkollegii och statskontorets ovanberörda underd. utlåtande den 20 januari 1915, lagligen möjligt att låta kostnaden för förvaltningen av skogar till dessa boställen bestridas av kyrkofonden. Dåmera hade emellertid av Kungl. Maj:t åtskilliga förfoganden träffats, som enligt kollegii mening gjorde det tveksamt, huruvida ovan angivna förutsättning fortfarande kunde anses föreligga. Genom särskilda av Kungl. Maj:t meddelade beslut (den 18 mars 1921 angående lektorsprebendehemmanet Norrby och den 22 april 1922 angående klockarbostället i Drängsered) hade förordnats om fondering av behållna skogsavkastningen från vissa boställen av hithörande slag. Redan häri låge en anledning till övervägande av frågan, huruvida kyrkofonden, samtidigt som den fränhändes rätten till inkomster från vissa boställen av ifrågavarande beskaffenhet, fortfarande skulle tillförbindas skyldigheten att svara för skogsförvaltningskostnaden för andra dithörande boställen, från vilka någon inkomst ej vore att förvänta. Emellertid syntes fonderingen vara att betrakta som en förberedande åtgärd i avvaktan på ett eventuellt ställningstagande till frågan huruvida förhållandet mellan kyrkofonden samt skogarna till boställen för klockare och lärare vid de allmänna läroverken borde för framtiden bibehållas. Av sådant skäl och då emellertid föreskriften i 5 § kyrkofondslagen — under den av kollegium alltjämt antagna och genom de åsyftade besluten ej heller klart undanröjda förutsättningen, att skogsordningen hade avseende jämväl å boställen för klockare och lärare vid de allmänna läroverken — föranledde, att kyrkofonden såsom bärare av skogsfondens förpliktelser skulle vidkännas kostnader för skogsförvaltningsåtgärder även på dylika boställens skogar, hade tillräckliga skäl dittills saknats att ifrågasätta någon ändring i det vedertagna förfarings sättet att låta kyrkofonden svara för de kostnader, varom nu vore fråga. Så mycket större anledning till tveksamhet föreläge med hänsyn till de avgöranden beträffande dispositionen av skogsavkastningen vid klockarboställen, som av Kungl. Maj:t

åren 1921 och 1923 träffats angående klockarboställena i Rättviks, Torups och Loshults socknar. Kollegium kände ej de grunder, varå dessa avgöranden vilade, och kunde således ej bedöma, huruvida tilläventyrs besluten innehölle ett underkännande av den praxis, som, såvitt kollegium hade sig bekant, orubbligt följts intill senaste tid. För så vitt beslutens innebörd verkligen vore sådan, syntes ett fortskridande på samma väg vara ägnat att föranleda nog så betänkliga konsekvenser. Ansåges nämligen boställen för klockare och lärare vid de allmänna läroverken vara undantagna från de i kap. IV av gällande skogsordning meddelade bestämmelserna rörande dispositionen av skogsavkastningen från de »åt ecklesiastikstaten anslagna» boställena, torde därav följa, att ej heller övriga i samma kapitel rörande ecklesiastika boställen lämnade föreskrifter kunde vara å dessa boställen tillämpliga. Skogsstatens befattning med ifrågavarande boställskategorier skulle vid sådant förhållande för det dåvarande sakna legal grund. Alla omförmälda konsekvenser kunde ej av kollegium för det dåvarande överskådas, men en av dem framträdde i detta sammanhang tydligt, nämligen att skogsfondens anlitande till förmån för boställen för klockare och lärare vid de allmänna läroverken måste anses hava varit obehörigt och att till följd därav uppfattningen, att 5 § kyrkofondslagen medfört förpliktelse för kyrkofonden att i fortsättningen svara för skogsförvaltningskostnader vid boställen för klockare och lärare vid de allmänna läroverken, vore felaktig. Godkändes boställshavares krav på återbäring av till fonden influtna medel, måste också, för tillvaratagande av kyrkofondens och därigenom det territoriella prästerskapets rätt, de utgifter för nämnda boställsgrupper, som sålunda dittills skulle hava obehörigen bestritts från skogsfonden och kyrkofonden, ersättas kyrkofonden, i den mån de ej kunnat gottgöras genom inflytande försäljningsmedel. Åtskilliga svårigheter torde likvisst uppstå sig för åvägabringande av en dylik gottgörelse. I det fall att skog å boställe, för vilket dylika utgifter blivit av nämnda fonder bestridda, icke lämnade behållet överskott, syntes annan utväg icke stå till buds än en försäljning av bostället eller del därav. Emellertid och då kollegium icke ansåge sig lämpligen böra fatta slutlig ståndpunkt till det nu berörda spörsmålet av det skäl, att en motsvarande fråga beträffande Orsa klockarboställe icke ännu blivit av Kungl. Maj:t prövad, inskränkte sig kollegium till att meddela, att kollegium, under förutsättning att den intill senaste tid tillämpade praxis i avseende å skogsförvaltningen vid boställen för klockare och lärare vid de allmänna läroverken icke blivit av Kungl. Maj:t underkänd, icke hade annat att erinra mot bifall i sedvanlig form till domänstyrelsens förslag än att, då föreskrift funnes meddelad angående fondering av skogsavkastningen vid Los klockarboställe, de i domänstyrelsens förslag upptagna kostnader, som avsåge detta boställe, borde i första hand bestridas av de fonderade medlen. Utan avseende å vad kollegium anfört meddelade Kungl. Maj:t den 28 november 1924 för detta år liknande förordnande som förut, men anbefallde Kungl. Maj:t kort därpå den 5 december samma år den nu pågående utredningen. Motsvarande medgivanden hava lämnats för åren 1925 och 1926. Någon utbetalning av statskontoret för dessa ändamål synes emellertid ej av domänstyrelsen hava påkallats, utan hava utgifterna av domänstyrelsen bestritts av tillgängliga medel.

De av Kungl. Maj:t för åren 1915—1926 beviljade förskotten (Tab. C) hava i medeltal för år uppgått vid klockarboställen till 1 926 kronor 75 öre och vid boställen för lärare vid de allmänna läroverken till 968 kronor 91 öre.

En fråga, som härvid har stor betydelse, är den, i vad mån skogsförvaltningsutgifter för klockarboställen, som bestritts av de ecklesiastika boställenas skogsfond eller andra till domänstyrelsens förfogande ställda medel, ej blivit ersatta. Med hänsyn till det sätt, varpå räakenskaperna förts i domän-

styrelsen under skilda tider, är det icke möjligt att utan en speciell undersökning för varje särskilt boställe härå lämna ett exakt svar.

En approximativ uppskattning synes giva vid handen, att de för klockarboställen gjorda förskotten ej uppgå till högre belopp än c:a 33 000 kronor, därav 17 000 kronor för åren 1883—1913, eller i medeltal för år 566 kronor 33 öre, samt 16 000 kronor för åren 1914—1926, eller i medeltal för år 1 333 kronor 33 öre. En del av dessa belopp torde emellertid vid en närmare undersökning komma att visa sig vara ersatta, ehuru anteckning därom ej införts i de hos domänstyrelsen förda liggare, på vilka beräkningarna, så vitt angår tiden före år 1914, väsentligen stödja sig, och äro ej så få av dessa utlägg, i den mån de skett för boställen, vid vilka överskott föreligger, av den art, att de kunna väntas bliva ersatta av blivande skogsavkastning från dessa boställen.

Fråga är nu, även om man beräknar de från skogsfonderna gjorda förskotten till ovannämnda belopp, vilket torde vara för högt, huruvida motsvarande belopp influtit till skogsfonderna från klockarboställen. Enligt en approximativ beräkning skulle — bortsett från skolmästarbostället i Mora och den av domkapitlet i Uppsala förvaltade, av skogsavkastning från Los klockarboställe bildade fond om 43 498 kronor 4 öre, som skolat till den ecklesiastika boställsfonden inbetalas, utan att detta skett — i kyrkofonden, om ej ändring skett i praxis beträffande disposition av skogsavkastningen från klockarboställen, för närvarande hava innestått ett väsentligen högre belopp, eller åtminstone 98 000 kronor.¹

Häraf hava emellertid enligt den praxis, som vunnit tillämpning hos Kungl. Maj:t från början av 1920-talet, från kyrkofonden utbetalts till vederbörande boställshavare utom räntor 27 976 kronor 97 öre. Till särskilda av vederbörande domkapitel förvaltade fonder, om vilkas disposition slutliga bestämmelser ej meddelats, hava överförts i Los 6 783 kronor 76 öre, i Orsa 13 526 kronor 3 öre samt i Drängsered och Kroksered 31 068 kronor 62 öre eller tillsammans 51 378 kronor 11 öre. I kyrkofonden skulle sålunda innestå av från klockarboställen influtna medel endast c:a 19 000 kronor, därav högst $\frac{1}{3}$ från de ecklesiastika boställenas skogsfond samt återstoden c:a 13 000 kronor från prästerskapets lönerogleringsfond, vadan en brist kyrkofonden till godo skulle föreligga å c:a 14 000 kronor.

Givet torde emellertid vara, att åtminstone en väsentlig del av skolmästarbostället i Mora har klockarboställes natur, och torde av det belopp om c:a 20- å 25 000 kronor, som från detta boställe med därtill hörande utskog influtit till kyrkofonden, den del, som belöper på klockarbostället, väl täcka återstående del av de gjorda förskotten, utan att härför behöver tagas i anspråk fonden från Los å 43 498 kronor 4 öre.

¹ Av till domänstyrelsen influtna, ej redovisade skogsmedel hava härvid ej medräknats andra belopp än de, som efter tidigare regler skolat inflyta till prästerskapets lönerogleringsfond och de ecklesiastika boställenas skogsfond.

Till dessa fonder före år 1882 influtna belopp, som allenast redovisats i landsböckerna, hava endast undantagsvis kunnat medräknas.

III. Boställen anslagna till lärare vid de allmänna läroverken (lektorsboställen m. fl.).

1. Historisk utredning angående boställets behandling vid löneregleringar för lärarna.

Vad angår de lärarna vid de allmänna läroverken anslagna boställen (lektorsboställen m. fl.), gäller om skogshushållningen å dessa samt skogsavkastningens disposition i huvudsak vad som anförts om klockarnas boställen, men förstnämnda boställen intaga dock i flera avseenden en särställning, beroende på det sätt, varpå desamma behandlats vid de löneregleringar, som ägt rum för de allmänna läroverken, och torde därför till en början en redogörelse här för böra lämnas.

Sedan vid 1831 års riksdag ökat anslag beviljats för elementarläroverken, meddelade Kungl. Maj:t den 22 december 1831 vederbörande konsistorier och statskontoret föreskrifter om fördelningen av det nya anslaget och om uppgörande i överensstämmelse därmed av en ny interimstat för elementarläroverken, att i stället för en tidigare av år 1819 bliva gällande, till dess en ständigt lönestat kunde upprättas. Därvid föreskrevs bl. a., att, med undantag av rektorernas ämbetsgårdar eller fria boställsrum eller motsvarande hyresmedel, alla särskilda löneförmåner av prebendepastorat, prebendehemman, hemmansräntor, ämbetsgårdar, boställen eller vederlag därför, tomter och jordar eller andra lägenheter, boningsrum, hushyror och enskilda anslag m. fl. lokala fördelar, som gymnasie- och skollärare åtnjöte, skulle komma att beräknas innehavarna såsom inkomst och betaga dem eller förminska den löneförbättring, vilken utan dylika förmåner bort tillfalla dem, ej mindre än deras vederlikar, vilka inga sådana särskilt åtnjöte. Fastigheternas avkastning skulle beräknas till 4 % av taxeringsvärdet. Med anledning av vad sålunda förordnats gjordes framställningar bl. a. av konsistorium i Västerås, att enskilda bidrag, och av konsistorium i Göteborg, att boställsrum och hushyresmedel, vilka gymnasie- och skollärare åtnjöte, måtte från beräkning av deras löneinkomster undantagas, men fann Kungl. Maj:t enligt nåd. brev den 21 september 1833 desto mindre skäl att bifalla denna begäran vad interimstaten beträffade, som dylika anslag, utgörande tillsammans 12 916 riksdaler 27 skillingar banko, redan blivit vid upprättandet av 1819 års interimstat tagna i beräkning på den grund, att en var skulle, utan avseende å de fonder av vilka lönerna utginge, förhjälpas till det fastställda, efter tillgångarna beräknade minimibeloppet av löneinkomst, och avräkningen av ifrågavarande bidrag skulle göra den nya interimstatens utförande overkställbart. Av Västerås konsistorium hade tillika, med instämmande delvis av konsistoriet i Göteborg, framhållits, att gymnasie- och skollärares behållning av prebendepastorat och av prebendehemmans avkastning borde från interimstatens tillgångar avdragas samt löneförbättring utan avseende å dessa inkomster tilldelas innehavarna såsom åt deras med prebendepastorat eller prebendehemman icke försedda vederlikar. Kungl.

Maj:t förklarade sig enligt samma nåd, brev av liknande skäl icke kunna bifalla berörda yrkande, men då genom verkställda ändringar staten skulle kunna genomföras antingen förutberörda enskilda anslag eller prebendeanslagen, utgörande 15 810 riksdaler 28 skillingar 2 runstycken, men icke om bäggedera samfällt undantoges, underställde Kungl. Maj:t frågan rikets ständer, med anhållan att, i den mån undantag av förberörda tillgångar ansåges böra äga rum, rikets ständer för den blivande ständiga staten måtte bevilja erforderliga förhöjningar i anslagen. Rikets ständer godkände, efter att bl. a. hava inhämtat, att vid de åren 1819 och 1831 verkställda lönerogleringarna nämnda särskilda förmåner tagits i beräkning, den uppfattning, till vilken Kungl. Maj:t anslutit sig, och uttalade i övrigt i detta ämne den grundsatsen, att vid bestämmandet av gymnasie- och skollärares löner borde tagas i beräkning alla särskilda löneförmåner av prebendepastorat, prebendehemman, hemmansräntor, ämbetsgårdar, boställen eller vederlag, tomter och jordar eller andra lägenheter, boningsrum, hushyror och enskilda anslag m. m., dock med undantag av rektorers ämbetsgårdar, fria boningsrum eller motsvarande hyresmedel, vilka icke heller därefter borde ingå i beräkningen, ävensom enskilda donationer. I händelse en donerad fonds avkastning skulle vara större än lönen å stat, och alltså donationsgivarnas vilja tydligen varit, att åt en viss lärarbefattning bereda en högre inkomst, borde sålunda förhållas, att innehavaren av en dylik donation väl ej finge uppbära den å stat uppförda lönen, men däremot icke skulle vidkännas något avdrag för det belopp, varmed donationen överstege samma lön.¹

Sedan därefter i 1856 års läroverksstadga intagits föreskrift därom, att lärare vid ett läroverk skulle äga att såsom dittills varit övligt efter ålder i tjänsten tillgodonjuta prebendehemman och boställen, där sådana funnes, samt andra lärartjänst åtföljande förmåner, ävensom att de allmänna läroverkens tjänstemän skulle i kraft av författningarna okvalda bibehålla ämbetshus och gårdar, skolhemman, ägor och andra lägenheter, som blivit av kronan eller av städerna anslagna eller ock av enskilda till dem donerade, fastställdes i sammanhang med beviljande vid 1856—58 årens riksdag av nya anslag för elementarläroverken *definitiv* stat, enligt vilken ovanberörda förmåner, beräknade till 52 258 kronor 63 öre, ansetts böra avdragas från vederbörande lärares lön från statsverket.

Tvekan synes emellertid hava rätt, om vissa av kommuner och enskilda personer till gymnasier och skolor i allmänhet givna donationer borde, på sätt skett, tillfalla lärarna, och anhöllo rikets ständer i skrivelse den 25 februari 1858, att i avseende å nämnda donationer utredning måtte varda företagen för vinnande av visshet rörande dels donationernas belopp och dels de villkor, varunder de meddelats, samt att resultaten av denna utredning måtte delgivas rikets ständer. Med anledning därav anbefalldes Kungl. Maj:t vederbörande att inkomma med upplysningar angående de utav kommuner eller enskilda personer till rikets elementarläroverk gjorda donationer och villkoren, varunder de meddelats. Sedermera lät Kungl. Maj:t, efter det dylika upplysningar inkommit, inom den i ecklesiastikdepartementet bildade avdelning för handläggning av ärenden rörande allmänna uppfostran och undervisningen verkställa den utredning av ämnet, vartill berörda upplysningar kunnat giva anledning, samt meddelade i skrivelse den 30 december 1859 samma utredning, i vad den rörde de till lärare vid elementarläroverken givna donationer, till rikets stän-

¹ Då ny löneförbättring föreslogs vid 1847—48 årens riksdag gick Kungl. Maj:t ut från, att väl vid läroverk med lika antal lärare de av statsmedel utgående lönerna borde på olika ställen vara lika, men att dock de inkomster, som då tillhörde eller framdeles kunde bliva anvisade för vissa läroverk, vare sig genom dispositioner av enskilda personer eller genom penningar eller andra förmåner, beviljade av städer eller kommuner, borde få komma lärarna till godo, utan att verka minskning i den av statsmedel utgående lönen.

ders kännedom. Med anledning därav gjorde vid 1859—1860 årens riksdag rikets ständer — som bland lönetillgångarna med ovan angivet belopp upptogo »den årliga räntevkastningen å de till elementarläroverken donerade medel m. fl. särskilda inkomster, såvitt dessa icke äro givna såsom tillökning i lärarens enligt stat fastställda löner» — uti underd. skrivelse den 26 oktober 1860 följande uttalande: Vid bedömandet, huruvida gåvomedlen borde utgöra tillökning uti lärarnas enligt stat bestämda avlöningsförmåner eller inberäknas i dessa och således föranleda till motsvarande minskning av skolans statsanslag, hade rikets ständer antagit såsom en given i och för sig giltig grundsats, att det senare förhållandet i allmänhet måste äga rum, såvida ej något förbehåll i motsatt syftning varit vid donationen fäst, men som det likväl måste förutsättas, att med upplåtande av hyresfri bostad eller för sådant ändamål givna penningbidrag avsetts att bereda lärarna en förmån utöver vad de vanligen åtnjöte, hade rikets ständer ansett så beskaffade donationer icke heller böra tagas i beräkning vid bestämmandet av lärarnas uti statsmedel utgående avlöning.

Efter att hava undersökt, i vad mån de sålunda uttalade grundsatserna kommit till sin rätt i fråga om var och en särskild av de i omförmälda utredning nämnda donationerna, gjorde rikets ständer vissa erinringar med anhållan att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa den ytterligare utredning, som rikets ständer funnit vara erforderlig i fråga om de sålunda särskilt omförmälda donationerna, och därefter vidtaga de åtgärder, som funnes av omständigheterna påkallade. Med anledning därav föranstaltade Kungl. Maj:t den sålunda begärda ytterligare utredningen samt meddelade i fråga om de av densamma berörda donationer vissa föreskrifter i syfte att bringa donationernas användning i närmare överensstämmelse med deras syfte. Mot de av Kungl. Maj:t sålunda vidtagna åtgärder förklarade sig 1862—1863 årens riksdag i underd. skrivelse den 16 november 1863 icke hava något att erinra, i anledning varav den årliga avkastningen av donationer m. m. beräknades till 45 154 kronor 95 öre, däri emellertid ingick jämväl inkomsten av de sedermera indragna prebendepastoraten, och upptogos de belopp, varmed i enlighet härmed vederbörandes löner skulle minskas, i utgiftsstaterna för respektive allmänna läroverk, utan att någon allmän förnyad uppskattning av förmånernas värde synes hava ägt rum.

Den del av avlöningen för de vid allmänna läroverken anställda lärarna, som bestrides med avkomst av donationer eller andra såsom särskilda förvaltade tillgångar, upptogs i den av statskontoret för år 1926—1927 utgivna lig-garen över statsverkets specialutgiftsstaten under rubriken »Av städer, prebenden eller donationer» till ett sammanlagt belopp av 38 171 kronor 96 öre. Till de lärare, som åtnjota avkomsten av denna förmån, utgår den kontanta avlöningen av statsmedel med ett i motsvarande mån nedsatt belopp.

Vissa av dessa under rubriken »Av städer, prebenden eller donationer» uppförda avlöningstillgångar utgöras av avkomst från hemman och jordar, som av kronan, kommuner eller enskilda blivit under äldre tider anslagna till lärarens avlöning. Avdragen å lärarlönerna för dessa hemman och jordar utgå i allmänhet med synnerligen låga belopp, som i det hela bibehållits oförändrade, och torde, även om särskild uppskattning legat till grund för avdragen, i varje fall i desamma avkomsten av skog ej hava medräknats, enär avdragen bestämts på en tid, då fastighetens skog i regel endast ansågs kunna tagas i anspråk för husbehov.

Frågan om indragning av dessa åt lärare vid de allmänna läroverken på lön anslagna hemman och jordar samt andra förmåner av privilegienatur upptogs med tiden. Redan i en år 1882 till riksdagen avlåten proposition (nr 1:7) angående löneförbättring åt lärare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att i sammanhang med den föreslagna löne-

föbättringen medgiva, att dylika förmåner finge, i den mån sådant kunde ske utan förnärmade av dåvarande innehavares rätt eller rubbning uti enskildas genom testamenten eller annorledes gjorda förordnanden, till statsverket indragas. Då emellertid löneförbättringen beviljades allenast på extra stat för år 1883, förföll frågan vid denna riksdag.

Frågan upptogs ånyo i en till 1887 års första riksdag avlåten proposition (nr 26) angående ändrade bestämmelser med avseende på de allmänna läroverken och pedagogierna. Denna proposition hade emellertid icke hunnit av riksdagen behandlas, då riksdagen den 5 mars 1887 upplöstes.

I en till 1890 års riksdag avlåten proposition (nr 17) i liknande ärende kom emellertid nyssberörda spörsmål ånyo före. Kungl. Maj:t föreslog i nämnda proposition riksdagen, att — under förutsättning av kyrkomötets bifall — de prebendehemman och lägenheter samt andra förmåner av privilegienatur, som vore lärarna vid de allmänna läroverken på lön anslagna, finge, i den mån det kunde ske utan förnärmade av dåvarande innehavares rätt eller rubbning uti enskildas genom testamenten eller annorledes gjorda förordnanden, till statsverket indragas. Denna framställning blev av riksdagen bifallen.

Någon omedelbar framställning till kyrkomötet beträffande den av riksdagen medgivna indragningen förekom emellertid icke, och vid den omorganisation av de allmänna läroverken och den lönereglering för deras lärare, som genomfördes vid 1904 års riksdag, synes denna särskilda fråga icke hava varit på tal. Genom kungl. kungörelse den 27 augusti 1904 föreskrevs i detta ämne allenast, att lärare, som blivit utnämnd till tjänst, med vilken rätt till särskilda förmåner vore förenad, skulle vara underkastad den minskning i avlöning från statsverket, som Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt besluta, till ett belopp icke överstigande det, vartill de i lönen ingående särskilda förmåner efter skäligen uppskattning sig belöpte.

Först till 1915 års kyrkomöte avlät Kungl. Maj:t skrivelse i ärendet (nr 13), däri Kungl. Maj:t förklarade sig vilja, jämlikt § 114 regeringsformen och prästerskapets privilegier den 16 oktober 1723, inhämta kyrkomötets yttrande, huruvida kyrkomötet medgäve, att de hemman och jordar, som av kronan anvisats till avlöning åt lärare vid de allmänna läroverken och vilka icke vore att hänföra till teologie lektorsprebenden, måtte, i den mån det kunde ske utan förnärmade av nuvarande innehavares rätt, indragas till statsverket.

Enligt det nämnda skrivelse bilagda utdrag av statsrådsprotokollet erinrade dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet, hurusom av handlingarna i ärendet framginge, att den inkomst, som från hemman och jordar tillflöte vederbörande lärare, i åtskilliga fall varit flerdubbelt större än avdraget å den kontanta avlöningen. Men å andra sidan vore det påtagligt, att löntagaren kunde, till följd av arrendators insolvens eller av annan anledning, få såsom innehavare av dylik fastighet vidkännas en mer eller mindre betydande förlust. Här föreläge i alla händelser en rätt avsevärd ojämnhet beträffande avlöningen till likställda befattningshavare, en ojämnhet, som icke stode i god överensstämmelse med de vid senare tiders löneregleringar följda grundsatser och vilka genom indragning av ifrågavarande hemman och jordar skulle undanröjas. Det torde, framhöll departementschefen, möta svårigheter för vederbörande tjänst innehavare att på ett tillfredsställande sätt sköta dylika fastigheter. Därtill komme, att ifrågavarande tjänster rätt ofta växlade innehavare och att till följd härav dispositionsrätten över fastigheterna stundom komme att endast helt kort tid tillhöra samma person. Det föreliggande förslaget avsåge indragning av endast sådana hemman och jordar, som anvisats av kronan, under det att någon ändring icke skulle genomföras beträffande övriga donerade fastigheter. En vid kammarkollegii och statskontorets utlåtande i ärendet fogad förteckning utvisade, att antalet till indragning ifrågasatta hemman och

jordar icke vore synnerligen stort. Ämbetsverken hade tillstyrkt åtgärders vidtagande i syfte att sagda egendomar måtte till kronan indragas och därvid avgivit förslag till de verkställighetsåtgärder, som vid bifall till förslaget borde i administrativ väg vidtagas. Däremot hade läroverksöverstyrelsen avstyrkt den föreslagna indragningen såsom medförande en avknappning av vissa lärares löneförmåner. Det vore enligt läroverksöverstyrelsens förmenande under rådande förhållanden väl behöfligt, att det åtminstone vid några läroverk funnes lärartjänster, som gäve sina innehavare ett tillskott till de otillräckliga lönerna. Överstyrelsen uttalade sig för att, där sådant funnes påkallat, ifrågavarande hemman och jordar bleve, på sätt i vissa fall redan skett, utarrenderade genom vederbörande myndigheters försorg.

Framställningen vann emellertid icke kyrkomötets bifall. I sin i ärendet avlåtna skrivelse anförde kyrkomötet, bland annat, följande.

Då kyrkomötet i förevarande ärende hade att tillvarataga icke blott kyrkans utan även läroverkens berättigade intressen, hade kyrkomötet icke kunnat undgå att vid frågans behandling taga hänsyn såväl till de ena som till de andra av dessa intressen. Vad först beträffade hänsynen till läroverkens bästa, hade kyrkomötet funnit läroverksöverstyrelsen icke sakna fog för vad styrelsen i ärendet anförde. Vidkommande frågan i övrigt, hade kyrkomötet vid granskning av handlingarna i ärendet trots sig finna stöd för den uppfattningen, att, därest ifrågavarande hemman och jordar skulle upphöra att användas på sätt dittills skett, de, eller i allt fall ett flertal av dem, borde i stället komma andra ecklesiastiska ändamål till godo. Låt vara att den rätt, kyrkan kunde äga i detta hänseende, icke under nuvarande tidsförhållanden vore aktuell, hade dock kyrkomötet icke funnit, att sådana olägenheter av det nuvarande sättet för fastigheternas användning gjort sig gällande, att kyrkomötet därav hade anledning att avstå från denna rätt. På grund härav förklarade kyrkomötet, att kyrkomötet ansåge sig icke böra medgiva, att de hemman och jordar, som av kronan anvisats till avlöning åt lärare vid de allmänna läroverken och vilka icke vore att hänföra till teologie lektorsprebenden, måtte indragas till statsverket.

I det av 1902 års löneregleringskommitté avgivna betänkande, som låg till grund för Kungl. Maj:ts proposition till 1918 års riksdag angående lönereglering för, bland andra, lärarpersonalen vid de allmänna läroverken, förklarade sig sagda kommitté för sin del ej kunna annat än principiellt ansluta sig till den uppfattning, som av dåvarande departementschefen gjordes gällande vid avlåtande av omförmälda skrivelse till kyrkomötet. Då ärendet enligt kommitténs mening icke befunde sig i fullt utrett skick, men det icke varit kommitténs möjligt att åstadkomma en tillfredsställande utredning i ärendet, hade kommittén inskränkt sig till att hemställa om en dylik utredning, avseende frågan i hela dess omfattning. Under alla förhållanden ansåge sig kommittén böra förorda, att beträffande befattningshavare, med vilkas tjänster särskilda förmåner vore förenade, måtte i blivande avlöningsvillkor intagas *dels* bestämmelse om skyldighet att vara underkastade minskning i avlöning från statsverket till belopp motsvarande de i avlöningen ingående särskilda förmåner efter uppskattning i behörig ordning, *dels ock* föreskrift att dessa befattningshavare skulle vara pliktiga att underkasta sig vad i laga ordning kunde varda stadgat rörande upphörande eller ändring av nämnda särskilda förmåner.

I enlighet med löneregleringskommitténs förslag har skyldighet i angivna hänseenden blivit upptagen i de av Kungl. Maj:t och riksdagen fastställda avlöningsvillkoren för befattningshavare vid de allmänna läroverken. Härjämte är i avlöningsvillkoren stadgat, att den som tillträder ny avlöningsstat skall vara skyldig att underkasta sig, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, upphörande

av eller minskning i extra inkomster, som kunna åtfölja tjänstebefattning eller utgå för bestyr i sammanhang därmed.

I samband med utfärdandet av kungörelsen angående nämnda avlöningsvillkor anmodade Kungl. Maj:t vederbörande länsstyrelser att genom sakkunnig person eller på sätt annorledes prövades lämpligt låta verkställa en värdering av de särskilda förmåner, vilka vore förenade med vissa lärartjänster vid de inom respektive län varande läroverk eller samskolor, samt att därefter till Kungl. Maj:t inkomma med på sagda värdering grundade uppgifter å de belopp, till vilka ifrågakomna särskilda förmåner med hänsyn till samtliga de på frågan inverkan omständigheter prövades skäligen böra uppskattas, och med vilket belopp följaktligen minskning i den till vederbörande lärare från statsverket utgående kontanta avlöningen ansåges böra äga rum.

Efter det sålunda anbefallda uppgifter inkommit till Kungl. Maj:t, anmodade Kungl. Maj:t kammarkollegium och statskontoret att avgiva utlåtande i ärendet. Sådant utlåtande har av ämbetsverken i en den 29 november 1921 dagtecknad skrivelse avgivits.

Ämbetsverken framhöllo till en början följande:

»I det skick ärendet nu föreligger skulle väl ämbetsverken närmast hava att yttra sig i vad mån de av länsstyrelserna avgivna förslag till bestämmande av de belopp, som i de särskilda fallen skulle fastställas genom avdrag från respektive lärares avlöning från statsverket, må godkännas. Beträffande flertalet fall, eller då avdragen hänföra sig till förmåner i kontant såsom räntekastning av penningdonationer eller dylikt, är frågan nog så enkel, men icke vad angår de övriga, vilka hava avseende å avkomsten av tjänsterna på lön anslagna prebende- och skolhemman eller andra jordegendomar. Dylika hemman äro anslagna, prebendehemmanen till vissa lektorstjänster vid läroverken i Strängnäs, Linköping, Växjö och Skara och skolhemmanen till vissa lärartjänster vid läroverken i Malmö och Lund. De i ärendet föreliggande värderingarna beträffande avkomsten av dessa hemman synas ämbetsverken vara i flera fall otillfredsställande, såsom antingen verkställda av icke sakkunniga personer eller icke lämnande nöjaktiga upplysningar om en del faktiska förhållanden i avseende å egendomarnas utarrendering. Nya värderingar i dessa fall skulle alltså för ovanberörda ändamål erfordras.»

Emellertid hade ämbetsverken, med förbigående av granskningen av länsstyrelsernas förslag, återupptagit den viktigare frågan om ändring i själva lönesystemet i hithörande del. I detta hänseende anförde ämbetsverken följande:

»För ämbetsverken står det till en början ganska klart, att den i allmänhet övergivna anordningen med indelning av fastigheter på lön icke lämpligen längre bör för här ifrågavarande grupp av statstjänstemän bibehållas. Vad av dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet vid avlåtande av skrivelse till 1915 års kyrkomöte anfördes till stöd för en indragning av kronans till lärartjänster anslagna prebendehemman och andra jordar lära allt fortfarande äga sin fulla giltighet. Härtill kommer nu den omständigheten, att 1918 års författningsbestämmelser rörande personalens vid de allmänna läroverken löner såsom en undantagslös regel upptagit den grundsatsen, att särskild förmån vid sådan tjänst, den månde vara tillkommen genom anslag av kronan eller kommun eller grunda sig på enskilda donationer, icke må tillgodokomma tjänst innehavare utöver den i stat fastställda lönen. Författningen utgår nu visserligen alltså från ett bibehållande av förmånerna vid respektive tjänster, men det lider å andra sidan intet tvivel om att själva syftet med författningens hithörande bestämmelser bäst och enklast tillgodoses därigenom, att nämnda förhållande bringas att upphöra. Så länge man för tillämpningen av berörda grundsats vill följa det hittills använda förfaringsättet med så att säga fasta

avdrag att gälla för lång tid framåt, inträffar väl i de flesta fall, att de uppskattningar, som läggas till grund för fastställandet av dessa avdrag, i själva verket bliva alltför låga, varigenom indelningshavarna komma i åtnjutande av en motsvarande icke avsedd löneökning; och det är just detta förhållande, som rimligtvis måste betinga tjänst innehavarnas intresse av förmånernas bibehållande, ett intresse, som emellertid med hänsyn till vad nyss sagts måste betraktas såsom icke berättigat. Vill man upprätthålla nu angivna grundsatser, lärer fördenskull bliva nödigt utfinna och tillämpa ett sådant förändrat sätt för avdragens bestämmande, att dessa för varje tid verkligen komma att fullt motsvara förmånernas värden, exempelvis så, att avdraget bestämmas i efterhand sedan den faktiska avkomsten av förmånen blivit av vederbörande deklarerad. Ordnas förfarandet på sålunda antytt sätt, lära tjänst innehavarna icke vidare kunna hava något egentligt intresse av förmånernas fortvaro och i följd därav icke heller kyrkomötet finna anledning vidbliva sin tidigare intagna avvisande ståndpunkt i indragningsfrågan.

Å andra sidan måste ett system med föränderliga avdrag komma att medföra sådan omgång och besvärlighet, att det icke bör tillgripas om annan utväg för frågans lösning står till buds. Och en sådan erbjuder sig just på sätt ämbetsverken i det föregående antytt. Allt sammanlagt anse sig ämbetsverken hava giltig anledning att tillråda förnyade åtgärder i syfte att de av kronan för skoländamål förlänade hemman och donationer måtte varda snarast möjligt till statsverket indragna.

Men jämväl en avveckling av det föråldrade och otillfredsställande systemet, att avlöningen till vissa statstjänstemän delvis bestrides av *enskilda* donationer, måste ämbetsverken finna påkallad. Beträffande sistberörda slag av avlöningsmedel torde emellertid icke behöva ifrågakomma en *indragning* till statsverket — en åtgärd, som givetvis skulle påkalla särskild försiktighet med hänsyn till den enskilda donationsnaturen — utan allenast en anordning, varigenom de till ifrågavarande donationer hörande tillgångar övertoges till förvaltning av statsverket. Dessa särskilda avlöningstillgångar borde sålunda enligt ämbetsverkens mening tillsvidare alltjämt bibehållas och redovisas vid de tjänster, vartill de först varit anslagna. Skillnaden bleve endast den, att de för framtiden komme under statens vård och kontroll, varmed givetvis skulle följa, att motsvarande avdrag å tjänst innehavarnas löner alltid kunde med full säkerhet bestämmas.

Vissa i ärendet uppgivna förhållanden tyda också på önskvärdheten av här avsedda förändrade anordning. Sålunda framgår av handlingarna, att donationsmedel i åtskilliga fall uppgått i läroverkets kassor, och i ett fall upplyses, att en viss realskola tillhörig donationstillgång innehaves såsom lån av vederbörande rektor.

En på sätt och vis jämförlig anordning vidtogs på sin tid genom nåd. breven den 12 november 1858 och den 11 juli 1862 beträffande det territoriella prästerskapets löningshemman, och gällde som bekant den därvid föreskrivna förändrade dispositionen jämväl dylika hemman, som tillkommit genom enskilda donationer.

Frågan om sådan förändrad disposition av nu åsyftade avlöningstillgångar av enskild natur lärer, vid det förhållande att även penningdonationerna torde vara inbegripna under skydd av prästerskapets privilegier, böra underställas, förutom riksdagen, jämväl kyrkomötets prövning.»

I anslutning till vad sålunda anförts hemställde ämbetsverken, att Kungl. Maj:t måtte taga under omprövning, huruvida icke framställning borde göras till riksdagen och kyrkomötet i syfte att samtliga med befattningar vid de allmänna läroverken i riket förenade prebendehemman, lönejordar, donationer och övriga förmåner måtte varda antingen indragna till statsverket eller, i en-

lighet med vad ämbetsverken i det föregående antytt, eljest av statsverket övertagna till förvaltning.

I det av utsedda kommitterade år 1924 avgivna förslaget till löneroglering för befattningshavare vid rikets allmänna läroverk m. fl. anföres i denna fråga:

»Den avlöningsform, som i förenämnda fall förekommer, är, särskilt då den inbegriper indelning av fastigheter på lön, en kvarleva från äldre tiders avlöningsprinciper. Skulle det nu gälla ett borttagande av ifrågavarande förmåner allenast av den orsaken, att alla befattningshavare i samma tjänsteställning skola hava samma lön och något företräde i detta avseende ej bör beskäras den ene framför den andre, måste kommittén ställa sig något tveksam gent emot dylika utjämningstendenser, så mycket mer som de förmåner, varom nu är tal, icke äro av någon större omfattning och de dessutom bära spår efter en gången tids nitälskan av den andliga odlingen, vilkas bibehållande måhända kan synas ur mer än en synpunkt befogat. Emellertid har kommittén vid frågans behandling ej kunnat undgå att uppmärksamma, att ett bibehållande av sagda förmåner är förenat med avsevärda olägenheter och att i åtskilliga fall befattningshavarna i sin egenskap av indelningshavare löpa ekonomisk risk och kunna få vidkännas mer eller mindre betydande förluster. Ur praktisk synpunkt och i ändamål att bringa enkelhet och överskådlighet i avlöningssystemet är sålunda ett upphörande av förmånerna att förorda. Denna ståndpunkt står ock i överensstämmelse med den uppfattning, som gjorts gällande av kammarkollegium och statskontoret och överensstämmer jämväl med syftet med nu gällande löneförfattningar, om ock desamma till synes utgå från förmånernas bibehållande.

Vad först beträffar de av kronan för skoländamål förlänade hemman och donationer, hava ämbetsverken uttalat sig för en indragning till statsverket av ifrågavarande förmåner. Enligt kommitténs mening torde emellertid med skäl viss tvekan kunna hysas därom, huruvida sagda förmåner med nödvändighet böra till statsverket *indragas*. Visserligen kunna omständigheter tala för en dylik anordning, då numera statsverket åtagit sig gentemot läroverken betydligt större förpliktelser än vad fallet var på den tid, då dessa förläningar till skoländamål av kronan gjordes. Häremot synes dock — och med rätta — kunna göras gällande, att, om också kronan i gångna tider till skolväsendet anslagit vissa tillgångar, det icke synes innebära en lycklig eller rationell lösning eller stå i överensstämmelse med den allmänna utvecklingen, att i en tid, då skolväsendet alltmer tilldrager sig statens intresse och påkallar statens ekonomiska medverkan, staten återtager eller indrager en gång givna förmåner. Fastmera synes kommittén en sådan anordning vara att föredraga, varigenom de av kronan gjorda förläningarna bleve övertagna till förvaltning av statsverket, på sätt skett beträffande de ecklesiastika löningshemmanen. Avlöningstillgångarna skulle kunna tillsvidare bibehållas och redovisas vid de tjänster, vartill de ursprungligen anslagits. Genom en av staten utövad kontroll skulle vederbörliga avdrag å befattningshavarnas löner alltid med säkerhet kunna bestämmas. Skulle i något fall överskott uppstå, synes böra överlåtas åt Kungl. Maj:t att bestämma, vilket med den ursprungliga förläningen närmast överensstämmande skoländamål ett dylikt överskott bör tillgodokomma.

Vidkommande därefter de lönebidrag, som utgå från enskilda donationer, hava ämbetsverken tänkt sig en anordning, varigenom vederbörliga tillgångar övertagas till förvaltning av statsverket. Kommittén har intet att erinra mot vad i detta hänseende föreslagits. Emellertid har kommittén härvid allenast velat framhålla, att en dylik åtgärd givetvis förutsätter en ingående prövning av vederbörande donationsurkunder för bedömande i varje fall av den enskilda donationsnaturen. Rikets ständer hava i sin ovanberörda skrivelse av den 26

oktober 1860 uttalat sig för att gåvomedlen skulle inberäknas i de enligt stat bestämda avlöningarna, »såvida ej något förbehåll i motsatt syftning varit vid donationen fäst», och i de till 1882 och 1890 årens riksdagar avlåtna propositionerna i ämnet föreslogs indragning till statsverket av ifrågavarande förmåner, »i den mån det kunde ske utan rubning uti enskildas genom testamenten eller annorledes gjorda förordnanden». Därest vid en donation fästs det villkor, att dylik förmån skall tilldelas viss befattningshavare utöver honom eljest tillkommande avlöning, bör givetvis donators vilja respekteras.

Den ytterligare utredning, som frågan tarvar, synes böra överlämnas åt kammarkollegium och statskontoret, vilka jämväl torde böra avgiva förslag till de för reformens genomförande erforderliga verkställighetsåtgärderna.

Med hänsyn till vad i denna fråga förekommit och den uppfattning, varåt kommittén sålunda givit uttryck, har kommittén ansett, att i avlöningsreglementet för de statsanställda lärarna bör intagas ett förbehåll av den art, som redan finnes i gällande lönevillkor. Då detta allenast gäller lärare vid de allmänna läroverken, har i förevarande paragraf så ock angivits. Dessliques har kommittén ansett det ej vara ur vägen, att i paragrafen jämväl gjordes den begränsningen, att vad genom donation av enskild tillförsäkrats innehavare av viss tjänst i syfte att bereda denne särskild förmån utöver honom eljest tillkommande avlöning skall oakortat komma samme tjänst innehavare till godo. En motsvarande bestämmelse står i huvudsaklig överensstämmelse med vad som för motsvarande fall finnes stadgat i 7 § av lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910.»

I kommitténs förslag 29 § intogs i enlighet härmed följande bestämmelse:

»Innehavare av sådan befattning vid de allmänna läroverken, med vilken rätt till särskilda förmåner är förenad, skall vara underkastad ej mindre minskning i avlöning från statsverket till belopp motsvarande de i avlöningen ingående särskilda förmåner efter uppskattning i behörig ordning, än även vad i laga ordning kan varda stadgat rörande upphörande eller ändring av nämnda särskilda förmåner; skolandet dock vad genom donation av enskilda tillförsäkrats innehavare av viss tjänst, i syfte att bereda denne särskild förmån utöver honom eljest tillkommande avlöning, oakortat komma samme tjänst innehavare till godo.»

Ovanberörda förslag hava ej lett till någon påföljd, liksom ej heller ändring skett i avdragens belopp, och synes jämväl tvekan råda, i vilken ordning det skall bestämmas, om eller med vilket belopp avdrag skall äga rum.¹

¹ Enligt nåd. brev den 16 april 1926 medgav Kungl. Maj:t, efter ansökning av stadsfullmäktige i Jönköping, att vissa inom stadens planlagda område belägna, rektorn vid högre allmänna läroverket i Jönköping på lön anslagna ägor finge försäljas till staden mot ett pris av 42 530 kr. Beträffande köpeskillingen hade stadsfullmäktige i sin första ansökan anhållit, att denna måtte få förvaltas av drätselkammaren, som skulle hava att till rektor utbetala viss ränta å kapitalbeloppet. Kammarkollegium hemställde, att köpeskillingen skulle förvaltas av statskontoret med rätt tillsviðare för rektor att uppbära räntan å kapitalet, dock att till detta skulle årligen läggas $\frac{1}{10}$ av de å dem upplöpande räntebelopp. Statskontoret förklarade sig icke hava något att erinra mot att fondens förvaltning överlämnades till statskontoret men ansåg anledning saknas att giva föreskrift om läggande av viss del av räntea vkastningen till kapitalet, då innehavaren av rektorsbefattningen torde äga rätt att uppbära räntea vkastningen oakortad och fyllnad i avlöningen upp till den för befattningen bestämda skulle utgå av statsmedel. Vidkommande frågan om minskning av rektors avlöning av statsmedel, anförde statskontoret — efter att hava redogjort för därutinnan meddelade bestämmelser — att, ehuru efter vad framginge av lönestater och statsliggare något avdrag icke dittills förekommit å rektors avlöning i anledning av hans innehav av löningsjorden, rektor, som ingått å nya lönestaten, hade skyldighet underkasta sig minskning i avlöningen av statsmedel till belopp, motsvarande dennas uppskattade värde, förslagsvis efter 5 % 2100 kr. Då det emellertid, på grund av den avsevärda minskningen i den månadsvis utfallande avlöningen av statsmedel, för befattningshavaren skulle innebära en betydande olägenhet, om han skulle uppbära räntea vkastningen först vid årets utgång eller i den mån den utfölle, borde det ordnas så, att statskontoret anmodade Konungens befallningshavande att för varje månad i samband med avlöningen avräkningsvis utbetala ett beräknat belopp och sedermera

2) Historisk utredning angående dispositionsrätten till skog å till lärare vid de allmänna läroverken anslagna boställen.

Beträffande hemman och jordar, av kronan anvisade till avlöning av lärare vid de allmänna läroverken, finnes en förteckning intagen i Kungl. Maj:ts proposition nr 13 till 1915 års kyrkomöte angående indragning av vissa sådana hemman och jordar. Utom de i denna förteckning upptagna finnes en del hemman och jordar upplåtna till lärare vid de allmänna läroverken av städer eller enskilda.

Endast för 12 boställen för lärare vid de allmänna läroverken finnas skogshushållningsplaner, fastställda av domänstyrelsen (se Tab. A 2), men synes skog, om än av mindre omfattning, förefinnas jämväl å en del andra dylika boställen.

Den sammanlagda arealen av de boställens skogar, för vilka skogshushållningsplaner faststälts, utgör 824.99 hr, därav 596.46 hr produktiv skogsmark, 78.88 hr kal skogsmark samt 149.65 hr impediment. Flertalet av skogarna till dessa boställen, av vilka några utarrenderats genom myndigheternas försorg, stå under boställshavarens vård och bevakning, och hava endast 3 ställts under skogsstatens omedelbara vård och bevakning. Vid ett boställe förekommer ej under avverkningstiden någon avverkning. Vid 2 synas avkastningen och virkesbehovet ungefär motsvara varandra. För återstående 9 boställen har under indelningsperioden överskott beräknats, växlande mellan 196—4 030 kbm. Endast för 3 boställen uppgår överskottet till över 1 000 kbm.

Vid ett boställe (Åskog) har med hänsyn till sättet för dess tillkomst hela behållningen av den ordinarie avkastningen tillagts boställshavaren. Men i regel har boställshavaren före kyrkofondens bildande, där bestämmelse därom meddelats, tillerkänts endast halva behållna ordinarie avkastningen. Den andra hälften jämte avkomsten av extra avverkning samt från skog, som ställts under skogsstatens vård och förvaltning, har ingått till prästerskapets löne-regleringsfond eller de ecklesiastiska boställenas skogsfond. Å andra sidan hava emellertid från de ecklesiastiska boställenas skogsfond bestritts åtskilliga omkostnader för lektorsboställenas skogsförvaltning, vilka omkostnader ej av uppkommen behållning kunnat ersättas.

vid årets slut vad som kunde restera, med rätt för Konungens befallningshavande att likvidvägen göra sig ersatt av statskontoret och fonden. Justitiekanslersämbetet förklarade sig icke hava något att erinra mot, att årliga avkastningen av köpeskillingen tillhandahölls rektorn samt att, under förutsättning att rektorn sådant medgäve, statskontoret erhöle i uppdrag förvalta köpeskillingen. Däremot ansåge ämbetet, att Kungl. Maj:t i konseljen icke borde meddela något beslut om att å rektors löneförmåner skulle göras avdrag för fondens avkastning. Huruvida avdrag skulle ske reglerades nämligen av gällande författning och dess efterlevande i denna del hade riksräkenskapsverket att övervaka. För frågans avgörande hade rektor i sin hand att vädja till domstolarna. Med hänsyn till den tvekan, som sålunda synes hava ansetts föreligga om Kungl. Maj:ts befogenhet att bestämma om avdrag å rektors avlöning, förordnade Kungl. Maj:t allenast, att köpeskillingen skulle insättas å statsverkets giroräkning i riksbanken för statskontorets räkning för att av statskontoret förvaltas och bokföras såsom en särskild fond, benämnd »Köpeskillning för rektors vid högre allmänna läroverket i Jönköping löningsjord», samt att rektor vid högre allmänna läroverket i Jönköping skulle tillvidare äga enahanda rätt till avkastningen av fonden, som nu tillkomme honom med avseende å avkastningen av ifrågakvarande jordområden. Anledningen till att beslutet fick denna form torde väl hava varit, att tidigare avdrag å rektors lön för dessa jordar ej skett, samt att rektor ej blivit hörd över statskontorets förslag.

I ett tidigare av Kungl. Maj:t meddelat beslut av den 12 maj 1922 angående förvaltning av löseskillning för en jord, varav avkomsten tillfallit en adjunkt vid Västerås läroverk mot avdrag av 75 öre å befattningshavarens av statsmedel utgående avlöning, iaktogs ett annat förfarande. Löseskillingen utgjorde 655 kr. och bestämde Kungl. Maj:t, jämte det beslut meddelades om medlens fondering och förvaltning av läroverkskollegiet, att den årliga avkastningen av fonden skulle tillvidare, intill dess annorlunda kunde varda bestämt, tillfalla vederbörande tjänstinnehavare, samt att dennes av statsmedel utgående avlöning skulle för den tid, varunder han åtnjote berörda avkastning, minskas med 25 kr. årligen. Olika förslag till avdrag hade föreslagits, men bestämdes detta till ovannämnda belopp, motsvarande c:a 4 % ränta å ersättningsmedlen, för att undvika förlust för tjänstinnehavaren.

Även efter kyrkofondens bildande har fortfarande, jämte det, på sätt förut omnämnts, förskott ur kyrkofonden av Kungl. Maj:t lämnats för skogsförvaltningsutgifters bestridande, vid flertalet under boställshavarens vård och bevakning stående boställen hälften av behållna ordinarie avkastningen tillkommit indelningshavaren, i en del fall jämväl enligt efter sagda tid meddelade beslut, varemot den andra hälften tillfallit kyrkofonden. För två boställen, där skogen ställts under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning (Norrby och Djupvik), hava emellertid av Kungl. Maj:t bestämmelser meddelats, enligt vilka behållningen av skogsavkastningen skall ingå till av domkapitlet förvaltade fonder, beträffande vilkas disposition slutliga beslut dock ännu ej meddelats av Kungl. Maj:t.

Beträffande det ovannämnda hemmanet Djupvik torde en närmare redogörelse erfordras.

Genom nåd. brev den 12 september 1890 föreskrevs, att den i då gällande stat för högre allmänna läroverket i Strängnäs upptagna 6:te lektorslönen skulle indragas från och med den 1 juli 1891. Inom kolumn specificerade inkomster vid denna lektorslön utgjordes bl. a. av avkomst av hemmanet Djupvik nr 2, beräknad till 56 kronor 40 öre. Intill den 1 maj 1921 disponerades denna lektorslön och jämväl berörda hemman av olika befattningshavare, vilka enligt domänstyrelsens resolutioner uppburo hälften av hemmanets behållna ordinarie skogsavkastning, varemot återstående skogsavkastning ingick till vederbörande ecklesiastika fonder. Enligt Kungl. brev den 18 mars 1921 har emellertid, jämte det beslut meddelats, att hemmanet skall tillsvidare intill dess annorlunda kan varda bestämt ställas under domkapitlets förvaltning, förordnats, att skogen från och med den 1 maj 1921 skall ställas under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning, i samband varmed, med avslag å väckt förslag att behållen skogsavkastning skulle ingå till kyrkofonden, föreskrivits, att såväl redan influten odisponerad behållen avkastning av skogen som framdeles uppkommande sådan skall överlämnas till domkapitlet att förvaltas tillsammans med en jämlikt Kungl. brev den 10 december 1915 av försäljningsmedel för hemmanets andel i åbyggnaderna å ett soldattorp bildad fond, till vilken jämväl behållna avkastningen av hemmanet skall ingå. I skogsmedel hava till denna fond influtit 2 934 kronor 78 öre. Ytterligare skogsmedel hava sedermera ingått till domänstyrelsen men ännu ej redovisats. Angående hemmanets framtida disposition och de ändamål, vartill fonden skall användas, har utredning verkställts, men hava i avbidan på avgörande av frågan, huruvida de med vissa lärartjänster förenade särskilda förmåner skola indragas eller bibehållas, närmare bestämmelser ej ännu därutinnan av Kungl. Maj:t meddelats. Hemmanets avkastning utom skogen har därvid uppskattats till 80 kronor.

En approximativ uppskattning synes giva vid handen, att av de skogsförvaltningsutgifter för boställen anslagna till lärare vid de allmänna läroverken, som bestritts av de ecklesiastiska boställenas skogsfond eller andra till domänstyrelsens förfogande ställda medel, ej blivit ersatta allenast c:a 5 700 kronor, därav c:a 1 700 kronor för åren 1883—1913 samt 4 000 kronor för åren 1914—1926. Större delen därav faller på hemmanet Tygelsjö. Till de ecklesiastiska fonderna har influtit ett vida högre belopp eller c:a 65 000 kronor, därav till de ecklesiastiska boställenas skogsfond dock endast mindre belopp. Om dessa uppgifter gäller i huvudsak vad som anförts beträffande motsvarande uppgifter för klockarboställen, dock att mindre svårigheter möter att vid förevarande boställen komma till ett exakt belopp. Till särskilda fonder, beträffande vilkas disposition ej ännu bestämmelser meddelats av Kungl. Maj:t, hava influtit 9 073 kronor 93 öre utom räntor.

IV. Förslag till disposition av skogsavkastningen å boställen anslagna till klockare och lärare vid de allmänna läroverken.

Av den redogörelse, ovan lämnats, framgår, att, oberoende av 1910 års prästlöneregleringslagstiftning, 1894 års skogsordnings bestämmelser om ecklesiastika boställen fortfarande beträffande sättet för skogsförvaltningens ordnande äro tillämpliga på boställen anslagna till klockare och lärare vid de allmänna läroverken, samt att laga stöd torde saknas för den uppfattning, som i senare tid sökt göra sig gällande, att nämnda befattningshavare för sina boställen skulle hava en vidsträcktare rätt till skogsavkastningen än den, som i 1866 och 1894 årens skogsordningar i enlighet med samtliga ståndens sammanstående beslut tillagts det territoriella prästerskapet.

Nämnda redogörelse torde ock utvisa, att intill år 1914 rätteligen skogsmedel jämväl från boställen anslagna till klockare och lärare vid de allmänna läroverken ingått till prästlöneregleringsfonden och de ecklesiastika boställenas skogsfond, samt medel från sistnämnda fond disponerats för bestridande av vissa skogsförvaltningskostnader å dessa boställen.

Å andra sidan är det klart, att, sedan kyrkofonden bildats, skogsmedel från ifrågavarande boställen icke vidare böra ingå till kyrkofonden, samt att, efter vederbörlig reglering, skogsförvaltningsavgifter för dessa boställen ej vidare böra bestridas från kyrkofonden.

Den utväg, som med dessa utgångspunkter låge närmast till hands, vore väl den, att man, utan ändring i övrigt av reglerna för disposition av skogsavkastningen från boställen anslagna till klockare och lärare vid de allmänna läroverken, allenast vidtoge sådana åtgärder, att man först undersökte, huru stora belopp, som till prästerskapets lönerregleringsfond influtit från vardera slaget av dessa boställen och att dessa belopp avsattes till särskilda fonder för reglering av vederbörande kårers avlöningvillkor, den ena för klockarna och den andra för lärare vid de allmänna läroverken, och att till dessa fonder härefter inflöte vad som efter förut gällande regler skolat ingå till prästlöneregleringsfonden. På liknande sätt borde undersökas, huru stora belopp som från dessa boställen influtit till de ecklesiastika boställenas skogsfond efter avdrag för därifrån för skogsförvaltningsutgifter gjorda utlägg, varefter eventuellt överskott skulle avsättas till särskilda fonder, varifrån skogsförvaltningsutgifter för boställena kunde bestridas, den ena för klockarna, den andra för lärare vid de allmänna läroverken, till vilka fonder fortfarande skulle inflyta vad som efter förut gällande regler skolat ingå till de ecklesiastika boställenas skogsfond. En sådan ändring torde kunna ske, utan att frågan skulle behöva hänskjutas till riksdag och kyrkomöte.

För bedömande, om man bör stanna vid en sådan utväg, torde vara lämpligast att var för sig behandla klockarboställen och boställen anslagna till lärare vid de allmänna läroverken.

1. Klockarboställen.

Vad först klockarboställen angår, synas, på sätt ovan nämnts, verkställda approximativa beräkningar giva vid handen, att en dylik undersökning skulle komma att utvisa, att väl av de för prästlöneregleringsfonden avsedda, från klockarboställen influtna skogsmedel i kyrkofonden inestå vissa belopp (efter approximativ beräkning c:a 13 000 kronor, bortsett från skogsavkastning från Mora skolmästarboställe), men att dessa belopp dock ej äro av den storlek, att de, även med inberäkning av framdeles inflytande för prästlöneregleringsfonden avsedda skogsmedel från dessa boställen, kunna åtminstone den närmare tiden för reglering av klockarnas avlöningsvillkor hava någon större betydelse. Undersökningen torde tillika komma att utvisa, att från de ecklesiastika boställenas skogsfond eller andra för domänstyrelsen tillgängliga medel i skogsförvaltningsutgifter för klockarboställen utgivits väsentligen högre belopp, än till denna fond influtit från dessa boställen, om man bortser från den hos domkapitlet inestående fonden för Los klockarboställe å 43 496 kronor 4 öre, men att å andra sidan utgifterna från de ecklesiastika boställenas skogsfond eller andra för domänstyrelsen tillgängliga medel för klockarboställenas skogsförvaltningskostnader i det hela torde, om man jämväl medtager skogsavkastning från skolmästarbostället i Mora, motsvara de belopp sammanräknade, som för prästlöneregleringsfonden och de ecklesiastika boställenas skogsfond influtit till och numera ingå i kyrkofonden.

Vid sådant förhållande och då å ena sidan det viktigaste torde vara, att medel finnas tillgängliga för bestridande av sådana skogsförvaltningsutgifter, till vilka klockarboställenas skogsavkastning ej lämnar tillgång, samt å andra sidan en exakt utredning om klockarboställenas ställning till kyrkofonden skulle kräva stora kostnader och besvär, kan det ifrågasättas, om icke det lämpligaste vore, att man — måhända bortsett från de boställen, vid vilka beräknats överskott, därav för samma boställen gjorda förskott kunna återgäldas — droge ett streck över tiden före kyrkofondens bildande och jämväl avskreve de förskott, som därefter lämnats från kyrkofonden för bestridande av skogsförvaltningsutgifter å klockarboställena, samt allenast inriktade sig på ordnandet av förhållandena efter år 1914 i övrigt.

En utväg vore därvid, att boställena överlämnades till församlingarnas disposition för klockarens avlöning mot skyldighet för församlingarna — mot det de för nämnda avlöning finge uppbära jämväl behållna skogsavkastningen — att svara för sådana skogsförvaltningsutgifter, som ej kunna bestridas av skogens behållning.

En sådan anordning torde dock, särskilt med tagen hänsyn därtill, att med nu gällande lönebestämmelser skogsavkastningen i dess helhet eller till viss del tillkommer boställshavaren utöver den av församlingen bestämda lönen, ej kunna vidtagas utan i samband med föreslagen ändrad lagstiftning om klockares avlöning och i allt fall ej under nuvarande klockares tjänstetid. Lämpligare torde därför vara att, med bibehållande tillsvidare av nuvarande regler för skogsavkastningens disposition i övrigt, sådana åtgärder vidtagas, att av den andel av skogsavkastningen från klockarboställen, som efter tidigare regler skolat ingå till prästerskapets löneregleringsfond och de ecklesiastika boställenas skogsfond, bildas en gemensam fond, ur vilken i första hand erforderliga skogsförvaltningsutgifter må bestridas, men som i övrigt må disponeras för reglering av klockarkårens avlöningsvillkor. Detta torde kunna ske utan att riksdagen och kyrkomötet behöva höras, för så vitt sådana anordningar vidtagas, att räkenskaperna föras så, att därav framgår, huru stora belopp som influtit från varje boställe, och vad därav efter tidigare regler skolat ingå till prästerskapets löneregleringsfond eller de ecklesiastika boställenas skogsfond.

Om till denna fond överlämnas jämväl den av domkapitlet förvaltade fonden från Los om 43 496 kronor 4 öre, synes det emellertid, som om hela årliga räntevkastningen ej skulle erfordras för bestridande av sådana skogsförvaltningsutgifter för klockarboställen, till vilka boställenas skogsavkastning ej lämnar tillgång, därför åtminstone den närmaste tiden ej torde påkallas högre belopp per år än ca 2 000 kronor. Det kan därför ifrågasättas, om man icke, under beaktande i viss mån av de skäl, som torde hava föranlett den ändrade praxis hos Kungl. Maj:t beträffande disposition av skogsavkastningen å klockarboställen, för vilken tidigare redogjorts, med riksdagens och kyrkomötets bifall med en sådan anordning borde på det sätt söka förbinda församlingarnas och klockarnas intressen, att endast viss del av den behållning å skogsavkastningen, som ej tillfaller boställshavaren, t. ex. $\frac{1}{3}$, skulle behöva ingå till den nybildade fonden, varemot återstoden skulle kunna överlämnas till vederbörande församling för bildande av en fond, därav, såvitt Konungen ej annorlunda förordnade, räntevkastningen skulle få användas till klockarens avlöning. Ett motsvarande förfarande torde då även böra, på sätt nedan närmare kommer att angivas, iakttagas beträffande en del redan nu förefintliga av skogsmedel bildade fonder från klockarboställen, om vilkas slutliga disposition bestämmelser ännu ej meddelats av Konungen (Tab. B).

För klockarboställena skulle med tillämpning härav beträffande skogsavkastningen gälla:

att från klockarboställen några skogsmedel icke vidare skola ingå till kyrkofonden;

att för sådana boställen från de ecklesiastika boställenas skogsfond och kyrkofonden eller eljest gjorda förskott för skogsförvaltningskostnader skola avskrivras, med undantag eventuellt för förskott från boställe, som beräknats lämna överskott, av vilket för bostället gjort förskott skolat återgäldas;

att av inflytande skogsmedel, som enligt tidigare gällande regler skolat ingå till prästerskapets lönerregleringsfond och de ecklesiastika boställenas skogsfond, $\frac{1}{3}$ skall inbetalas till en av statskontoret förvaltd fond, avsedd att efter Konungens bestämmande bestrida sådana skogsförvaltningskostnader, som ej kunnat av klockarboställsskogs behållning gäldas, och i övrigt användas för utjämning av klockarnas avlöningsvillkor; samt

att återstoden av dessa medel skall överlämnas till vederbörande församling att av kyrkorådet förvaltas såsom en fond, därav, där ej Kungl. Maj:t annorlunda bestämmer, räntan må användas till klockarens avlöning.

Eventuellt torde till statskontorets fond även böra ingå möjligen befintligt överskott i kyrkofonden, om en närmare undersökning därom anses böra igångsättas. Skulle en sådan undersökning i stället komma att utvisa brist, kyrkofonden till godo, torde ersättning därför kunna beredas ur fonden från Los.

Lämnas bestämmelser i ovan angivet syfte, erfordras väl i allmänhet ej ändringar i de föreskrifter, som redan beträffande särskilda boställen meddelats angående dispositionen av skogsavkastningen, men torde dock i en del fall sådana ändringar vara påkallade, liksom också, på sätt ovan angivits, reglering måste ske av vissa av skogsmedel bildade fonder, och föranleda tillika de av enskilda gjorda ansökningar, för vilka tidigare redogjorts, vissa särbestämmelser.

Hällefors.

Vad klockarbostället i Hällefors angår, gäller enligt av Kungl. Maj:t meddelade beslut, att inflytande försäljningsmedel från dess skog skola uppbäras av boställshavaren och användas till boställets förbättring mot redovisning vid blivande syn eller ekonomisk besiktning. Häri torde, på sätt jämväl kyrkorådet ifrågasatt, den ändring böra ske, att såväl redan influtna som inflytande

skogsmedel böra överlämnas till förvaltning av kyrkorådet, som skall hava att till boställshavaren utbetala ersättning för vad därav nedlagts å boställets förbättring enligt godkännande vid syn eller ekonomisk besiktning, dock med rätt för vederbörande boställshavare att, sedan uppburna, ej disponerade skogsmedel överlämnats till kyrkorådet, för egen räkning disponera över den på en vars tid belöpande ränteavkastningen å såväl redan influtna som framdeles inflytande, under kyrkorådets förvaltning stående skogsmedel, vilka ej disponerats för boställets förbättring. Boställshavaren torde så mycket hellre kunna göra anspråk å sistnämnda förmån, som meningen givetvis varit, att skogsmedlen skulle användas till sådana förbättringar å bostället, som kunde antagas giva honom en mot det nedlagda beloppet svarande avkastning. Det kan även ifrågasättas, om icke, i allt fall efter nuvarande boställshavarens avgång, bestämmelserna angående skogsmedlens användning till boställets förbättring borde undergå någon förändring. I ett av vederbörande jägmästare avgivet yttrande har framhållits, att föreskriften att boställshavaren skulle genom förbättringar av egendomen vid blivande syn eller ekonomisk besiktning redovisa behållna skogsmedel i praktiken vore av föga värde, då vanligen en boställshavare, som suttit några år på en egendom, alltid kunde påvisa en del dikningar och andra arbeten, som han ändå varit tvungen verkställa, om han ville hava någon skörd, och vilkas natur svårigen vid synen låte kontrollera sig. Frågan härom torde emellertid böra bliva beroende av förslag från församlingens eller boställshavarens sida eller vid uppgörande av ny skogshushållningsplan för bostället, och torde i samband därmed böra upptagas till behandling frågan, om efter sådan ändring viss del av behållna skogsavkastningen må kunna tillerkännas boställshavaren.

Los.

Vad klockarbostället i Los angår, hava några omständigheter ej framkommit, som kunna föranleda att nuvarande klockaren eller förutvarande klockarens stärbhusdelägare, på sätt de sökt göra gällande, skulle på grund av sättet för boställets tillkomst vara berättigade att uppbära boställets hela, på deras tid belöpande behållna skogsavkastning eller räntan å den av extra avverkning från bostället före deras tid bildade, enligt Kungl. brev den 27 mars 1885 under domkapitlets förvaltning ställda fonden, vilken redan enligt av Kungl. Maj:t den 20 maj 1892 meddelat beslut skolat överlämnas till de ecklesiastiska boställesnas skogsfond. Denna fond torde, i den mån den ej erfordras för täckande av utgifter för skogsförvaltningskostnader för klockarboställesna, bestridna av de ecklesiastiska boställesnas skogsfond, böra i dess helhet överlämnas till statskontorets fond för skogsförvaltningskostnader å klockarboställesna m. m.

Vad angår den av ordinarie och extra avkastning från detta boställe enligt Kungl. brev den 2 juli 1915 bildade, under domkapitlets förvaltning stående fonden och de inkomster, som i övrigt influtit eller komma att inflyta från boställets skog, må anföras följande:

Enligt 1915 års nåd. brev skulle, sedan det visat sig, till vilket belopp den behållna ordinarie skogsavkastningen uppgått från och med den 1 maj 1912 till den 1 maj 1916, Kungl. Maj:t på särskild underd. framställning upptaga frågan om ersättning till dåvarande klockaren Lundberg eller hans rättsinnehavare för mistad skogsavkastning från och med den 1 maj 1916. Kammarkollegium har i sitt underd. utlåtande utgått från att därmed åsyftats, att de skulle av behållna årliga avkastningen efter den 1 maj 1916 årligen bekomma ett belopp, motsvarande högst medeltalet av den ordinarie avkastningen för åren 1912—1916. Då detta utgjort 2 000 kronor 48 öre, men den för åren 1916—1923 influtna avkastningen utgjort i medeltal för år allenast 353 kro-

nor 92 öre, har kammarkollegium hemställt, att, sedan Lundberg avlidit, hans rättsinnehavare böra berättigas att för tiden från och med den 1 maj 1916 till den 1 maj 1919, sålunda jämväl under nådåret, uppbära hela den behållna ordinarie avkastningen, dock högst 2 000 kronor för år. Häremot synes ej något vara att erinra, och bör beloppet utgå från den av domkapitlet förvaltade fonden, dit medlen ingått.

Någon anledning att, på sätt påyrkats, av annan anledning än med hänsyn till sättet för boställets tillkomst tilldela Lundbergs stärbhus, utöver vad det redan uppburit, andel av de belopp, som under den tid bostället innehafts av Lundberg eller hans stärbhus influtit till prästerskapets lönerogleringsfond eller de ecklesiastiska boställes skogsfond (1 114 kronor 64 öre), eller i den del av de till domkapitlet inlevererade medlen, som belöper på tiden $\frac{1}{5}$ 1916— $\frac{30}{4}$ 1919, synes ej föreligga.

Beträffande de medel, som härefter inflyta från boställets skog, skulle i så fall med tillämpning av ovanstående regler en tredjedel inbetalas till statskontorets fond för bestridande av skogsförvaltningskostnader å klockarboställen m. m. och återstoden överlämnas till församlingen att av kyrkorådet förvaltas såsom en fond, därav räntan skulle få användas till klockarens avlöning. Motsvarande förfarande skulle tillämpas beträffande de medel, som redan influtit till domkapitlet, efter det förut anmärkt utbetalning ägt rum. Härvid torde dock med hänsyn till den ovissa frågan, om någon del av bostället må anses vara skolmästarboställe, förbehåll böra göras för Kungl. Maj:t att annorlunda bestämma om avkastningens disposition, därest klockar- och skollärbefattningarna skiljas åt. Det kan emellertid ifrågasättas, om icke med anledning av den av nuvarande klockaren Isaksson gjorda framställningen en viss avvikelse från dessa regler borde äga rum under hans tjänstetid från den 1 september 1919, då han under sin tjänstetid ej skulle komma i åtnjutande av någon del av skogsavkastningen. De skäl, som föranledde att, under den tid skogen stod under boställshavarens vård, denne enligt 1892 års nåd. brev erhöi mera än hälften av den ordinarie skogsavkastningen, voro, att församlingen till någon, ehuru ringa del bidragit till boställets tillkomst, boställets svaga beskaffenhet samt boställshavarens ringa löneinkomst. Av dessa skäl kvarstå de båda förstnämnda, men beträffande löneinkomsten hava förhållandena väsentligen förändrats. Klockar- och organistlönen har höjts från 318 till 1 000 kronor, och den gemensamma lönen som klockare, organist och folkskollärare har de senare åren utgjort över 6 000 kronor. Det synes därför, som om näppeligen samma skäl som förut föreligga att tillerkänna boställshavaren en andel i skogsavkastningen, vara han knappast vid befattningens tillträdande kunnat göra beräkning. Men torde dock billighetsskäl tala för ett tillmötesgående i någon mån av Isakssons anspråk. Pastor har uppgivit att, då lönen för klockaren höjdes till 1 000 kronor, detta skedde under förhoppning att församlingen framdeles från boställets skogsmedel skulle erhålla bidrag till dennes avlöning. Ett sådant tillmötesgående torde för den skull ej böra ske på bekostnad av församlingens andel i skogsmedlen. Lämpligare torde vara att, med hänsyn till det stora bidrag bostället genom överlämnande av den enligt 1885 års nåd. brev bildade fonden giver till statskontorets fond för bestridande av skogsförvaltningskostnader å klockarboställen m. m., nuvarande klockaren under sin tjänstetid tillerkännes viss del, förslagsvis hälften, av de belopp, som från den av domkapitlet enligt 1915 års nåd. brev tillsvidare förvaltade fonden eller av inflytande skogsmedel eljest skolat ingå till statskontorets fond.

Mora.

Förre klockarprästen Reimers har yrkat, att de från Mora »klockarpräst- och skolmästarboställen» härrörande, å hans tjänstetid belöpande skogsmedel, vilka

influtit till kyrkofonden, måtte till honom utbetalas med ränta. Det vill synas, som om såväl Reimers i sin ansökning som ock åtskilliga av de vederbörande, vilka yttrat sig över densamma, icke vederbörligen beaktat skillnaden mellan det äldre av klockarprästen innehavda bostället (det s. k. skolmästarbostället) och det genom löneregleringen klockarprästen tillerkända (det s. k. klockarprästbostället). Då Reimers grundat sina anspråk därå, att innehavare av klockarboställen borde komma i åtnjutande av hela avkastningen från dessa boställens skogar, kan han givetvis ej av denna grund tillerkännas ökad avkastning för det från pastorsbostället för klockarprästen utbrutna klockarprästbostället, som helt har prästboställes natur, och synes, även om skolmästarbostället, på sätt antagligt är, helt eller åtminstone delvis har klockarboställes natur, med hittills tillämpade regler för disposition av skogsavkastningen från klockarboställen, även bortsett från inträdd preskription, för tiden före 1913 större andel av avkomsten än han redan uppburit ej böra honom tillkomma.

I varje fall synes frågan för skolmästarbostället ej bliva aktuell, innan i behörig ordning bestämts, till vilken del detta boställe må anses hava klockarboställes natur, i samband varmed då även bör komma under prövning, huru det skall förhållas med å detta boställe belöpande fonderade skogs- och expropriationsmedel.

Åtgärder i detta syfte böra snarast vidtagas, då för närvarande till prästerskapets avlöning torde disponeras ej obetydliga belopp, vilka rätteligen borde användas för klockares avlöning.

Orsa.

Någon anledning synes ej föreligga att, på sätt påyrkats av förutvarande klockarna Eriksson och Lundberg, tillerkänna innehavaren av Orsa klockarboställe större andelar av skogsavkastningen än vad de uppburit under äldre hushållningsplaner, d. v. s. två tredjedelar av den behållna ordinarie avkastningen, eller att för inflytande behållning under nu gällande indelningsperiod vad boställshavaren angår meddela ändrade föreskrifter vid detta boställe. I enlighet därmed skulle av såväl den redan bildade fonden som inflytande skogsmedel, vilka ej tillfalla boställshavaren, en tredjedel ingå till statskontorets fond för bestridande av skogsförvaltningskostnader å klockarboställen m. m. samt återstående två tredjedelar överlämnas till församlingen att av kyrkorådet förvaltas såsom en fond, därav räntan må användas till klockarens avlöning. Det kan emellertid ifrågasättas, om icke skäligen såväl Eriksson som Lundberg, en var för sin tjänstetid, borde tillerkännas någon del av räntebeloppen, förslagsvis hälften av räntorna å de belopp, som under deras tid inestått hos domkapitlet, samt en motsvarande förmån utöver lönen tillerkännas nuvarande klockaren under hans tjänstetid beträffande räntorna å de av domkapitlet och församlingen förvaltade skogsmedlen.

Rättvik.

Sedan, på ansökning av klockaren Sundell att utfå vissa från och med år 1915 kyrkofonden tillförda skogsmedel från klockarbostället i Rättvik, belöpande på avverkningar $\frac{1}{3}$ 1911— $\frac{30}{4}$ 1918, Kungl. Maj:t genom nåd. brev den 8 december 1921 förklarar innehavaren av nämnda boställe berättigad att ur kyrkofonden utbekomma ersättning med så stort belopp, som svarade mot vad av den bostället tillkommande andelen i behållna, för den tid sökanden innehaft bostället belöpande skogsavkastningen från utskogen inlevererats till kyrkofonden jämte den sagda fond därav tillgodoförda ränta, har hans änka begärt att utfå jämväl den del av den klockarbostället tilldelade andel i skogsförsäljningsmedel från utskogen, som för tiden från och med den 1 maj 1877, då bo-

stället av hennes man tillträdde, till den 1 maj 1915 inlevererats till vederbörande fonder jämte den dessa därå tillgodoförda räntan. Denna ansökning har tillstyrkts av vederbörande, av kammarkollegium under framhållande att kollegium hade fog antaga, att Kungl. Maj:ts beslut icke åsyftat att göra tidpunkten för lönerogleringsfondens uppgående i kyrkofonden till gräns för den Sundell tillkommande retroaktiva ersättningen. Häremot må med skäl erinras, att förhållandena ställa sig väsentligen olika efter kyrkofondens bildande, då klockarboställets avkastning ej ansetts skola ingå till fonden, som jämväl velat anse sig fri från skyldigheter mot klockarbostället, och för tiden dessförinnan, då med vederbörande fonder ostridigt varit förbundna väsentliga sådana skyldigheter. Härtill kommer, att, även om i regel Kungl. Maj:t och kronan ej bör göra gällande preskription, dock föga skäl finnes att godkänna ett krav av förevarande art, gjort efter preskriptionstidens utgång. Då efter den 21 februari 1913 inga skogsmedel synas hava ingått till prästerskapets lönerogleringsfond och de ecklesiastika boställets skogsfond, torde sökandens krav i allo vara preskriberade. Skulle ansökningen bifallas, torde enda skälet därtill kunna sökas i av sökanden åberopade ömmande förhållanden, men synas dessa dock näppeligen i och för sig vara tillräckliga för att motivera ett bifall till ansökningen i dess helhet. Däremot torde nämnda förhållanden måhända kunna motivera ett mindre bidrag ur kyrkofonden, förslagsvis 1 000 kronor.

Då genom Kungl. brev den 9 december 1921 innehavaren av klockarbostället från och med den 1 maj 1918 tillerkändes den bostället tillkommande andelen i behållna skogsavkastningen från klockarbostället, skedde detta endast *tillsvidare*. Om efter den utredning, som nu föreligger, detta beslut fortfarande bör uppehållas, kan vara tveksamt, men torde i allt fall ändring ej böra ske under nuvarande klockarens tjänstetid och boställshavaren även framgent få åtnjuta hälften av behållna skogsavkastningen.

Drängsered.

Beträffande den av behållna skogsavkastning från klockarbostället i Drängsered bildade, av domkapitlet förvaltade fonden torde ovan angivna regler böra vinna tillämpning och i följd därav $\frac{1}{3}$ utbetalas till statskontorets fond för skogsförvaltningskostnader å klockarbostället m. m. och $\frac{2}{3}$ till en av Drängsereds och Krokereds församlingars kyrkoråd förvaltat fond, därav räntan må användas till klockarens avlöning.

Torup.

Då genom nåd. brev den 26 januari 1923 nuvarande boställshavaren tillerkändes hela behållna skogsavkastningen från klockarbostället i Torup, skedde detta endast *tillsvidare*. Om efter den utredning, som nu föreligger, detta beslut fortfarande bör uppehållas, kan vara tveksamt, men torde, i likhet med vad som framhållits beträffande Rättviks klockarboställe, i allt fall ändring ej böra ske under nuvarande klockarens tjänstetid och blivande klockare få åtnjuta hälften av behållna skogsavkastningen.

Skulle Kungl. Maj:t finna, att den uppfattning, som torde hava legat till grund för vissa av Kungl. Maj:t i senare tid beträffande särskilda klockarbostället meddelade beslut, eller att behållna skogsavkastning från dessa skall tillfalla boställshavaren, bör vinna allmän och utan avseende å gällande preskriptionsbestämmelser retroaktiv tillämpning, torde det bliva nödvändigt, att frågan underställes prövning av riksdag och kyrkomöte, och det så mycket hellre, som därvid jämväl måste tagas under omprövning, huru det för framtiden

skall förhållas med sådana skogsförvaltningsutgifter å klockarboställen, som ej av behållen skogsavkastning kunna bestridas, samt om icke kyrkofonden, därest den får återbetala samtliga eller åtminstone större delen av de bidrag, den haft från klockarboställena, av stats- eller andra medel bör få vederlag för de belopp, som för skogsförvaltningskostnader å dessa boställen utbetalts från densamma och för vilka kyrkofonden hittills kunnat beräkna att eventuellt av överskott från andra boställen få ersättning. Vad skogsförvaltningsutgifterna angår, torde, om ej statsverket träder emellan, annan utväg ej föreligga än att — på sätt stadgats beträffande prästerligt boställe, vilket avkomst skall tillgodokomma tjänstnehavare utöver lönen — skogsstaten, om nödiga medel icke genom vederbörandes försorg tillhandahålles, icke har att taga befattning med de arbeten, åtgärder eller anstalter, som i avseende å dylikt boställes skog må finnas erforderliga.

Vinner ovanberörda ändrade uppfattning riksdagens och kyrkomötets godkännande, följer däraf, att, med undantag tillsvidare för Mora, de hos Kungl. Maj:t av nuvarande eller förutvarande klockare eller deras stärbhusdelägare gjorda ansökningar, för vilka förut redogjorts, i huvudsak komma att bifallas.

2. Boställen anslagna till lärare vid de allmänna läroverken.

Vad ovan anförts beträffande klockarboställen, gäller i huvudsak även beträffande ifrågavarande boställen, men dessa intaga dock i viktiga hänseenden en särställning, främst beroende däraf, att vederbörande lärare är skyldig vidkännas ett avdrag å sin lön, motsvarande det värde, vartill fastighetens avkomst uppskattats. I de belopp, som för närvarande avdragas å lärarlönerna, har väl, då desamma i huvudsak kvarstå oförändrade från en tid, då fastighetens skog endast ansågs kunna tagas i anspråk för husbehov, ej ingått behållen skogsavkastning, och torde även vid ny uppskattning den del av skogsavkastningen, vanligen hälften, som tilldelas indelningshavaren för vård av skogen, där den står under hans bevakning och skötsel, ej böra medräknas, men skulle viss del av skogsavkastningen därutöver tilldelas honom, torde denna böra medräknas vid avdragets bestämmande till ett värde, som ej kan förväntas giva indelningshavaren någon avsevärd behållen inkomst. Från det allmännas sida skulle väl därför, om avdraget bestämmes riktigt, ej något vara att erinra mot en sådan anordning, att indelningshavaren finge uppbära även den del av åtminstone den ordinarie skogsavkastningen, som enligt hittills gällande regler skolat ingå till vederbörande kyrkliga fond mot skyldighet att vidkännas motsvarande avdrag å lönen. Av den redogörelse, som lämnats för hemmanet Norrby, torde emellertid framgå de stora svårigheter, som möta att på tillfredsställande sätt göra en för längre tid gällande uppskattning av den behållna skogsavkastningen och att reglera sättet för avdraget å lönen för indelningshavaren. Härtill kommer, att med en sådan anordning, med hänsyn till de små belopp, som kunna förväntas inflyta för skogsavkastning, enligt tidigare regler avsedd för de ecklesiastika boställenas skogsfond, svårigheter möta att erhålla medel för skogsförvaltningsutgifter å de utav dessa fastigheter, vilkas skogar ej för närvarande lämna avsevärt överskott. Det synes därför lämpligast, att även vid ifrågavarande fastigheter den behållna skogsavkastningen, vare sig den eljest skolat ingå till prästerskapets löneruleringsfond eller till de ecklesiastika boställenas skogsfond, inflyter till en av statskontoret förvaltd fond, avsedd att bestrida skogsförvaltningsutgifter för dessa fastigheter och i övrigt för reglering av ifrågavarande kårs avlöningsvillkor.

Till denna fond torde även böra överföras den av skogsavkastning från hemmanet Norrby bildade fonden samt den del av fonden för hemmanet Djupvik,

som motsvarar influten behållen skogsavkastning, ävensom eventuellt det belopp, som till kyrkofonden från boställen anslagna till lärare vid de allmänna läroverken influtit efter avdrag för gjorda förskott för skogsförvaltningsutgifter.

Ifrågasätts kan väl, om icke då, därest den skogsavkastning, som sålunda skulle komma att ingå till fonden, i stället hade tillfallit indelningshavaren, motsvarande minskning i den från staten till honom utgående lönen skolat göras, staten borde tillerkännas den del av ränteavkastningen från fonden, som ej åtginge till skogsförvaltningsutgifter, varför den närmare tiden ej synes erfordras mera än c:a 1 000 kronor per år, men torde med avgörande av denna fråga böra anstå i avbidan på den reglering, som är ifrågasatt angående med lärarbefattningar förbundna enskilda förmåner överhuvud.

En sådan disposition av skogsavkastningen torde, om motsvarande anordning göres, som ovan ifrågasatts för klockarboställen, kunna införas utan att riksdag och kyrkomöte behöva höras.

I fråga om boställen för lärare vid de allmänna läroverken torde därför beträffande skogsavkastningen böra stadgas:

att från lärare vid de allmänna läroverken anslagna boställen några skogsmedel icke vidare skola ingå till kyrkofonden;

att inflytande behållna skogsmedel från dessa boställen, som enligt tidigare gällande regler skolat ingå till prästerskapets löneregleringsfond och de ecklesiastiska boställesnas skogsfond, skola inbetalas till en av statskontoret förvaltd fond, avsedd att efter Konungens bestämmande bestrida sådana skogsförvaltningskostnader, som ej kunnat av vederbörande skogs behållna avkastning gäldas, och i övrigt användas för utjämning av avlöningsvillkoren för lärare vid de allmänna läroverken; samt

att till denna fond skola ingå jämväl den av skogsavkastningen från hemmanet Norrby bildade fonden ävensom den del av fonden för hemmanet Djupvik, som motsvarar behållen skogsavkastning, och eventuellt överskottsmedel från kyrkofonden.

Sammandrag.

För ordnande av frågan om dispositionen av skogsavkastningen från boställen anslagna till klockare och lärare vid de allmänna läroverken kunna, på sätt den föregående framställningen utvisar, olika förslag komma under omprövning, men synes mig den gjorda utredningen giva stöd för att frågan lämpligast ordnas på det sätt, att, med bifall i erforderliga delar av riksdagen och kyrkomötet samt med avslag å gjorda framställningar i övrigt, Kungl. Maj:t förordnar:

Beträffande klockarboställen:

1) att från klockarboställen några skogsmedel icke vidare skola ingå till kyrkofonden;

2) att för sådana boställen från de ecklesiastiska boställesnas skogsfond och kyrkofonden eller eljest gjorda förskott för skogsförvaltningskostnader skola avskrivas, med undantag för förskott från boställe, som beräknats lämna överskott, av vilket för bostället gjort förskott skolat återgäldas;

3) att, där ej annorlunda nedan stadgas, av inflytande skogsmedel, som enligt tidigare gällande regler skolat ingå till prästerskapets löne-regleringsfond och de ecklesiastika boställets skogsfond, en tredjedel skall inbetalas till en av statskontoret förvaltd fond, avsedd att efter Konungens bestämmande bestrida sådana skogsförvaltningskostnader, som ej kunnat av klockarboställsskogs behållning gäldas, och i övrigt användas för utjämning av klockarnas avlöningsvillkor (fonden för skogsförvaltningskostnader å klockarboställen m. m.);

4) att återstoden av dessa medel skall överlämnas till vederbörande församling att av kyrkorådet förvaltas såsom en fond, därav, där ej Kungl. Maj:t annorlunda bestämmer, räntan må användas till klockarens avlöning;

5) att, där ej annorlunda nedan stadgas, av de utav behållen skogs-avkastning från klockarboställen bildade, under domkapitlets förvaltning stående fonderna en tredjedel skall överlämnas till statskontorets fond för skogsförvaltningskostnader å klockarboställen m. m. samt återstoden till församlingen att förvaltas och användas, på sätt under punkt 4) stadgats;

6) att såväl redan influtna som inflytande skogsmedel från klockarbostället i Hällefors skola överlämnas till förvaltning av kyrkorådet, som skall hava att till boställshavaren utbetala ersättning för vad därav nedlagts å boställets förbättring enligt godkännande vid syn eller ekonomisk besiktning, dock med rätt för vederbörande boställshavare att, sedan uppburna, ej disponerade skogsmedel överlämnats till kyrkorådet, för egen räkning disponera, över den på en vars tid belöpande räntes-avkastningen å såväl redan influtna som framdeles inflytande, under kyrkorådets förvaltning stående skogsmedel, vilka ej disponerats för boställets förbättring;

7) att stärbhusdelägare och nådårsberättigade efter avlidne klockaren i Los Lundberg må äga att för tiden från och med den 1 maj 1916 till den 1 maj 1919 uppbära hela den behållna ordinarie skogsavkastningen från klockarbostället i Los, dock högst 2 000 kr. per år, vilket belopp skall utgå från den jämlikt Kungl. brev den 2 juli 1915 av skogsmedel från nämnda boställe bildade fonden, som förvaltas av domkapitlet i Uppsala, att nuvarande klockaren i Los Isaksson må berättigas uppbära hälften av de på hans tjänstetid belöpande belopp, som från sistnämnda fond eller av inflytande skogsmedel eljest skolat ingå till statskontorets fond för skogsförvaltningskostnader å klockarbostäl- len m. m., samt att den enligt Kungl. brev den 27 mars 1885 av skogs- medel från Los klockarboställe bildade, under domkapitlets förvaltning stående fonden skall i dess helhet överlämnas till statskontorets fond för skogsförvaltningskostnader å klockarboställen m. m.;

8) att förutvarande klockarna i Orsa Eriksson och Lundberg må, en- var för sin tjänstetid, tillerkännas hälften av räntorna å de belopp, som under deras tid inestätt i den av skogsmedel från bostället bildade, under domkapitlets förvaltning stående fonden, samt att motsvarande förmån tillerkännes nuvarande klockaren i Orsa för hans tjänstetid be- träffande räntorna å de av domkapitlet och församlingen förvaltade skogsmedlen; ävensom

9) att till änkan efter avlidne klockaren i Rättvik Sundell, Julia Sundell, må från kyrkofonden utbetalas ett belopp av 1 000 kronor.

Beträffande boställen anslagna till lärare vid de allmänna läroverken:

1) att från lärare vid de allmänna läroverken anslagna boställen några skogsmedel icke vidare skola ingå till kyrkofonden;

2) att inflytande behållna skogsmedel från dessa boställen, som enligt tidigare gällande regler skolat ingå till prästerskapets lönerenglingsfond och de ecklesiastiska boställenas skogsfond, skola inbetalas till en av statskontoret förvaltad fond, avsedd att efter Konungens bestämmande bestrida sådana skogsförvaltningskostnader, som ej kunnat av vederbörande skogs behållna avkastning gäldas och i övrigt användas för utjämning av avlöningsvillkoren för lärare vid de allmänna läroverken (fonden för skogsförvaltningskostnader å boställen anslagna till lärare vid de allmänna läroverken m. m.); samt

3) att till denna fond skola ingå såväl det belopp, som från ifrågasvarande fastigheter innestår i kyrkofonden, efter andrag för gjorda förskott för skogsförvaltningskostnader, som ock den av skogsavkastningen från hemmanet Norrby bildade fonden och den del av fonden för hemmanet Djupvik, som motsvarar behållen skogsavkastning.

Utredning bör tillika verkställas i syfte att få utrett, huru stor del av skolmästarbostället i Mora har klockarboställes natur, varjämte bör tagas under omprövning om ändrade bestämmelser för disposition av skogsavkastningen vid klockarboställenas i Rättvik och Torup böra meddelas efter nuvarande boställshavarnas avgång. Förbehåll bör göras för Kungl. Maj:t, att, där någon del av klockarbostället i Los må anses vara skolmästarboställe, annorlunda bestämma om dispositionen av skogsavkastningen från detta boställe.

TABELL-BILAGOR.

Tab. A 1. Klockarboställena, för vilka finnas skogs-

1	2	3	4	5	6
Pastoratets ordnings- nummer.	Socknens namn.	Boställens			Senaste skogshus- hållnings- plan.
		Nr.	Namn.	Mtl.	
<i>Uppsala stift.</i>					
40 a	Skogs-Tibble (U. 1.)	4	Tibbleby.	$\frac{3}{8}$	{19 ²¹ / ₂ 12}
54 a	Västerlövsta (Vm. 1.)	1	Klockargården.	$\frac{1}{8}$	{19 ¹⁹ / ₂ 25}
82 b	Håbo-Tibble (U. 1.)	1	Klockarbord.	—	19 ³ / ₉ 10
154	Undersvik (Gb. 1.)	—	Klockarbostället.	—	{19 ⁹ / ₉ 06}
161	Los (>)	6	Kyrkbyn.	$\frac{1}{16}$	{19 ²⁴ / ₄ 22}
					19 ²⁴ / ₁₂ 15
					19 ³ / ₆ 14
<i>Linköpings stift.</i>					
150	Bellö (Jk. 1.)	1	Bellö.	$\frac{1}{4}$	} 19 ²² / ₁₀ 10
	> (>)	1	Kaplarp.	—	
<i>Skara stift.</i>					
1 a, b	Skara (Sk. 1.)	—	Löningsjord.	—	19 ⁴ / ₆ 11
24 a	Björsäter (>)	18	Björsäter.	$\frac{1}{2}$	19 ¹⁸ / ₁₁ 15
44 b	Borgunda (>)	13	Klockartomten.	—	19 ² / ₇ 08
72 a	Hova (>)	8	Klockarbolet.	$\frac{1}{4}$	19 ¹ / ₂ 15
73	Lyrestad (>)	5	Klockarbolet.	$\frac{1}{8}$	19 ²⁸ / ₁₂ 26
74 a	Fredsberg (>)	3	Klockarbolet.	$\frac{1}{8}$	19 ²⁸ / ₁₆ 13
86	Hassle (>)	3	Klockarbolet.	$\frac{1}{8}$	19 ²⁸ / ₁₂ 15
94 a	Eggby (>)	4	Såntorp Sven Månsgården.	$\frac{1}{4}$	19 ³⁰ / ₁₁ 11
94 b, c	> (>)	1	Eggby klockartomten.	$\frac{1}{4}$	19 ³⁰ / ₁₂ 11
102 a	Habo (>)	1	Björstorp.	$\frac{1}{8}$	19 ²⁴ / ₄ 26
<i>Strängnäs stift.</i>					
30	Kvarsebo (Ög. 1.)	1	Hanekärr.	—	19 ¹⁰ / ₁₀ 11
<i>Västerås stift.</i>					
41	Ljusnarsberg (Öb. 1.)	1	Klockargården.	$\frac{1}{136}$	18 ²⁸ / ₆ 98
43	Hällefors (>)	5	Hällefors.	—	19 ²⁹ / ₁₂ 18
57	Leksand (Kp. 1.)	1	Klockarbostället.	$\frac{1}{16}$	19 ²⁶ / ₂ 13
62 a	Rättvik (>)	1	Klockarbostället.	$\frac{1}{16}$	19 ¹⁸ / ₁₂ 13
	> (>)	—	$\frac{1}{15}$ i en för de eckles. bostäl- lena i Rättvik gemensam utskog.	—	19 ¹³ / ₁₂ 15
64 a	Orsa (>)	45	Kyrkbyn.	—	19 ¹⁸ / ₄ 22
66	Mora (>)	1 ^{2—3}	Skolmästar(klockarpräst)bo- stället.	$\frac{777}{10000}$	19 ⁷ / ₂ 27
	> (>)	—	Utskogen Bösjön, gemensam för de eckles. boställena i Mora.	—	19 ²⁵ / ₂ 08
74	Säter (>)	12	$\frac{1}{3}$ tomt med jord.	—	19 ³⁰ / ₁₂ 16
75 b	Stora Kopparberg (>)	—	Klockarbordet.	—	19 ¹⁶ / ₁₁ 20
77	Stora Skedvi (>)	1	Klockarbostället.	$\frac{5}{16}$	19 ² / ₅ 17
85	Husby (>)	16	Smedby.	$\frac{1}{4}$	19 ²⁴ / ₇ 26
90	Väster Färnebo (Vm. 1.)	1	Klockargården.	$\frac{1}{4}$	19 ²⁵ / ₁₁ 10
91	Norberg (>)	1	Klockargården.	$\frac{1}{8}$	19 ²⁶ / ₁₁ 0

1	2	3	4	5	6
Pastoratets ordnings- nummer.	Socknens namn.	Boställets			Senaste skogshus- hållnings- plan.
		Nr.	N a m n.	Mtl.	
	<i>Växjö stift.</i>				
100 a	Åby (Kl. 1.)	1	Plattekärr.	1/8	19 ⁵⁰ /1911
	<i>Lunds stift.</i>				
80	Hallaröd (Mh. 1.)	5	Hallaröd.	1/8	19 ¹⁹ /1011
104	Billinge (>)	7	Billinge.	1/3	19 ¹⁵ /513
138	Norra Vram (>)	33	Norra Vram.	1/3	19 ⁹ /1915
149	Löderup (Kr. 1.)	2	Löderup.	1/4	18 ¹³ /994
166	Östra Ljungby (>)	9	Östra Ljungby.	1/3	19 ¹ /715
168	Riseberga (>)	1	Hallagården.	2/3	19 ²² /212
169	Perstorp (>)	3	Perstorp.	1/6	19 ²¹ /617
170	Örkelljunga (>)	4	Örkelljunga.	1/8	19 ²¹ /312
	Rya (>)	3	Rya.	1/6	19 ²⁴ /811
181	Norra Mellby (>)	2	Mellby.	—	19 ¹¹ /1913
183	Finja (>)	4	Finja.	1/2	19 ⁹ /1013
185	Vankiva (>)	17	Vankiva.	1/4	19 ²⁹ /1210
186	Norra Åkarp (>)	6	Bjärnum.	1/16	19 ⁹ /1013
187 a	Visseltofta (>)	2	Visseltofta.	1/8	19 ⁵ /111
180	Vinslöf (>)	4	Vinslöf.	1/4	19 ²⁰ /1220
189	Gumlösa (>)	5	Gumlösa.	1/4	19 ²⁹ /1210
190	Hästveda (>)	4	Hästveda.	3/16	19 ¹⁷ /1114
191	Östra Broby (>)	8	Broby.	1/8	19 ¹⁵ /620
192	Glimåkra (>)	2	Glimåkra.	1/16	19 ²⁶ /1013
194	Osby (>)	2	Osby.	1/4	19 ¹¹ /1213
195	Loshult (>)	5	Loshult.	1/8	19 ²⁶ /214
200	Ivetofta (>)	14	Ivetofta.	1/4	19 ¹⁵ /812
210	Träne (>)	3	Träne.	3/16	19 ⁹ /1013
212	Västra Vram (>)	2	Västra Vram.	1/3	19 ⁹ /1013
	Östra Vram (>)	16	Östra Vram.	1/16	19 ²¹ /911
213	Östra Sönnarslöv (>)	18	Sönnarslöv.	1/4	19 ⁹ /1013
238 a	Bräkne-Hoby (Bl. 1.)	6	Hoby.	1/6	19 ¹⁰ /310
243	Kyrkhult (>)	3	Mörbyhult.	41/512	19 ²³ /1013
	<i>Göteborgs stift.</i>				
35	Långelanda (G. o. B. 1.)	1	Långelanda.	1/8	19 ¹⁵ /1215
77	Värö (Hl. 1.)	1	Värö klockargård.	1/2	19 ²¹ /1902
78 a	Veddige (>)	5	Veddige Lars Djäknegård.	1/2	19 ² /513
79 c	Skällinge (>)	4	Skällinge Anders Larsgård.	1/4	18 ¹¹ /691
84	Grimeton (>)	9	Grimeton Per Eriksgård.	3/10	19 ⁷ /626
90 a	Sibbarp (>)	2	Sibbarps klockargård.	1/8	18 ¹⁸ /687
93 a	Gällared (>)	1	Gällared.	1/6	19 ²⁰ /823
94	Drängsered (>)	1	Skogsgård.	1/4	19 ¹⁰ /225
100	Harplinge (>)	2	Harplinge klockargård.	1/4	19 ⁸ /716
103 a	Slättåkra (>)	5	Slättåkra klockarbolet.	1/4	19 ¹⁷ /122
104	Torup (>)	1	Djäknebol.	1/6	19 ⁷ /1026
105	Breared (>)	1	Djäknebol.	1/6	19 ²⁷ /614
106	Enslöv (>)	1	Djäknebol.	1/3	19 ⁹ /1013
111	Knäred (>)	1	Djäknebol.	1/6	19 ²⁴ /914
	<i>Karlstads stift.</i>				
51	Ödsköld (Ä. 1.)	1	Asketveten.	11/288	19 ²⁰ /1221

7		8		9		10		11		12		13		14	
Skogs- eller hagmark		Impediment		Summa		Under indelningsperioden									
Skogbeväxt	Kal					Ordinarie avverkning ¹	Virkesbehov	Brist (Br.)	Överskott (Ö.)						
Hr.	Hr.	Hr.	Hr.	Hr.	Hr.	Kbm.	Kbm.	Kbm.	Kbm.						
19.58	0.54	1.66		21.78		394	680	286	—						
9.96	—	—		9.96		200	650	400	—						
35.14	3.68	5.02		43.84		501	501	Till h.							
14.85	—	1.68		16.53		379	670	291	—						
—	1.70	—		1.70		—	600	Br.	—						
3.56	—	0.96		4.52		29	720	691	—						
23.96	13.40	9.25		46.61		78	855	777	—						
10.21	—	1.47		11.68		680	600	—	80 ²						
16.19	2.34	3.70		22.23		389	800	411	—						
—	27.40	2.87		30.27		50	526	476	—						
17.58	0.28	2.39		20.25		264	450	186	—						
1.68	3.45	0.05		5.18		10	580	570	—						
24.05	—	3.85		27.90		75	666	591	—						
4.83	0.70	1.77		7.30		57	1 052	993	—						
7.68	—	2.64		10.32		201	691	490	—						
5.95	0.82	0.63		7.40		47	475	428	—						
9.83	—	—		9.83		49	350	301	—						
12.89	1.09	1.25		15.23		733	733	Till h.							
7.32	—	0.17		7.49		320	[680]	360	—						
2.95	0.65	0.50		4.10		51	650	599	—						
18.65	4.67	4.23		27.55		766	766	Till h. ¹⁵							
17.55	1.75	3.42		22.72		979	840	—	139 ¹⁶						
0.63	—	—		0.63		8	450	442	—						
3.85	—	0.33		4.18		56	900	844	—						
10.74	11.58	1.50		23.82		504	504	Till h.							
8.75	0.88	1.56		11.19		120	898	778	—						
11.49	2.49	0.44		14.42		119	700	590	—						
13.83	—	10.67		24.50		158	—	Br.	—						
15.31	—	—		15.31		308	—	Br.	—						
{Sk.: 2.83	1.35	}	11.00	21.83	Ej nämnv.	—	—	Br.	—						
{H.: 2.36	4.29														
—	9	2.67		11.67		—	—	Br.	—						
5.26	14.27	0.96		20.49		[40]	—	Br.	—						
2.30	41.65	3.42		47.37		—	—	Br.	—						
19.78	4.47	1.97		26.22		1 580	[680]	—	900 ¹⁷						
0.82	15.29	0.97		17.08		42	—	Br.	— ²						
[78.01]	[2.40]	[32.09]		[112.50]		[1 600]	—	Br.	— ¹⁸						
52.24	1.64	16.00		69.88		2 940	[800]	—	2 140 ¹⁹						
17.78	—	0.28		18.06		1 439	980	—	459 ²⁰						
21.76	—	1.36		23.12		460	—	Till h.							
24.88	3.43	4.04		32.35		2 060	[969]	—	1 091 ²¹						
5.33	11.95	6.72		24.00		64	1 000	936	—						
25.56	—	2.14		27.70		79	940	861	—						
3.23	8.73	1.89		13.85		99	405	306	—						
13.96	1.02	0.85		15.83		1 160	—	Till h. ²²							

1	2		3	4		5	6
Pastoratets ordningsnummer.	Socknens namn.		Boställets			Mtl.	Senaste skogshushållningsplan.
			Nr.	Namn.			
	<i>Luleå stift.</i>						
5 a	Umeå	(Vb. 1.)	3	Kyrkobordet.		²³ / ₁₂₈	19 ²⁶ / ₁₀ 21
	,	(,)	—	Fyllnadsmark till Umeå kyrkoherde-, komministers- och klockarboställen.		—	19 ²⁶ / ₁₀ 21
12	Skellefteå landsf.	(>)	1	Klockarbordet.		⁷ / ₆₄	19 ²³ / ₁₁ 09
22	Nederluleå	(Nb. 1.)	4	Gamla staden.		¹ / ₈	19 ¹ / ₁₀ 12
28	Råneå	(>)	3	Kyrkobordet.		¹ / ₈	19 ¹⁷ / ₇ 15
35	Karl Gustaf	(>)	21	Karungi.		¹ / ₁₂	19 ¹⁰ / ₂ 25

Anmärkingar till tab. A 1.

¹ Härtill kommer för en del boställen extra avverkning under indelningsperioden, i regel till mindre belopp, samt avverkning av ek för kronans räkning. — ² För en del boställen har domänstyrelsen meddelat bestämmelser, att boställshavaren under gällande skogsindelningsperiod skulle äga åtnjuta hälften av behållen ordinarie avkastning efter sedvanliga avdrag. Detta har inneburit, att den andra hälften skolat ingå till vederbörande ecklesiastika fonder. I några fall hava sådana bestämmelser meddelats även efter kyrkofondens bildande. Se 40 a *Skogs-Tibble*, 54 a *Västerlövsta*, 82 b *Håbo-Tibble* och 74 a *Fredsberg*. För 169 *Perstorp* och 5 a *Umeå* fyllnadsmark hava bestämmelser om överskottets disposition ej meddelats, jfr 84 *Grimeton* och 100 *Harplinge*. Även för en del andra boställen, för vilka överskott enligt hushållningsplanen ej beräknats, hava sådana överskott uppstått, se 150 *Bellö*, 91 *Norberg* och 90 a *Sibbarp*. — ³ 154. *Undersvik*. Då klockaren, vars befattning är förenad med skollärarysslan, bebor församlingens folkskolebyggnad, till vars underhåll jämte nödig vedbrand virke lämnats av församlingen, och virkesbehovet för den oobbyggda klockarlågenheten, vilkens skogsmark upplåtits av socknemännen, sålunda är inskränkt till erforderligt stängselvirke, har jämlikt K. br. d. 21 mars 1881 det årliga virkesöverskottet tillerkänts boställshavaren med skyldighet att gottgöra indelningskostnaden och bekosta skogens skötsel enligt planen. — ⁴ 161. *Los*. Beträffande klockar- och skolmästarbostället i Los, vilket betraktats såsom ett av överloppsmark bildat krononybygge, därå församlingen fullgjort en del av odlingskyldigheten, förordnades enligt K. br. d. 20 maj 1892, att, med hänsyn till boställets svaga beskaffenhet och befattningshavarens ringa löneförmåner, helo den för boställets behov ej erforderliga ordinarie avkastningen av skogen, som då stod under boställshavarens vård och förvaltning, skulle tillfalla boställshavaren, men att inkomsten av den extra avverkningen, däri inberäknade vissa för extra avverkning tidigare till domkapitlet överlämnade medel, skulle ingå till de ecklesiastika boställesnas skogsfond. Enligt K. br. d. 2 juli 1915 har skogen emellertid fr. o. m. d. 1 maj 1916 ställts under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning, i samband varmed, jämte det bestämmelse meddelats om viss ersättning till dåvarande boställshavaren för mistad skogsinkomst, föreskrivits, att behållningen av virkesöverskottet å den ordinarie skogsavkastningen efter d. 1 maj 1916 skall inbetalas till domkapitlet i Uppsala samt att detsamma skall iakttagas beträffande den behållna extra skogsavkastningen för tiden fr. o. m. d. 1 jan. 1914, då de ecklesiastika boställesnas skogsfond överfördes till kyrkofonden. Domkapitlet har tillika anbefallts att inkomma med und. förslag angående dispositionen av de sålunda till domkapitlet ingående medlen. Sådant förslag har numera avgivits men ännu ej varit föremål för prövning av K. M:t. — ⁵ 72 a. *Hova*. Boställshavaren, som med hänsyn till å bostället nedlagda kostnader enligt K. br. d. 16 maj 1913 tilldelats hela behållningen å den ordinarie avverkningen till d. 1 maj 1911, tillerkändes genom domänstyrelsens res. d. 27 jan. 1916 allenast $\frac{1}{2}$ av därefter uppkommande sådan behållning. Enligt särskilda nåd. brev d. 4 maj 1923 har K. M:t emellertid medgivit, *dels* att förntv. klockaren Tidblads stärbhusdelägare finge för den tid fr. o. m. d. 1 maj 1911, bostället innehafts av Tidblad och hans stärbhusdelägare, uppbära hela behållna skogsavkastningen vid bostället med ränta, *dels* ock att dåvarande innehavaren av bostället finge, räknat fr. o. m. d. 1 maj 1921, så länge han innehade bostället, åtnjuta hela behållna skogsavkastningen vid detsamma. — ⁶ 102 a. *Habo*. Enligt K. br. d. 20 juli 1915 äger boställshavaren tillsvidare åtnjuta hela behållna skogsavkastningen från det av kyrkan till skatte köpta bostället. — ⁷ 43. *Hällefors*.

7		8		9		10		11		12		13		14	
Skogs- och hagmark		Impediment		Summa		Under indelningsperioden									
Skogbeväxt	Kal					Ordinarie avverkning ¹	Virkesbehov	Brist (Br.)	Överskott (Ö.)						
Hr.	Hr.	Hr.	Hr.	Kbm.	Kbm.	Kbm.	Kbm.	Kbm.	Kbm.	Kbm.	Kbm.	Kbm.	Kbm.	Kbm.	Kbm.
30.57 [198.95]	— [41.92]	— [170.04]	30.57 [410.91]	485 8 200	485 —	Till h.		—		Ö. ²³					
30.35	—	2.28	32.63	577	937	360		—							
75.40	—	24.44	99.84	1 000	—	Till h. ²⁴		—							
56.22	—	20.00	76.22	70	—	Br.		—							
59.00	—	170.20	229.20	940	—	Till h.		—							

Enligt K. br. d. 11 maj 1877 äger boställshavaren uppbära uppkommande behållning å skogsförsäljningsmedlen vid det av församlingen inköpta bostället, för att användas till dess förbättring mot redovisning vid blivande syner och ekonomiska besiktningar. — ⁸ 57. *Leksand*. Boställshavaren disponerar enligt K. br. d. 2 nov. 1900 och d. 25 maj 1917 fritt virkesavkastningen från skogen. — ⁹ 62 a. *Rättvik*. Tidigare tillkom boställshavaren av den för de ecklesiastiska boställena i Rättvik gemensamma utskogen, däri klockarbostället har $\frac{1}{15}$ hälften av behållningen å boställets andel i skogen, varemot den andra hälften ingick till de ecklesiastiska skogsfonderna. Sedan skogen fr. o. m. d. 1 maj 1918 ställts under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning, medgav K. M:t enligt nåd. brev d. 9 dec. 1921 boställshavaren att för tiden fr. o. m. nämnda dag tillvidare uppbära den bostället tillkommande andelen inlevererats till kyrkofonden jämte fonden därå påförd ränta. — ¹⁰ 64 a. *Orsa*. Enligt K. br. d. 31 jan. 1919 bestämdes, att av såväl redan uppkommen som framdeles under tiden till d. 1 maj 1921 blivande behållna ordinarie skogsavkastning vid klockarbostället $\frac{2}{3}$ skulle tillfalla boställshavaren, men att återstoden ävensom behållna försäljningsmedlen för den extra avverkningen skulle inbetalas till domkapitlet, som skulle hava att ang. disposition av de dit ingående medlen till K. M:t inkomma med und. förslag. Sådant förslag har av domkapitlet avgivits men ännu ej varit föremål för K. M:ts prövning. — ¹¹ 66. *Mora*. Bestämmelse har ej meddelats, huru stor del av skolmästar(klockarpräst)-bostället, som skall disponeras för klockaren, varför i tab. för detta boställe och utskogen kolumnerna för areal och avkastning förts inom klammer. Enligt K. br. d. 19 febr. 1915 har boställets hemskog, i likhet med vad förut bestämts för den för de ecklesiastiska boställena i Mora gemensamma utskogen, fr. o. m. d. 1 maj 1915 ställts under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning, med förordnande att den behållna skogsavkastningen skall disponeras i enlighet med därom gällande bestämmelser i förordningen d. 28 jan. 1894 ang. hushållningen med de allmänna skogarna i riket, sålunda ingå till kyrkofonden. Dessförinnan hade enligt K. br. d. 17 juni 1887 behållningen tillfallit dels boställshavaren och dels prästerskapets lönerogleringsfond, de ecklesiastiska boställenas skogsfond samt en för inköp av boställe bildad, under kyrkorådets förvaltning ställd fond, därav boställshavaren ägt uppbära räntan. — ¹² 74. *Säters stad*. Enligt K. br. d. 12 sept. 1919 tillerkändes boställshavaren behållningen efter sedvanliga avdrag av den boställets ordinarie skogsavkastning, som ej användes till boställets behov. — ¹³ 77. *Stora Skedvi*. Enligt K. br. d. 22 febr. 1918 tillerkändes boställshavaren hela behållningen av boställets skogsutskifte efter avdrag av sedvanliga kostnader. — ¹⁴ 85. *Husby*. Enligt K. br. d. 20 jan. 1905 tillerkändes boställshavaren hela ordinarie skogsavkastningen från bostället, som antagits hava blivit för sitt ändamål donerat. — ¹⁵ 194. *Osby*. Sedan behållning uppstått å avverkning enligt en äldre hushållningsplan, medgav K. M:t enligt nåd. br. d. 24 mars 1916, att boställshavaren finge komma i åtnjutande av vad som belöpte på 182 kbm rotstående virke och dessutom hälften av det där-efter återstående beloppet, samt gav domkapitlet i uppdrag att inkomma med und. förslag beträffande dispositionen av den andra hälften av samma belopp. Enligt K. br. d. 12 dec. 1919 tillerkändes boställshavaren jämväl sistnämnda hälft. — ¹⁶ 195. *Loshult*. Enligt domänstyrelsens beslut d. 25 maj 1898 och 26 febr. 1914 tillerkändes boställshavaren, så länge skogen stode under hans förvaltning, hälften av uppkommande överskott å den ordinarie avkastningen. Enligt nåd.

br. d. 26 jan. 1923 medgav K. M:t emellertid, utan att yttra sig, huru det skulle förhållas för framtiden, att avl. klockaren Wibergs vederbörande stärbhusdelägare finge för den tid, Wiberg innehaft bostället, t. o. m. d. 30 april 1924, åtnjuta hela behållna skogsavkastningen vid ifrågavarande boställe, även den del, som inlevererats till prästerskapets lönerogleringsfond och kyrkofonden jämte nämnda fonder tillgodoförd ränta. — ¹⁷ 84. *Grimeton*. Enligt K. br. d. 7 aug. 1925 tillerkändes boställshavaren rätt att uppbära försäljningsmedlen efter sedvanliga avdrag för visst å bostället utstämplat besparat virke, tillhörande skogshushållningsplanen $\frac{1}{5}$ 1907— $\frac{30}{4}$ 27. Någon bestämmelse om disposition av framdeles uppkommande överskott har ej meddelats. — ¹⁸ 93 a. *Gällared*. Skogshushållningsplanen är gemensam för detta boställe och kyrkoherdebostället. — ¹⁹ 94. *Drängsered*. Enligt K. br. d. 13 okt. 1916 skulle behållningen å skogsavkastningen av den under skogsstatens vård och förvaltning ställda skogen inbetalas till domkapitlet, som hade att inkomma med und. förslag angående dispositionen av dessa medel. Sedan sådant förslag inkommit, föreskrevs enligt K. br. d. 22 april 1921, att behållna skogsavkastningen skulle tillsvidare och intill dess K. M:t annorlunda förordnade inbetalas till domkapitlet, som hade att såsom en särskild fond förvalta nämnda medel. Ränteavkastningen skulle läggas till fonden. — ²⁰ 100. *Harplinge*. Enligt nåd. br. d. 16 febr. 1923 medgav K. M:t, som ej yttrade sig över dispositionen av skogsavkastningen efter d. 30 april 1918, att klockaren Melander, som innehaft klockarbostället $\frac{1}{5}$ 1898— $\frac{30}{4}$ 1918, finge åtnjuta hela den på sagda tid belöpande behållna skogsavkastningen av bostället med ränta. — ²¹ 104. *Torup*. Enligt K. br. d. 15 dec. 1911 skulle behållna avkastningen fördelas lika mellan boställshavaren och prästerskapets lönerogleringsfond. Enligt nåd. br. d. 26 jan. 1923 medgav K. M:t emellertid, att dåvarande klockaren Andréén finge tillsvidare fr. o. m. d. 1 maj 1917, så länge han innehade bostället, åtnjuta hela behållna skogsavkastningen av detsamma, och förklarade K. M:t tillika honom berättigad att ur kyrkofonden åtnjuta ersättning med så stort belopp, som motsvarade vad av behållna skogsavkastningen vid bostället för tiden $\frac{1}{5}$ 1907— $\frac{30}{4}$ 1917 inlevererats till prästerskapets lönerogleringsfond och kyrkofonden med ränta. — ²² 51. *Ödsköld*. Bestämmelse har ej meddelats om disposition av eventuellt uppkommande överskott enligt skogshushållningsplanen. Den förutvarande planen avsåg hela hemmanet $\frac{17}{144}$ mtl Asketveten, därav $\frac{11}{64}$ eller $\frac{11}{288}$ mtl utgör ett av enskild donerat klockarboställe. Enligt K. br. d. 22 dec. 1905 tillkom klockaren $\frac{11}{64}$ av behållna skogsavkastningen från skogen i dess helhet. Av tidigare inftutna skogsmedel har enligt K. br. d. 20 maj 1898 bildats en av kyrkorådet förvaltad fond å 923 kr. 84 öre, därå klockaren äger uppbära räntan. — ²³ 5 a. *Umeå*. Under indelningstiden har beräknats ett överskott för klockarbostället till värde av 3 123 kr. eller per år 156 kr. — ²⁴ 22. *Nederluleå*. Boställshavaren disponerar enligt K. br. d. 6 aug. 1915 fritt husbehovsavkastningen från Junköskiftet.

Tab. A 2. Lärare vid de allmänna läroverken anslagna boställen, för vilka finnas skogshushållningsplaner, fastställda av domänstyrelsen.

1	2	3	4				5	6	7		8	9	10	11			12	13	14	15
			Boställets		Skogs- eller hagmark				Impe- diment	Sum- ma				Ordina- rie av- verk- ning ¹	Vir- kesbe- hov	Brist (Br.)				
1	2	3	Nr.	Namn.	Mtl.	Senaste skogshus- hållnings- plan.	Skogs- beväat	Kal			Hr.	Hr.	Hr.				Kbm.	Kbm.	Kbm.	Kbm.
1	Linköpings stift. (Ög. l.) (Norrköpings stad)	1	1	Vidingsjö prästgård.	1	1914/1311	22.35	1.75	16.95	41.05	800	604	—	196 ²	360	78 ²	—	—		
2	Strängnäs stift. (Öb. l.)	1	1	Åskog.	1/2	{1917/1109 1918/1011 1928/221}	59.01	3.05	12.84	74.40	2 746	509	—	2 237 ³	120	—	—			
3	Strängnäs (Sm. l.)	1	1	Biskopskvarn.	1/4	1928/221	15.91	2.68	1.45	20.04	1 000	483	—	517 ⁴	56	40	—			
4	» (»)	2	2	Djunvik.	1/2	1910/221	30.76	5.73	12.92	49.41	1 500	668	—	832 ⁵	56	40	—			
5	» (»)	2	2	Norrby.	1	1917/221	78.21	2.19	27.51	107.91	3 780	665	—	3 115 ⁶	151	20	—			
6	» (»)	1	1	Prästmista.	1/2	1916/211	19.44	1.08	3.87	24.39	1 400	602	—	798 ⁷	90	63	—			
7	Härad (»)	1	1	Svarvartorp.	1/2	1911/111	16.56	3.74	9.41	29.71	953	636	—	317 ⁸	83	22	—			
	Växjö stift.																			
8	Växjö (Kb. l.)	4	4	Hollstorp Östergården.	7/8	1901/1010	157.57	23.07	21.86	202.50	5 240	1 210	—	4 030 ⁹	125	34	—			
9	» (»)	5	5	Skirs prästgård.	5/8	{1922/513 1920/225}	89.57	18.29	26.09	133.95	3 015	1 419	—	1 596 ¹⁰	36	11	—			
10	» stad (»)	—	—	Prästmarken, tillhörande lektorsprebendehemma- nen 1/4 mtl S:t Annegården nr 1, 1/4 mtl Sjalakors- gården nr 1 och 2/8 mtl Lekamensgården nr 1 samt 1/4 mtl Oeconomi- templigårde.	—	1922/226	41.73	1.16	8.84	51.73	2 060	—	Till h. 11	[38 06]	—	—	—			
11	Tävelsås (»)	3	3	Rinkaby Gatugård.	3/4	1912/1212	38.95	16.14	8.41	63.50	1 280	1 280	—	Till h. 12	13	24	—			
12	Lunds stift. Hardeberga (Mh. l.)	4	4	Tygelsjö.	1/4	1922/612	26.40	—	—	26.40	—	—	Br.	— ¹³	270	90	—			

Anmärkningar till tab. A 2.

¹ Härtill kommer för en del boställen extra avverkning under indelningsperioden. — ² 1. *Vidingsjö prästgård*. Hemmanet, som är utarrenderat genom myndigheternas försorg, innehaves av äldste lektorn vid Linköpings högre allmänna läroverk. Bestämmelse har ej meddelats om disposition av eventuellt överskott å skogsavkastningen. Avdraget i kol. 15 avser jämväl löningsjord. — ³ 2. *Åskog*. Enligt K. br. d. 19 juli 1889 åtnjuter indelningshavaren, rektor vid Örebro högre allmänna läroverk, hela den efter avdrag av kostnaderna för skogsindelningen och skogens skötsel uppkommande behållningen av skogsavkastningen å ifrågavarande av enskild donerade hemman. — ⁴ 3. *Biskopskvarn*. Enligt K. br. d. 16 juni 1911 tillerkändes indelningshavaren, lektor vid Strängnäs högre allmänna läroverk, som gjort anspråk på hela behållna skogsavkastningen, allenast rätt att uppbära hälften av då upkommen behållning, som ock tillsvidare av behållningen utav framdeles möjligen uppkommande ordinarie virkesöverskott vid bostället. Den andra hälften skulle tillföras prästerskapets lönerogleringsfond. — ⁵ 4. *Djupvik*. För tiden intill d. 1 maj 1921 har hälften av behållna ordinarie skogsavkastningen enligt domänstyrelsens resolutioner tillfallit indelningshavaren, yngste lektor vid Strängnäs högre allmänna läroverk, varemot återstoden ingått till vederbörande eklelesiastiska fonder. Enligt K. br. d. 18 mars 1921 har emellertid, jämte det beslut meddelats, att hemmanet skall tillsvidare intill dess annorlunda kan varda bestämt ställas under domkapitlets förvaltning, förordnats, att skogen fr. o. m. d. 1 maj 1921 skall ställas under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning samt att såväl redan influten men odisponerad behållna avkastning av skogen som framdeles uppkommande sådan skall överlämnas till domkapitlet för att förvaltas tillsammans med en jämlikt K. br. d. 10 dec. 1915 av försäljningsmedel för hemmanets andel i åbyggnaderna å ett soldattorp bildad fond, till vilken jämväl behållna avkastningen av hemmanet skall ingå. Bestämmelse om fondens disposition har ännu ej meddelats. — ⁶ 5. *Norrby*. Enligt domänstyrelsens av K. M:t d. 25 juli 1890 fastställda beslut (jfr K. br. d. 15 okt. 1920) uppbar indelningshavaren, lektor vid Strängnäs högre allmänna läroverk, hälften av behållna ordinarie skogsavkastningen. Den andra hälften skulle ingå till prästerskapets lönerogleringsfond. Enligt nåd. brev den 18 mars 1921 förordnade K. M:t emellertid, att utmarken till hemmanet fr. o. m. d. 1 maj 1921 skulle ställas under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning samt att såväl behållna odisponerade skogsmedel från hemmanet för tiden intill d. 1 maj 1921 som framdeles uppkommande behållning efter sedvanliga avdrag å såväl ordinarie som extra skogsavkastning skulle överlämnas till domkapitlet, som skulle hava att göra medlen såsom en hemmanet tillhörande skogsfond räntebärande. Beslut om dispositionen av nämnda fond har ännu ej meddelats. — ⁷ 6. *Prästmista*. Enligt domänstyrelsens beslut tillkommer boställshavaren, lektor vid Strängnäs högre allmänna läroverk, hälften av behållna ordinarie skogsavkastningen efter sedvanliga avdrag. — ⁸ 7. *Svarvartorp*. Bestämmelse om disposition av eventuellt överskott å skogsavkastningen från ifrågavarande till lektor vid Strängnäs högre allmänna läroverk anslagna hemman har ej meddelats. — ⁹ 8. *Hollstorp Östergården*. Enligt nåd. br. d. 2 dec. 1870 medgav K. M:t, att indelningshavaren, 4:de lektorn vid Växjö högre allmänna läroverk, finge uppbära hälften av den behållning, som efter sedvanliga avdrag kunde uppkomma genom virkesöverskotts försäljning. Den andra hälften skulle användas till bidrag för reglerande av prästerskapets inkomster. Enligt K. br. d. 19 maj 1911 har skogen fr. o. m. d. 1 maj 1908 ställts under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning. I samband därmed bestämdes, jämte det dåvarande indelningshavaren och hans nådårsberättigade stärbhus för mistad avkomst av skogen tillerkändes från prästerskapets lönerogleringsfond visst årligt belopp, 120 kronor, att behållningen efter sedvanliga avdrag skulle tillföras nämnda fond. — ¹⁰ 9. *Skirs prästgård*. Enligt K. br. d. 31 juli 1885 åtnjuter indelningshavaren, lektor vid högre allmänna läroverket i Växjö, hälften av behållna ordinarie skogsavkastningen. — ¹¹ 10. *Prästmarken*. Angående disposition av skogsavkastningen och behållna skogsförsäljningsmedel från hemmanet till förmån för vederbörande indelningshavare, se K. br. d. 18 sept. 1925. — ¹² 11. *Rinkaby Gatugård*. Enligt domänstyrelsens resolution tillkommer boställshavaren, 5:te lektor vid Växjö högre allmänna läroverk, hälften av behållna ordinarie avverkningen efter sedvanliga avdrag. — ¹³ 12. *Tygelsjö*. Innehaves av äldste lektorn vid Lunds katedralskola.

Tab. B. Av skogsmedel bildade fonder.

1) Från klockarboställen.

Ord.n. 161. Los socken. Klockarbostället $\frac{1}{16}$ mtl nr 6 Kyrkbyn. Fondens belopp: 43 498 kr. 4 öre.

Enligt K. br. d. 27 mars 1885 förordnades, att influtna försäljningsmedel för skadad skog å klockarbostället skulle överlämnas till domkapitlet i Uppsala för att av domkapitlet förvaltas och förräntas. Enligt K. br. d. 20 maj 1892 bestämdes, att dessa medel skulle överföras till de ecklesiastiska bostälLENAS skogsfond, vilket emellertid ej iakttagits, utan förvaltas medlen fortfarande av domkapitlet och uppgå för närvarande (d. 30 juni 1926) med tillagda räntor till ovanstående belopp.

Ord.n. 161. Los socken. Klockarbostället $\frac{1}{16}$ mtl nr 6 Kyrkbyn. Fondens belopp: 6 783 kr. 56 öre (utom räntor).

Enligt K. br. d. 2 juli 1915 bestämdes, att hela den ordinarie skogsavkastningen fr. o. m. d. 1 maj 1916 skulle jämte den behållna extra avkastningen för tiden fr. o. m. d. 1 jan. 1914 inbetalas till domkapitlet i Uppsala, som till K. M:t skulle inkomma med förslag angående medlens disposition. Sådant förslag har numera avgivits men ännu ej varit föremål för prövning av K. M:t.

Ord.n. 43. Hällefors socken. Klockarbostället nr 5 Hällefors. Fondens belopp: 13 745 kr. 98 öre (utom räntor).

Enligt K. br. d. 3 dec. 1875 och d. 11 maj 1877 samt K. M:ts utslag d. 31 dec. 1920 få skogs-försäljningsmedel från klockarbostället i Hällefors av boställshavaren uppbäras och till boställets förbättring användas mot redovisning vid blivande syner eller ekonomiska besiktningar. Efter det en del belopp använts för förbättringar å bostället, återstår ovanstående belopp, som av boställshavaren torde hava insatts å bank. Härtill komma influtna räntemedel, vid 1923 års slut beräknade till 1 510 kr. 43 öre.

Ord.n. 64 a. Orsa socken. Klockarbostället nr 45 Kyrkbyn. Fondens belopp: 16 533 kr. 15 öre.

Enligt K. br. d. 31 jan. 1919 förordnades, att av såväl redan uppkommen som framdeles under tiden till d. 1 maj 1921 blivande behållen ordinarie skogsavkastning vid bostället en tredjedel jämte behållna försäljningsmedlen för extra avverkning skulle inbetalas till domkapitlet i Västerås, som skulle hava att till K. M:t inkomma med underd. förslag angående dispositionen av de dit ingående medlen. Sådant förslag har av domkapitlet avgivits men ännu ej varit föremål för prövning av K. M:t. Fonden uppgår med räntor till ovanstående belopp.

Ord.n. 66. Mora socken. Skolmästar(klockarpräst)bostället $\frac{777}{10000}$ mtl 1²⁻³. Fondens belopp: 40 000 kr. (c:a).

Enligt K. br. d. 17 juni 1887 förordnades, att för tiden till d. 1 maj 1915 hela behållna avkomsten av extra avverkningen å kyrkoherde- och komministersbostälLENAS samt halva avkomsten av dylik avverkning å förenade »klockarprästboställets» hemskogar ävensom halva avkomsten av utskogen skulle överlämnas till Mora församlings kyrkoråd att, intill dess tillfälle till inköp av passande jordlägenhet yppade sig, förvaltas efter samma grunder som för kyrkokassas medel vore vedertagna, med rätt för boställshavarna att under tiden uppbära räntan å det för varje boställe belöpande kapital. Den för klockarpräst- och skolmästarbostälLENA gemensamma fonden utgjorde vid 1925 års slut 85 189 kronor 81 öre, och har därav ca hälften upptagits för skolmästarbostället.

Ord.n. 94. Drängsereds socken. Klockarbostället $\frac{1}{4}$ mtl nr 1 Skogsgård. Fondens belopp: 31 068 kr. 62 öre (utom räntor).

Enligt K. br. d. 22 april 1921 förordnades, att behållna avkastningen av den under skogsstatens vård och förvaltning ställda skogen till detta boställe skulle tillsvidare och intill dess K. M:t annorlunda förordnade inbetalas till domkapitlet, som hade att såsom en särskild fond förvalta nämnda medel, vilka genom betryggande placering skulle göras räntebärande, och skulle ränteavkastningen läggas till fonden.

Ord.nr 51. Ödskölds socken. Klokarbostället $\frac{11}{288}$ mtl nr 1 Asketveten. Fondens belopp: 923 kr. 84 öre.

Av infutna skogsförsäljningsmedel har enligt K. br. d. 20 maj 1898 bildats en av kyrkorådet förvaltad fond, därå klockaren äger uppbära räntan.

2) Från boställen anslagna till lärare vid de allmänna läroverken.

Ord.nr 4. Strängnäs socken. Lektorsbostället $\frac{1}{2}$ mtl nr 2 Djupvik. Fondens belopp: 2934 kr. 78 öre (utom räntor).

Enligt K. br. d. 18 mars 1921 skall såväl redan influten, odisponerad avkastning som framdeles uppkommande sådan av skogen, som skall stå under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning, överlämnas till domkapitlet att förvaltas tillsammans med en jämlikt K. br. d. 10 dec. 1915 av försäljningsmedel för boställets andel i åbyggnader å ett soldattorp bildad fond. I skogsmedel har till fonden influtit ovanstående belopp. Beslut om användningen av fonden har ännu ej meddelats.

Ord.nr 5. Strängnäs socken. Lektorsbostället 1 mtl nr 2 Norrby. Fondens belopp: 7071 kr. 78 öre.

Enligt K. br. d. 18 mars 1921 skola såväl behållna odisponerade skogsmedel från hemmanet för tiden intill d. 1 maj 1921 som framdeles uppkommande behållning efter sedvanliga avdrag å såväl ordinarie som extra avverkning från skogen, vilken skall stå under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning, överlämnas till domkapitlet, som skall hava att göra medlen såsom en hemmanet tillhörande skogsfond räntebärande. Beslut om användningen av fonden har ännu ej meddelats. Fonden uppgår med räntor till ovanstående belopp.

Tab. C. Förskott åren 1915—1926 för skogsförvaltningskostnader.

1	2	3	4	5
År.	Kungl. brev	Klockarbo- ställen	Boställen an- slagna till lärare vid de allmänna läroverken	Summa
		Kr.	Kr.	Kr.
1915	26 mars 1915	3 028:—	890:—	3 918:—
1916	4 febr. 1916	475:—	20:—	495:—
1917	6 juli 1917	1 267:—	385:—	1 652:—
1918	12 april 1918	2 185:—	970:—	3 155:—
1919	20 sept. 1919	2 272:—	1 460:—	3 732:—
1920	30 jan. 1920	1 549:—	1 400:—	2 949:—
1921	18 febr. 1921	2 715:—	1 675:—	4 390:—
1922	24 febr. 1922	1 000:—	2 185:—	3 185:—
1923	2 febr. 1923	1 360:—	235:—	1 595:—
1924	28 nov. 1924	1 487:—	2 107:—	3 594:—
1925	27 febr. 1925	1 448:—	190:—	1 638:—
1926	26 mars 1926	4 335:—	110:—	4 445:—
		23 121:—	11 627:—	34 748:—
		Utgörande i medeltal pr år:	Utgörande i medeltal pr år:	Utgörande i medeltal pr år:
		1 926.75	968.91	2 895.66

Tab. C. Fetsalt åren 1916-1920 för skogbruksstatistiska ändamål

År	Skogbruksstatistiska ändamål	Skogbruksstatistiska ändamål	Skogbruksstatistiska ändamål	Skogbruksstatistiska ändamål
1916	10 000	10 000	10 000	10 000
1917	10 000	10 000	10 000	10 000
1918	10 000	10 000	10 000	10 000
1919	10 000	10 000	10 000	10 000
1920	10 000	10 000	10 000	10 000

Skogbruksstatistiska ändamål

Statens offentliga utredningar 1927

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättskipning. Fångvård.

Yttranden i anledning av processkommissionens betänkande angående rättegångsväsendets ombildning. [15]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Utredning med förslag till ändrade bestämmelser rörande allmänna handlingars offentlighet. [2]

1926 års pensionsutredning. Betänkande med förslag till ny civil pensionslag m. m. [8]

Betänkande med förslag till kungörelse ang. anställande av kommissionärer hos statsdepartement och vissa ämbetsverk m. fl. myndigheter. [21]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Betänkande med förslag till förordning med tulltaxa. [20]

Politi.

Förslag till åtgärder gentemot missbruk av alkoholhaltiga apoteksvaror m. m. [16]

Sinnesslövdärdssakkunniges betänkande. 2. Betänkande med förslag rörande ordnandet av vården av vuxna vanartade sinnesslöa (asociala imbecilla). [18]

Utlåtande ang. tillverkning av alkoholsvaga extraktrika maltdrycker. [19]

Socialpolitik.

Utredningar till belysande av arbetsfredsfrågan. [4]

Allmänna principer för en ny gruvlagstiftning. [14]

Hälso- och sjukvård.

Betänkande med förslag till lag om vissa av landsting eller kommuner drivna sjukhus m. m. [3]

Betänkande med förslag till lag om sinnessjuka och om undersökning angående sinnesbeskaffenhet m. m. [10]

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Betänkande med förslag ang. den statsunderstödda egnahemsverksamheten. [12]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Betänkande ang. åtgärder för tryggande av skogsvårdestyrelsernas ekonomi m. m. [1]

Industri.

Hussvampen och konservering av trä mot röta. [9]

Handel och sjöfart.

Betänkande ang. sjöfartsavgifter. [7]

Kommunikationsväsen.

Järnvägs- och automobiltraffikkonferensen i Stockholm den 23-25 maj 1927. [17]

Bank-, kredit- och penningväsen.

1924 års bankkommittés betänkande. [11]

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Betänkande och förslag rörande den andliga vården vid armen. [5]

Supplement nr 3 till Sverges familjenamn 1920. [6]

Betänkande med förslag ang. vidgad rätt till utträde ur svenska kyrkan. [13]

Utredning ang. disposition av skogsavkastningen vid boställen anslagna till klockare och lärare vid de allmänna läroverken. [22]

Försvarsväsen.

Utrikes ärenden. Internationell rätt.